

Vergaderjaar 2012–2013

33 400 VIII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2013

Nr. 122

VERSLAG VAN EEN WETGEVINGSOVERLEG

Vastgesteld 10 januari 2013

De vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft op 17 december 2012 overleg gevoerd met minister Bussemaker van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (VIII) voor het jaar 2013 (33 400 VIII);**
- **de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap met het verslag houdende een lijst van vragen en antwoorden inzake de vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van OCW (VIII), onderdelen cultuur en media, voor het jaar 2013 (33 400 VIII, nr. 17);**
- **de brief van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap inzake aanbidding besluiten culturele basisinfrastructuur 2013–2016 (32 820, nr. 65);**
- **de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap inzake lijst met vragen en antwoorden over de besluiten over de culturele basisinfrastructuur 2013–2016 (32 820, nr. 69);**
- **de brief van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap inzake aanbidding Publicatie Cultuur in Beeld 2012 (32 820, nr. 67);**
- **de brief van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap inzake verslag schriftelijk overleg over de beleidsreactie op het advies van de Raad voor Cultuur getiteld «Plaatsen van herinnering. Naar een Europees erfgoedlabel» (32 820, nr. 66);**
- **de brief van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap inzake het inzetten van 47,2 miljoen euro bestemd voor rijksmonumenten, als extra impuls ter bestrijding van de crisis in de bouwsector (32 156, nr. 42);**
- **de brief inzake aanbidding advies «Slagen in Cultuur, Het vervolg2, culturele basisinfrastructuur 2013–2016» van Raad voor Cultuur (2012Z15683);**

- **de brief van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap inzake aanbieding advies Cultuureducatie van Onderwijsraad en Raad voor Cultuur (32 820, nr. 64);**
- **de brief van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap inzake beleidsreactie advies «Plaatsen van herinnering. Naar een Europees erfgoedlabel» van de Raad voor Cultuur (32 820, nr. 60).**

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
Wolbert

De griffier van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
De Kler

Voorzitter: Wolbert
Griffier: De Kler, Bosnjakovic

Aanwezig zijn tien leden der Kamer, te weten: Bosma, Venrooy, Jasper van Dijk, Monasch, Bergkamp, Dik-Faber, Bisschop, Klein, Keijzer en Wolbert,

en minister Bussemaker van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, die vergezeld is van enkele ambtenaren van haar ministerie.

Opening 10.15 uur.

De **voorzitter**: Goedemorgen. Ik heet de minister, haar medewerkers, de leden en de mensen op de publieke tribune welkom. Ik heb een mededeling, namelijk dat de GroenLinksfractie niet bij dit overleg aanwezig kan zijn. We hanteren de begrotingsvolgorde, zoals wij dat noemen. We hebben afgesproken dat u in eerste termijn drie interrupties krijgt, maar als deze te lang en te breedsprakig worden, ga ik terug naar twee. Dat is vooral lastig voor degenen die later in de volgorde zitten, dus ik vraag u om daar ook rekening mee te houden.

De heer **Bosma** (PVV): Voorzitter. Om te beginnen heet ik onze nieuwe minister hartelijk welkom. Ik zie uit naar jaren vol vruchtbare samenwerking. Ik stel vast dat we een geheel ververste commissie hebben. Alleen de heer Van Dijk en ik zijn nog oude hap en voor de rest zijn er heel veel nieuwkomers. Ik zeg erbij dat dit veruit de gezelligste commissie is van de Tweede Kamer. Het is onterecht dat mevrouw Keijzer als laatste spreekt, want zij spreekt uit een kunstenaarsdorp. Zij zit helemaal achteraan, dat begrijp ik niet.

We zitten in de periode voor kerst en dat is toch een periode van contemplatie. Hoeveel tijd heb ik trouwens?

De **voorzitter**: U hebt elf minuten.

De heer **Bosma** (PVV): Dan ga ik elf minuten contempleren. Ik ben sinds 2006 woordvoerder voor kunst en aanverwante zaken. Toen ik mijn carrière begon, pleitte ik in de plenaire zaal voor het einde van de kunstsubsidies. Vervolgens lag de rest van de Kamer happend naar adem op de grond, waaronder de heer Nicolaï van de VVD, want hij had toen nog in zijn Liberaal Manifest staan dat 1% van de rijksbegroting naar de kunst moest.

Toen ik vanochtend naar dit gebouw liep, was ik weer volop aan het contempleren, want het is de week voor het kerstreces. Toen moest ik even denken aan de bijeenkomst die wij hadden in de week voor het zomerreces, anderhalf jaar geleden. Toen hadden wij buiten de Mars der Beschaving, inclusief charges van de ME en 14 arrestaties. Dat was een hoogtepunt in de bijdrage die de kunstwereld levert aan Nederland. Enkele voorbeelden: Hoever staat het kabinetsbeleid af van Hermann Görings uitspraak: als ik het woord cultuur hoor, trek ik mijn revolver? Dat schreef Anna Tilroe. Zij is hoogleraar en zij weet helemaal niet dat Göring die uitspraak niet heeft gedaan, maar dit terzijde. We zagen collega Van der Werf van het CDA die op de Mars der Beschaving sprak en na vijf zinnen werd weg geschreeuwd. We zagen dat Halbe Zijlstra, de toenmalige staatssecretaris, op de voorpagina van de Volkskrant door mijnheer Grunberg werd vergeleken met Eichmann. We zagen dat Hanneke Groenteman zei dat deze staatssecretaris piepschuim als brein had. We zagen dat Kees Weeda, de secretaris van de Raad voor Cultuur, zei dat hij niet wist of een beschaafde samenleving kunst en cultuur onder een PVV-regering zou laten vallen. We zagen dat kunstenaars beelden van zeep maakten van mijn fractieleider. We zagen dat Cornald Maas van de AVRO rechtse politici wilde weren op premières, omdat zij de verkeerde

mening hebben. We zagen het Nederlands Blazersensemble, dat een stuk maakte over gekte en dat opdroeg aan mijn fractieleider. We zagen de Mars der Beschaving, met als strijdkreet: wij willen geld, wij willen geld. We zagen regisseur Sabra Saad el Hamus die opriep tot rellen in het Parool. Ik citeer: We kunnen hier kwaad doen en met stenen gooien. We zagen in het krantje van SP-activist Derk Sauer een hele pagina, waarin stond dat de kunst nog niet in actie was tegen Wilders. Het krantje van de heer Sauer vond dat heel teleurstellend. Er moest meer actie gevoerd worden, was de teneur van het krantje van de maoïst Derk Sauer. Deze krant bestempelt mijn partij tot rechtspopulistisch, alleen maar omdat wij tegen kunstsubsidies zijn. We zagen regisseur Ko van den Bosch, die spreekt over de hufferige types van de PVV. Hij had het over een sociaal-culturele Kristallnacht. In Hoorn liet een kunstclub kinderen servies gooien naar een foto van mijn fractieleider. Het Concertgebouw had een avond speciaal gericht tegen PVV-stemmers. Ga zo maar door, ga zo maar door. Het waren een en al nazivergelijkingen. Ook de grote denker Henk van Os, voorheen van het Rijksmuseum, trok een vergelijking met entartete Kunst en de Kunstuitleen Gelderland wil niet meer uitlenen aan PVV'ers. Binnen de Kamer hadden we toen een heel mooi debat. Mevrouw Klijnsma vertegenwoordigde daarin de PvdA en wat was zij het eens met die Mars der Beschaving: «Vannacht was ik bij de Mars der Beschaving. Ik vond het heel indrukwekkend. Bij de wandelaars leefde vooral het verdriet over het veranderende klimaat in ons land en dat geldt voor velen in het land.» Zij zei verder: «Dit land draagt vandaag veel van onze kunst- en cultuurinstututen en -gezelschappen ten grave in heel Nederland. Het gaat hier om een roofoverval op de podiumkunsten en de beeldende kunst.» Nou, dan mogen we wel de conclusie trekken dat de PvdA pal staat voor het behoud van de kunstsubsidies. Mevrouw Klijnsma zei: «De cultuur gaat kapot in ijtempo.» De PvdA ondersteunde ook een protest in De Balie, waar Ramsey Nasr dichtte dat mijn fractieleider de politiek uit moest. Els Swaab van de PvdA en de Raad voor Cultuur stopte bij de Raad voor Cultuur. Zij gaf als reden: «Ik voel mij een burgemeester in oorlogstijd.» Dan denk ik: wie zijn dan de nazi's? Wie schetst nu mijn verbazing? Ik dacht dat al die kunstsubsidies, nu de PvdA aan de macht is gekomen, gewoon hersteld zouden worden. In het verkiezingsprogramma ging er wel meteen 150 miljoen af en dit kabinet heeft daar 200 miljoen aan bezuinigingen van gemaakt. Dat vond ik een beetje gek. Toen ik vandaag de Volkskrant opensloeg, zag ik dat de minister deze bezuinigingen zelfs omarmt en zegt dat het geen kwaad kan als kunstenaars een beetje wakker worden geschud. Hallo, dat zegt de PVV al een kleine 200 jaar en wij waren de nazi's! De linkse hypocrisie kent geen grenzen. De PvdA zeilde een beetje mee op het goedkope populisme van de kunstsector, gericht op kortstondig electoraal gewin. Daarom omarmde men de Mars der Beschaving, een naam die impliceert dat je blijkbaar onbeschaafd bent als je tegen kunstsubsidies bent. Blijkbaar heerst er in de linkse kerk een omerta, want toen ik vanochtend naar dit gebouw liep, zag ik geen enkel spandoek. Ik zag nergens boze kunstenaars en ik zag nergens dat deze minister wordt vergeleken met Eichmann, Göring, Hitler of wie dan ook. Ik zeg nergens iets over burgemeesters in oorlogstijd. Blijkbaar werkt het voor het linkse kunstenaarspubliek zo dat men niet demonstreert tegen linkse ministers, zeker niet als een linkse minister een dermate bonafide linkse achtergrond heeft als deze minister. Ik vind dit hypocriet en onbegrijpelijk. Ik vraag mij nog een paar dingen af. Als er met een bezuiniging van 50 miljoen een eind komt aan de beschaving, wat gebeurt er dan als je 200 miljoen bezuinigt, zoals dit kabinet doet? Is dat dan het eind van de planeet of van de mensheid? Ik heb het idee dat de kunstwereld zijn toon nogal hoog heeft ingezet en nu geen woorden meer heeft. Als een bezuiniging van 50 miljoen betekent «nazi, nazi, nazi», wat betekent dan een bezuiniging van 200 miljoen? Dat is mijn kleine vraag.

Ivo van Hove is door de fractie van D66 meermaals genoemd als iemand die ons belastinggeld verdient, maar ik heb in het Parool een artikel gelezen over grootverdieners. Hoe zit dat? Welke maatregelen neemt deze minister tegen de grootverdieners?

Mijn mapje over Clemens K. is nog dikker dan mijn mapje over Els Swaab. Clemens K. drukte 16 miljoen achterover en zit nu lekker in de zon in Thailand. Hij heeft het daar helemaal naar zijn zin. Hij heeft dat geld bij het kunstfonds BKVB achterover gedrukt. Hoe staat het daarmee? Het kan toch niet zo zijn dat we hier eeuwig mee doorgaan? Er is heel veel geld verdwenen en er is blijkbaar onvoldoende controle op in ieder geval dit kunstfonds. Wat doet de minister om ervoor te zorgen dat Clemens K. hier gewoon voor de rechter verschijnt, zodat we uitgebreid van hem kunnen horen hoe zoiets heeft kunnen gebeuren?

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Voorzitter. Een bedrijf haalt 8,7 miljoen euro binnen met aandelen. Zou dat om een internetondernemer gaan of om een jong bedrijf dat een app of game heeft ontworpen waar half Nederland aan verslaafd is? Dat zou heel goed kunnen, maar dat is niet het geval. Dit voorbeeld betreft een belangrijke plek in onze hoofdstad, een plek waar sinds 1888 elk jaar bijna 1 miljoen mensen van de prachtigste muziek genieten en een gebouw dat ruimte biedt aan een bijzonder orkest. Ik heb het over het Concertgebouw. Waarom geef ik dit voorbeeld? Ik licht het graag toe. Het Concertgebouw is een naamloze vennootschap en dat is een rechtsvorm die we niet vaak zien bij culturele instellingen. Honderden aandeelhouders dragen bij aan het eigen vermogen en worden jaarlijks uitgenodigd om de aandeelhoudersvergadering bij te wonen. Zij ontvangen een muzikaal dividend. Het is een mooie manier om betrokkenheid bij het gebouw en bij het orkest vorm te geven. Daarnaast is het een traditie die vaak binnen een familie van generatie op generatie wordt vormgegeven. Ik noem dit voorbeeld omdat het getuigt van het cultureel ondernemerschap waarin de VVD gelooft. Dat is de richting die we in Nederland op moeten. Het is een voorbeeld van een moderne culturele instelling die zelfstandig en toekomstbestendig is. Kunst en cultuur zijn van belang voor onze samenleving, nu en in de toekomst. Er wordt in Nederland ook heel veel moois gemaakt, ontworpen en ten tonele gebracht. Heel veel mensen genieten hiervan. Om de sector toekomstbestendig te maken, was er echter een cultuuromslag nodig. Kunstenaars waren te afhankelijk van subsidie. Aan deze situatie heeft de VVD, onder de regie van de toenmalige staatssecretaris Zijlstra, een einde gemaakt.

Met het nieuwe beleid wordt veel meer uitgegaan van de eigen kracht van instellingen en van een kleinere rol voor de overheid. Een voorbeeld hiervan is de eigeninkomstennorm voor culturele instellingen, die nodig is om voor subsidie in aanmerking te komen. Ook de Geefwet, die mensen in staat stelt om zelf een bijdrage te leveren aan de cultuursector, zorgt ervoor dat de sector zich meer tot zijn publiek richt dan tot de overheid. Het nieuwe beleid, de recente verdeling van de gelden en de bezuinigingen op het budget houden in dat instellingen vanaf 2013 met aanzienlijk minder overheidsgeld overeind proberen te blijven. Dat gaat niet alle instellingen lukken. Daar zijn we ons van bewust en dat vinden we ook jammer. Tegelijkertijd zien we dat het heel veel instellingen wel lukt. Zij anticiperen er ook op.

Te vaak hebben wij in dit land waardering en erkenning gekoppeld aan overheidssteun. Het is heel goed dat we deze zaken weer uit elkaar halen. De cultuursector vertegenwoordigt een economische waarde van 13 miljard. Het grootste deel opereert zelfstandig en zonder steun van de overheid. De VVD vindt dat de overheid zich moet focussen op het faciliteren van een sterke basisinfrastructuur. Het is aan de instellingen om het eigen bestaansrecht aan te tonen en af te dwingen. Die handschoen heeft de sector opgepakt. Nieuwe initiatieven worden ontplooid. Culturele

ondernemers zien kansen op het gebied van interactie tussen de culturele sector en de creatieve industrie. De overheid ondersteunt en stimuleert cultureel ondernemerschap en nieuwe financieringsvormen.

Om orde op zaken te stellen in de cultuursector zijn afspraken gemaakt over een eigeninkomstengrens. Er is afgesproken dat die grens de komende vier jaar met 1% per jaar stijgt. Wij vinden dat een belangrijke, maar ook een noodzakelijke stap. We willen die norm eigenlijk nog wat hoger zien. Daarom vraag ik de minister naar de mogelijkheden om die eigeninkomstennorm op termijn bijvoorbeeld te verdubbelen.

In het kader van de herziening van de cultuursector vraag ik de minister in te gaan op de Nederlandse Taalunie. Ik heb gezien dat hiervoor bijna 1,4 miljoen euro in de begroting staat. Gaat de Taalunie ook mee in de veranderende samenleving, die vraagt om meer zelfstandigheid en minder subsidierelaties? Hoe ziet de minister dit?

Bij de hervorming van de cultuursector zijn de musea grotendeels buiten beschouwing gelaten. Wat de VVD betreft is echter ook het museale bestel aan een herziening toe. Een klein deel van de rijkscollectie is via bruikleenconstructies te bewonderen in Nederlandse musea. Wat de VVD betreft zijn al deze prachtige kunstwerken eigendom van de Nederlanders, van de Nederlandse belastingbetalers. Die moeten dan ook optimaal de gelegenheid krijgen om daarvan te genieten. Daarvoor is een volledige herziening van het museale bestel nodig. Die leidt ertoe dat de focus ligt op een optimaal aanbod in plaats van op zo veel mogelijk musea. De Raad voor Cultuur moet zijn advies hierover nog uitbrengen. Ik hoor graag van de minister wanneer zij dit advies verwacht en wanneer zij de Kamer van een kabinetsreactie zal voorzien. Het bevreemdt ons dat er in het advies over de basisinfrastructuur vooruit wordt gekeken naar de herziening van het museale bestel. Zo schrijft de Raad voor Cultuur over één regionaal rijksmuseum: de visie op het museumbestel die de Raad nog dit jaar zal formuleren, moet richting geven aan een toekomstige positionering van deze instelling. Wat betekent deze zin? Is er sprake van een advies om een en ander te overbruggen tot het moment dat het advies van de Raad voor Cultuur bekend is? Er is op Twitter, in onze mailboxen, in de media, maar ook in de gangen van dit gebouw en om dit gebouw heen ontzettend veel gesproken over het redden van musea. Laat helder zijn hoe de VVD hier instaat. Wij hebben met elkaar afgesproken dat wij de beoordeling of een instelling in aanmerking komt voor ondersteuning door de overheid, in handen leggen van de Raad voor Cultuur. Laten we dan ook met elkaar afspreken dat we deze systematiek overeind houden, juist voor al die musea en organisaties die wel aan de slag zijn gegaan met het advies en die nu met lede ogen toezien dat het aanbieden van petities en het inschakelen van regionaal gewortelde Kamerleden wel degelijk een appel doet op de politiek. Voor de argeloze toeschouwer heeft dit flink wat weg van willekeur en détournement de pouvoir. Om alles helder te houden, kunnen wij daarom alleen voorstander zijn van wijzigingen die in de lijn liggen van het advies van de Raad voor Cultuur. Kan de minister hierop reageren?

Sinds 1995 ondersteunt en adviseert de Raad voor Cultuur de Nederlandse regering op het gebied van kunst, cultuur en media. Het daadwerkelijk beoordelen van de subsidies vindt plaats in beoordelingscommissies voor bijvoorbeeld toneel, muziek of dans. Een adequate uitvoering van het kabinetsbeleid staat of valt met de deskundigheid van de commissie. Nu het kabinet van instellingen vraagt om zelf na te denken over zaken als publieksbereik, het aantrekken van andere financieringsmogelijkheden en marketing, is de VVD van mening dat het beoordelen van de op deze zaken aanwezige expertise ook moet plaatsvinden in de commissie. Ik weet dat er ontwikkelingen zijn. Ik vraag de minister om daarop in te gaan. Hoe gaat zij om met de benoeming van commissieleden? Heeft ook andere expertise dan alleen de kennis van het onderwerp zelf een rol gespeeld bij de advisering?

De aansluiting van kunst- en cultuuronderwijs is al vaker onderwerp van debat geweest in deze Kamer. De werkloosheidspercentages zijn hoger en er zijn relatief meer mensen die werk vinden in een vakgebied dat geen relatie heeft met hun opleiding. Kan de minister aangeven wat de effecten zijn van de inspanningen om hier verandering in aan te brengen? De debatten gingen veelal over het hoger onderwijs, maar ook het mbo kent opleidingen in de kunst- en cultuursector. Als je de instroom beperkt of het aantal opleidingen reduceert in het hbo, laat je jonge leerlingen die naar het mbo gaan, in de waan dat de opleiding hen verzekert van een toekomst, terwijl ze wellicht niet doorstromen naar vervolgoopleidingen of werk simpelweg omdat die er bijvoorbeeld niet meer zijn. Kan de minister aangeven of de sturing op het hoger onderwijs ook wordt doorgezet naar het mbo?

Als wij het hebben over het onderwijs, komt ook de Cultuurkaart ter sprake. Wij refereren aan de motie-Klijnsma/Van der Werf (33 000 VIII, nr. 211), die vorig jaar is aangenomen en waarin wordt gevraagd eenmalig een bedrag van € 600.000 voor de Cultuurkaart in te zetten. Wij gingen en gaan ervan uit dat men daarna op eigen benen kan staan, zoals ook aangegeven door de organisatie ten tijde van de stemming over deze motie. Graag krijg ik hier een bevestiging van door de minister.

De filmsector heeft aangegeven dat Nederland het enige land is dat deze sector geen tax shelter biedt. Dat zou een uitstroom uit de sector tot gevolg hebben, voornamelijk naar België. Mijn partij is geen voorstander van allerlei aparte fiscale faciliteiten, maar pleit in haar verkiezingsprogramma niet voor niets voor een level playing field, een gelijk speelveld, voor de filmsector. Vandaar dat ik daar een aantal vragen over heb. Is er inderdaad sprake van een ongelijk speelveld? Hoe zit het met de ons omringende landen? Mijn collega's van D66 stelden de vraag al eerder aan staatssecretaris Weekers, maar daar is nog geen antwoord op gegeven. De commissie voor OCW organiseert in januari een rondetafelgesprek over dit thema, maar wij zien ook graag dat de minister hier actie op onderneemt. Daarbij is voor de VVD van groot belang dat er duidelijkheid komt voor de sector. Duidelijkheid kan ook zijn dat de Europese Unie andere landen tot de orde roept als belastingfaciliteiten elders buiten de orde van de interne markt zijn. Mijn collega van de PvdA zal hier in zijn bijdrage ook op ingaan. Ik krijg graag snel duidelijkheid.

Het ingezette nieuwe beleid is voor instellingen soms pijnlijk. Er moet een omslag komen van instellingen die voor financiering bijna automatisch naar de overheid kijken naar instellingen die eerst zelf aan de slag gaan. Zij moeten kijken naar de vraag en daar het aanbod op afstemmen, en manieren zoeken om enthousiaste bezoekers zelf te laten participeren in de instelling. Naar de overheid kijken voor financiering wordt dan het sluitstuk in plaats van het uitgangspunt. Instellingen die tot nu toe altijd automatisch naar de overheid hebben gekeken, geven nu aan dat de tijd tot 1 januari echt kort is. Andere instellingen hebben in de tussentijd zelf het heft in handen genomen en zijn aan de slag gegaan. Het kan dus. Dat heeft de sector zelf bewezen. De cultuurbegroting is meestal het moment waarop politici, wetende dat hun inhoudelijk oordeel over kunst hun niet past, toch het belang van individuele instellingen menen te moeten verdedigen. Ik zal dat niet doen. Net als wij ons als politici niet met de inhoud van programma's bemoeien doen wij dat ook niet met de schilderijen in een museum of de passen in een dansvoorstelling. Als wij dat wel zouden doen, dan zal ons terecht onkunde worden verweten. Dus dat moeten wij ook niet doen. De Raad voor Cultuur is niet voor niets in het leven geroepen. Die is er om die taak op zich te nemen. Wij moeten dat advies dus ook serieus nemen, ook als de uitkomst ons op punten niet bevalt.

De VVD staat voor het beleid dat nu wordt uitgevoerd, omdat wij kunst en cultuur belangrijk vinden, nu en in de toekomst. Het feit dat het Concertgebouw – ik begon er al mee – al 125 jaar op deze manier werkt, die wij

ook recent hebben ingevoerd, sterkt mij in de gedachte dat de cultuursector onafhankelijk maken van de overheid de beste manier is om de cultuursector toekomstbestendig te maken.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Mevrouw Venrooy is de nieuwe woordvoerder op cultuur van de VVD. Ik wil graag weten hoe zij er precies in staat. Ze zegt dat het jammer is dat instellingen verloren gaan. Aan de andere kant geeft zij hoog op van instellingen die erin slagen om zonder subsidie te overleven. Erkent mevrouw Venrooy dat er ook instellingen zijn die niet zonder ondersteuning kunnen? Dat geldt bijvoorbeeld voor sommige orkesten, dansgezelschappen en musea. Je kunt wel mooie verhalen vertellen dat ze de markt op kunnen en wel zullen overleven, maar ik vraag me af of mevrouw Venrooy erkent dat die opvatting feitelijk onjuist is voor enkele substantiële instellingen.

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Ik heb gezien dat deze discussie ook in eerdere debatten is gevoerd. Daar kun je natuurlijk een aardige dag mee vullen. Het punt dat ik heb willen maken en overeind houd, is dat ik me afvraag wat voor land we zijn geworden als we waardering gelijkstellen aan ondersteuning door de overheid. Ik zie dat graag los van elkaar. Ik zie ook dat daar heel veel op wordt bewogen. Ik constateer ook dat organisaties zich gaan richten naar subsidies als zij die ontvangen. Met het advies van de Raad voor Cultuur hebben we een afgewogen geheel aan organisaties dat we wel degelijk ondersteunen. Wat dat betreft is de vraag niet eens aan de orde. Als de heer Van Dijk naar mijn overtuiging vraagt, dan zeg ik hem dat de stip op de horizon zou moeten zijn dat het helemaal zonder subsidie zou moeten kunnen.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Dat laatste vind ik echt volstrekt naïef. Ik heb trouwens ook geen echt antwoord op mijn vraag gekregen. Erkent mevrouw Venrooy dat er instellingen gesloten worden en verdwijnen door het beleid dat is ingezet door haar partijgenoot, de heer Zijlstra? Zou het niet eerlijk zijn als mevrouw Venrooy dat hardop toegeeft? Kennelijk is dit de keuze van de VVD, ook in dit kabinet. Of zegt zij dat het voor sommige instellingen zo pijnlijk uitpakt dat ze er wel naar wil kijken? Enkele musea geven bijvoorbeeld aan dat zij ten onder gaan als er, bijvoorbeeld vanuit de Kamer, niet gezorgd wordt voor een reddingsplan. Ik noem Slot Loevestein en Huis Doorn. Mevrouw Venrooy weet trouwens precies welke musea ik bedoel. Hetzelfde geldt overigens voor het Metropole Orkest. Valt er te praten over een alternatieve dekking voor die instellingen?

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Ik zie de verleiding om die glijdende schaal op te gaan om mij heen. Ik zie ook dat er organisaties zijn die deze handschoenen hebben opgepakt en op een andere manier zijn gaan werken. Er zijn musea die met sluiting bedreigd werden, maar inmiddels zo ver op eigen benen kunnen staan dat ze het beleid dat ze eerst verguisden, omarmen omdat het hen minder afhankelijk heeft gemaakt. Ik zou graag nog meer organisaties onder het subsidiejuk vandaan halen, zeker ook de berichten in ogenschouw nemend over de positie van Kamerleden. Op het Plein krijgen we verschillende petitie aangeboden. Als we daarin meegaan, krijgen we volgend jaar 300 petitie, want dan denkt men dat het loont om je aandacht te richten op Tweede Kamerleden in plaats van op het bedrijfsleven waar fondsen te krijgen zijn. Ik zie zelfs dat er stichtingen in het leven geroepen worden die mensen vragen te doneren om kaarten aan Kamerleden te sturen. Dan denk ik: ga doneren om het museum open te houden! Die beweging willen we met elkaar creëren. Wat mij betreft is dat de juiste stip op de horizon om de organisaties onder het subsidiejuk vandaan te halen.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Maar wat is nu het antwoord op mijn vraag?

De **voorzitter**: Nee, u hebt het woord niet. Overigens, als alle antwoorden straks minstens een paar minuten kosten, gaan we het niet halen binnen de tijd. Mevrouw Dik had ook nog een vraag.

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie): Ik wil wat vragen over mevrouw Venrooys opinie over het advies van de Raad voor Cultuur. Ik ben het met haar eens dat de Raad voor Cultuur een artistieke afweging maakt. Wat mij betreft kan de Raad voor Cultuur echter geen politieke afweging maken. Dat de politiek geen advies geeft over dansspasjes of schilderijen, snap ik. Als het echter gaat over instellingen en over rijksmusea ben ik wel benieuwd hoe mevrouw Venrooy aankijkt tegen de Raad voor Cultuur.

Mevrouw **Venrooy** (VVD): De Raad voor Cultuur is gevraagd om advies uit te brengen langs een aantal lijnen. Die betreffen voor een groot deel de inhoudelijke afweging, maar er is ook naar andere factoren gekeken. Dat advies is ook een totaalverhaal dat in die afgewogenheid beoordeeld wordt. De politiek gaat niet over de inhoud. Het kan niet zo zijn dat de overheid of het bestuur op een gegeven moment zegt: deze instelling vinden wij beter dan een andere. Dan ga je dat pad op en moet je dat op die manier doen. Dit betekent ook dat je die hele keten van besluitvorming op de geëigende manier benadert. Als het gaat lonen om hier petitie aan te bieden in de zin dat dús die subsidie wordt verleend, is dat is een heel verkeerd signaal aan alle organisaties en instellingen die op dit moment keihard aan de slag zijn om op een andere manier aan die gelden te komen. Die andere manier is wat de VVD betreft ook nog eens een betere manier.

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie): Erkent de woordvoerder van de VVD dat er naast een artistieke beoordeling door de Raad voor Cultuur de ruimte moet zijn voor een politieke beoordeling in de Tweede Kamer?

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Die vraag is niet zo makkelijk te beantwoorden. Het is niet aan de overheid en de politiek om te zeggen: het ene is beter dan het andere. Als dat de visie is van mevrouw Dik-Faber, wens ik haar veel succes. Mijn mailbox is de afgelopen weken ontploft doordat mensen volop mails stuurden over «hun» musea en gezelschappen. Ik zou niet eens de mogelijkheid willen hebben om daar verschil in te maken. We moeten met elkaar een goede, betrouwbare overheid zijn. We hebben een advies gevraagd dat op veel meer criteria is gestoeld dan alleen het inhoudelijke. Op het moment dat een Tweede Kamerlid zich die rol wil toe-eigenen, wens ik diegene heel veel succes, onder andere in het beheren van zijn mailbox.

De heer **Klein** (50PLUS): 50PLUS zou niets af willen doen aan het recht van petitie, dat een fundamenteel grondrecht is. Iedereen zou petitie moeten kunnen blijven indienen en daarin uiteraard een weging hebben. In het licht van de petitie heb ik een vraag aan mevrouw Venrooy over de functie van musea. Als ik het goed begrepen heb, geeft zij enerzijds aan dat de overheid en de politiek niet moeten bepalen welk schilderij in welk museum moet komen te hangen. Ik begrijp dat zij anderzijds zegt – wellicht kan zij dat verduidelijken – dat zij voorstander is van megalomane, grote, centrale musea waarin alles zal worden opgepakt. Heb ik dat goed begrepen?

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Het indienen van petitie is een grondrecht. Ik doe daar niets aan af. Op het moment dat mensen ons iets aangeven, mag ik ook iets terugzeggen. Ik zeg dat ik hoop dat de organisaties die dat

doen, op dezelfde wijze hun energie inzetten om ook op andere terreinen weerklank te vinden. Een veelvoud van wat er in musea te zien is, ligt in depots. Dat doet onrecht aan de doelstelling dat we zo veel mogelijk kunst op Nederlandse bodem laten zien aan onze inwoners. Op dat terrein is een herziening nodig. Wij wachten vol spanning op het advies over de herziening van het museale bestel. Wij constateren daarnaast dat we op de manier waarop we het nu doen, vooral de stenen subsidiëren. We zouden willen dat we zo veel mogelijk laten zien van wat we hebben aan kunstschaten en cultuur. Zo zitten wij erin. Ik heb de minister gevraagd wanneer dit advies met de kabinetsreactie komt. We zullen het met elkaar erover moeten hebben hoe we dat vervolgens in het land gaan zien. Als je de Euromast wilt zien, moet je naar Rotterdam en als je de zee wilt zien, moet je naar Scheveningen. Wat dat betreft, zullen we met elkaar scherpe keuzes moeten maken. Het gaat ons er vooral om dat we niet zozeer naar de stenen kijken waarin de schilderijen hangen, maar vooral naar de schilderijen zelf.

De heer **Klein** (50PLUS): Mevrouw Venrooy geeft het voorbeeld van de Euromast, die overigens geen museum is. Het gaat niet alleen om de stenen omdat het stenen zijn. Die stenen zelf zijn vaak cultureelhistorisch erfgoed. Ze vormen bijzondere architectuur of ze hebben een historische betekenis, bijvoorbeeld Huis Doorn. De vorm kun je in dit kader toch niet los zien van de inhoud?

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Het is inderdaad vaak een complex aan argumenten waardoor het van belang is om die in de totale context te bezien. Dat is ook de reden waarom wij de vragen hebben gesteld die we hebben gesteld. Daarnaast is het de reden – het is heel belangrijk om dit te benadrukken – waarom het zo belangrijk is om van tevoren te zeggen: zo gaan we het doen; dit stelsel maken wij met elkaar. Je moet daar met elkaar aan vasthouden tot aan de finale besluitvorming, want anders wordt het willekeur.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Ik heb twee vragen. Mevrouw Venrooy geeft aan dat zij een level playing field wil voor de filmsector. Dat staat ook in het verkiezingsprogramma van haar partij. Het is bekend dat D66 voorstander is van een tax shelter. Ziet mevrouw Venrooy nog andere mogelijkheden om het level playing field te realiseren? Mevrouw Venrooy sprak over een advies over het museumbestel dat nog gegeven moet worden door de Raad voor Cultuur. De VVD lijkt het raar te vinden dat we nu het besluit moeten nemen over de drie rijksmusea terwijl dat advies er heel snel komt. Heb ik dat goed begrepen?

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Ik zal proberen kort te antwoorden. Ik begin met het gelijke speelveld. Wij steunen een voorstel van de PvdA en D66 dat nog aan de orde zal komen. Het is belangrijk dat de uitkomst daarvan duidelijkheid biedt. Wij zeggen niet op voorhand dat er allerlei regelingen moeten komen, maar wij vinden duidelijkheid erg belangrijk. Het kan zo zijn dat regelingen elders worden teruggedraaid. Het is belangrijk dat hierover duidelijkheid ontstaat, dus wij steunen dat initiatief. De tweede vraag van mevrouw Bergkamp ging over het advies van de Raad voor Cultuur. Ik zou het algemener willen stellen, maar ik houd een pleidooi om bij het stelstel te blijven, dus dat moet ik zelf ook doen. In het advies van de Raad voor Cultuur voor de basisinfrastructuur bij bepaalde musea – ik gebruik een meervoud, want ik wil het neutraal houden – staat dat het advies over het museale stelsel van invloed kan zijn op de toekomstige positionering. Hoe ziet de minister dit voor zich? Ziet zij een overbruggingsmogelijkheid, of vindt zij dat hier geen relatie tussen is? Ik wil het wel bij het stelstel houden.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Het antwoord over het museale stelsel is duidelijk. Ik kom echter even terug op het level playing field. De fracties van de VVD, het CDA en de PvdA hebben eerder een motie van D66 waarin de regering werd verzocht om onderzoek te doen, afgewezen. Het argument van de VVD was om het belastingstelsel niet ingewikkelder te maken. Als uit het voorstel dat wij straks zullen doen, blijkt dat er een tax shelter zou moeten komen, zegt de VVD dan op voorhand dat zij daar niet aan meedoet, of houdt zij alle opties open?

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Als je een voorstel steunt, moet je de uitwerking daarvan afwachten. We steunen het voorstel, maar het antwoord kan ook «nee» zijn. Dat is duidelijk. Als je de mogelijkheden laat onderzoeken, moet je die ook tot je kunnen nemen.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Voorzitter. Ik begin mijn bijdrage met een opmerking tegen de VVD. De Raad voor Cultuur kan positieve adviezen geven, maar de politiek kan desalniettemin besluiten om instellingen niet te steunen. Daar heeft mevrouw Venrooy wel degelijk een rol in. Bovendien is de VVD er zelf ook heel goed in om specifieke instellingen te willen belonen. Ik citeer de heer De Liefde: Wel vragen wij nadrukkelijk aandacht voor de specifieke rol die Tryater vervult in het bestel. Ik zou zeggen: let een beetje op de consistentie, want de VVD is er heel goed in om specifieke organisaties uit te kiezen en die wel te subsidiëren.

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Ik word hier persoonlijk aangesproken. Ik denk dat in dit specifieke geval is gekeken naar het Friese taalgebied. Dat heeft een plek in de basisinfrastructuur. Ik denk dat er geen uitzonderlijke aandacht is geweest voor één instelling, maar dat het erom gaat dat de Friese taal een plek heeft in het bestel.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Ik ken ook een orkest dat een heel specifieke plek inneemt in het bestel, het Metropole Orkest. Die stelling is net zo goed verdedigbaar met dit soort argumenten. Wat hier gebeurt, is echt arbitrair. De slotopmerking van mevrouw Venrooy dat de VVD droomt van een samenleving waarin geen subsidies meer hoeven te worden uitgedeeld, klinkt prachtig, maar ik zie haar nog niet voorstellen dat we de subsidie op het Rijksmuseum moeten stopzetten. Volgens mij is die opmerking dus niet zo sterk.

Zonder kunst en cultuur wordt een samenleving grauw en grijs. De nieuwe minister trad aan en werd geconfronteerd met het beleid van haar voorganger, de heer Zijlstra, namelijk 200 miljoen bezuiniging en harde woorden over subsidieverslaving. Verschraling en vermarkting van het aanbod zijn het gevolg evenals veel protest, ook van de PvdA. In het regeerakkoord staat echter helemaal niets nieuws. Begrijp ik het goed dat de minister volledig achter het beleid van het kabinet-Rutte I staat? Dat beleid werd doelbewust ingezet, omdat de cultuur maar op eigen benen moest staan. Zet de minister deze VVD-lijn met een hijgende PVV in de nek, door? Of neemt zij afstand daarvan? Zo ja, op welke manier doet zij dat dan? Alleen met een andere toon, zoals wij in diverse media kunnen lezen? Dat is wel een beetje goedkoop. Komt de minister ook met de investeringen waarvoor de Partij van de Arbeid heeft gepleit tijdens de campagne?

Overigens blijkt dat cultuursubsidies buitengewoon effectief zijn. Onderzoek van cultuursocioloog Ton Bevers toont aan dat de Nederlandse kunst in de laatste decennia een gouden eeuw beleefde dankzij kunstsubsidies. De minister zegt echter tot mijn verbazing in de Volkskrant van vanochtend dat de mensen in de cultuursector ook wel een beetje lui zijn geweest. Ik zal straks enkele instellingen noemen. Graag wil ik weten of de minister de mensen die daar werken, lui noemt. De lijst van instellingen in nood is namelijk lang. De centrale kritiek van de sector was altijd dat het

te veel was en dat het te snel ging. Veel instellingen zijn goed bezig en kunnen heel goed zelfstandig zaken organiseren. Toch hebben zij voor een deel ondersteuning nodig. Erkent de minister dit? Ik noemde al de dansgezelschappen, zoals Het Nationale Ballet en het Nederlands Dans Theater. Een dergelijk gezelschap heeft hoge kosten. Je kunt daar niet zomaar op bezuinigen, want dan hef je het feitelijk op. Is dat een bewijs voor het feit dat het beleid niet goed is uitgewerkt?

De Rijksakademie van beeldende kunsten is de plek voor internationaal toptalent. Zelfs bij forse bezuiniging en inkrimping kan men de korting van 75% niet dragen. Kijk voor de orkesten naar het www.soldieroforange.nl. Daar vindt men een breed protest tegen de bezuinigingen op orkesten vanuit de hele wereld. Het Metropole Orkest valt tussen wal en schip als wij niet oppassen. Dit orkest is van grote waarde voor Nederland. Het speelt met bekende artiesten en bereikt een breed publiek. Het voldoet dus precies aan de gestelde eisen. Het slaat bruggen tussen bevolkingsgroepen. Nu gaat het om een overbrugging naar 2014. Ik doe een klemmend beroep op de minister en op de Kamer om deze instelling te redden door de overbrugging te realiseren. Ik heb daar ook een motie voor ingediend die morgen in stemming komt.

Het Rijksmuseum Twenthe, Slot Loevestein en Huis Doorn doen het erg goed. Zij hebben eigen inkomsten en doen veel aan cultuureducatie, maar hun budget wordt toch gehalveerd. Die musea dreigen nu gesloten te worden voor het publiek, nog voor de discussie over de herziening van het bestel. Het zichtbaar maken van de collectie is toch de taak van een museum? Dit wordt nu onmogelijk gemaakt. Graag krijg ik een reactie hierop.

Er gaan stemmen op om de verkoop van collecties te vergemakkelijken. Kan de gemeente Rotterdam bijvoorbeeld besluiten om de Afrikacollectie van het Wereldmuseum te verkopen om financiële gaten te dichten? Graag ontvang ik een reactie.

De voorzieningen in de regio worden ernstig aangetast. Steeds meer gezelschappen kiezen ervoor om schouwburgers in de regio niet meer aan te doen en blijven in de Randstad, terwijl in de regio weinig grote gezelschappen resteren. Hoe wordt er nu op spreiding toegezien?

Vorige week hebben wij gesproken over de publieke omroep. De korting heeft daar ook veel effect op de cultuursector, zeker als het Mediafonds verdwijnt. Er is sprake van kapitaalvernietiging, ook als je die taken naar de publieke omroep zelf overhevelt. Zonder Mediafonds komen producties op losse schroeven te staan.

De Nederlandse film verkeert in problemen. Enkele jaren terug was dit nog een bloeiende sector, maar nu bloedt die dood. Je kunt veel doen, bijvoorbeeld fiscale voordelen bieden in de vorm van een tax shelter. België verdient daar veel geld mee. Dat kan ook in Nederland en dan heb je een win-winsituatie: je krijgt mooie films en werkgelegenheid. Wat wil de minister nog meer?

De cultuureducatie staat onder druk. Zorg dus voor een goede invulling van ckv en hef dit vak niet zomaar op. Kan de minister al zeggen of de Cultuurkaart, waar zij gisteren een vlammend pleidooi voor hield in Buitenhof, de komende jaren wordt ondersteund? Veel instellingen worden namelijk getroffen als scholen geen aandacht aan cultuur besteden.

De bibliotheken vallen tussen wal en schip. Het Rijk verwijst naar de gemeenten en de gemeenten verwijzen naar het Rijk. Ondertussen sluit een op de drie bibliotheken de deuren. De afstand tot een bibliotheek wordt steeds groter én er is sprake van een grote stijging van abonnementsprijzen. Daarom stel ik voor om goede randvoorwaarden voor het aanbod van bibliotheken vast te leggen.

De overheid wil haar monumenten verkopen. Welke waarborgen worden daarbij gesteld? Krijgen commerciële kopers alle zeggenschap over zo'n monument? Graag krijg ik hierop een reactie.

De SP is voorstander van het ondersteunen van de Nederlandse popmuziek, voor zover nodig. Ik heb vorig jaar bijvoorbeeld een motie ingediend om meer livemuziek mogelijk te maken. De Partij van de Arbeid was daar voor. Hoe denkt de regering erover?

Ter informatie merk ik op dat ik hoop om begin volgend jaar met het CDA het wetsvoorstel over de doorverkoop van tickets te behandelen in de Eerste Kamer. Het is namelijk onaanvaardbaar dat er woekerprijzen voor kaartjes voor concerten en andere evenementen worden gevraagd. De Wet inkomensvoorziening kunstenaars is opgeheven. Kunstenaars worden daardoor zzp'ers, met alle consequenties van dien. Kan de minister nog iets voor hen betekenen? Ik verwijs daarbij ook naar de motie-Peters/Azmani waarin gevraagd wordt om naar oplossingen te zoeken, bijvoorbeeld in het Besluit bijstandverlening zelfstandigen. Graag krijg ik hierop een reactie.

Wordt het geen tijd om investeringen in de creatieve industrie ook ten goede te laten komen aan de cultuursector? Kan een deel van het budget bijvoorbeeld voor innovatie worden geoormerkt? Om de schade enigszins te beperken, heb ik een amendement ingediend. Daarmee zou 6 miljoen euro naar talentontwikkeling gaan. Daarmee kunnen allerlei projecten via fondsen alsnog ondersteund worden. Ik hoop op de steun van partijen die kunst en cultuur niet als bijzaak zien, of als een zaak die je louter aan de markt kunt overlaten. De overheid is ook nodig voor een goed aanbod, net zo goed in het kader van de verheffing. Met deze sociaaldemocratische minister moet dat toch lukken.

De heer **Monasch** (PvdA): Voorzitter. Als nieuwe woordvoerder op dit terrein is het misschien een beetje pretentieus om de nieuwe minister welkom te heten. Desondanks heet ik haar toch van harte welkom. Ik zie uit naar een vruchtbare tijd, want er is het nodige te doen in cultuurland. Voor ons betekent dit begrotingsoverleg ook een nieuwe start. Uit de vorige periode neemt het kabinet wat de PvdA-fractie betreft het belang van cultureel ondernemerschap mee, het ontwikkelen van een vernieuwde relatie tussen cultuurinstellingen en haar publiek en omgeving. Dat beoordeelt de PvdA als een erfenis waar verder op gebouwd kan worden. Wat we kunnen achterlaten, wat we uit de vorige periode als kiespijn kunnen missen, is het revanchisme. Ik doel op het beleid en het denken met als belangrijkste motto: hoe kunnen we kunst en cultuur in Nederland een kopje kleiner maken? Daarom is het goed dat het kabinet een aantal maatregelen, zoals de btw-verhoging voor kaartjes, terugdraait. Ik wijs er ook op dat de Cultuurkaart behouden blijft en dat de minister zelf de verantwoordelijkheid voor de cultuurportefeuille op zich heeft genomen. Wat ons betreft blijft het daar niet bij. Via dit wetgevingsoverleg hopen wij verdere stappen te kunnen zetten.

De heer **Bosma** (PVV): Nou nou, de PvdA noemt het beleid van de heer Halbe Zijlstra revanchistisch. Je zult maar cultuurwoordvoerder van de VVD zijn en dat hier voor je kiezen krijgen. Het is een vrolijke, gezellige boel in de coalitie, zeg ik dan. Revanchistisch. Anyway, toen we voor het eerst over deze bezuinigingen mochten spreken, zei mevrouw Klijnsma het volgende. «De Partij van de Arbeid zou heel graag willen dat deze bezuinigingen in ieder geval gehalveerd worden. Het is een vandaag een trieste dag, want kunst is een pijler onder de samenleving.» Blablabla. «Ik blijf dus vertellen dat het ook anders kan, niet met een kil maar met een warm hart voor kunst en cultuur.» Ik heb het verslag van de desbetreffende bijeenkomst meegenomen en er staat ook nog bij dat er applaus van de publieke tribune kwam. De PvdA is niet vies van een beetje populisme en demagogie. De PvdA zou de bezuinigingen halveren, maar dat doet de PvdA niet. De PvdA handhaaft de bezuinigingen. «Niet met een kil maar met een wam hart», zei

mevrouw Klijnsma destijds. Hoe beoordeelt de afgevaardigde van de Partij van de Arbeid de temperatuur van het hart van de minister?

De heer **Monasch** (PvdA): Ik beoordeel de temperatuur van het hart van de minister aan de hand van een interview in Buitenhof van gisteren en een interview in de Volkskrant van vandaag. Daarin merk ik al een enorme klimaatverandering en die staat mij buitengewoon aan. Ik ben er oprecht van overtuigd dat menig liberaal die klimaatverandering ook zeer zal aanspreken. Dat zegt ook alles over de relatie in de coalitie tussen VVD en Partij van de Arbeid, mijnheer Bosma.

De **voorzitter**: De heer Bosma reageert.

De heer **Bosma** (PVV): Je moet toch echt van een andere ...

De heer **Monasch** (PvdA): Sorry, maar ik was nog niet klaar.

De heer **Bosma** (PVV): Neem me niet kwalijk.

De **voorzitter**: Pardon, ik dacht dat de heer Monasch al klaar was met zijn antwoord.

De heer **Monasch** (PvdA): Wellicht stelt de heer Bosma geen antwoord op prijs. Dan wil ik het hier best bij laten.

De heer **Bosma** (PVV): Je moet toch echt van een andere planeet komen om te zeggen dat er een ander klimaat bestaat op het gebied van kunstbeleid. Er wordt gewoon voor 200 miljoen gehakt in de kunstbegroting. Daar was de PvdA-fractie zo tegen. Zij kwam hier met plat populisme, platte demagogie. «Applaus» staat er in het woordelijk verslag. Plat populisme, ordinaire demagogie. De PvdA zou de kunstbezuinigingen met de helft verminderen. Ze heeft het niet gedaan. Ze schaadt de politiek. Schande, schande, schande voor haar goedkope populisme.

De heer **Monasch** (PvdA): Ik geloof niet dat het een vraag was, maar ik zal er zelf maar een vraagteken achter zetten. Belangrijk is de toon van de muziek. De toon van de muziek die de PVV-fractie hanteert, is er een van revanchisme, van de kunst zoveel mogelijk terzijde schuiven, van geen respect hebben voor het belang van cultuur in een samenleving. Dat is een duidelijk verschil. Dat is niet alleen in geld uit te drukken. Het begint bij die toonzetting, het begint met het belang dat je aan kunst en cultuur in een samenleving hecht. Dat respect, de erkenning van dat belang, was en is nog steeds bij de PVV-fractie heel ver te zoeken. Dat is een belangrijke grondslag van ander beleid, waarop wij met deze minister en deze coalitiepartner hopen in te zetten.

De heer **Bosma** (PVV): De heer Monasch is de vijfde PvdA-kunstwoordvoerder die ik in mijn carrière mag meemaken. De PvdA-fractie speelt een beetje verstoppertje. Ze stuurt steeds iemand anders, blijkbaar om te voorkomen dat we ze pakken op haar consistentie. Ik citeer mevrouw Klijnsma: het kabinet maakt de kunsten kapot. Het maakt de kunsten kapot en dat doet deze staatssecretaris in ijltempo. Er worden gezelschappen ten grave gedragen, mijnheer Monasch. Dat doet de PvdA nu dus blijkbaar zelf. Waarom, mijnheer Monasch, waarom dit beleid van revanchisme handhaven?

De heer **Monasch** (PvdA): Revanchisme gaat over de toonzetting en de achtergrond van het beleid. Wil je verder kijken om kunst en cultuur een belangrijke rol te geven, dan gaat het erom of je met respect en erkenning naar die sector kijkt. Dat is een. Ten tweede zal de heer Bosma zien dat wij

in dit regeerakkoord onder andere een halt toeroepen aan het duurder maken van theater- en ander bezoek. Wij erkennen weer het belang van de Cultuurkaart. Wij hebben een eigen minister die dit ter hand neemt. Uit mijn verdere betoog zal blijken dat er ook verdere stappen worden gezet om de cultuursector tegemoet te komen, vanwege het belang dat wij aan de cultuursector hechten, in tegenstelling tot de PVV-fractie. Ik ben er trots op dat dit verschil zichtbaar is.

De heer **Bosma** (PVV): Plat en ordinair populisme. Electoraal gewin. Een wit voetje willen halen bij de kunstsector. Meedeinen op de Mars der Beschaving, met al zijn Hitler- en nazivergelijkingen. Mevrouw Klijnsma liep mee en was daar trots op. Ik citeer mevrouw Klijnsma uit het notaoverleg van anderhalf jaar geleden, toen wij voor het eerst over deze bezuinigingen spraken: «Het gaat hier om een roofoverval. Ik vind het geweldig dat men zo op stoom is gekomen in zo'n korte tijd. Ik heb extra ruimte in mijn mailbox moeten aanvragen en ik dank al diegenen die ons hebben bestookt met stop-de-kaalslagpetities.» bla, bla, bla. Wat is nu het antwoord van deze zoveelste PvdA-kunstwoordvoerder op al deze mailtjes van al die mensen die dachten in de PvdA een bondgenoot te hebben gevonden?

De **voorzitter**: Voordat de heer Monasch antwoordt, constateer ik dat uw twee interrupties nu op zijn.

De heer **Monasch** (PvdA): Ik adviseer de heer Bosma eens naar zijn toonzetting te kijken als hij iets wil veranderen. Het gaat erom of je groepen mee kunt nemen om veranderingen tot stand te brengen. De PVV-fractie en de heer Bosma zijn puur uit op confrontatie en in dit geval het slachten van een sector omdat zij daarvoor geen respect hebben en er geen waarde aan hechten. Dat is een belangrijk verschil. Deze benadering van de cultuursector is een belangrijke oorzaak geweest van het protest en de uitspraken die daarbij zijn gedaan. Dat is een tone of voice die men bij mijn fractie en bij de Partij van de Arbeid niet zal aantreffen. Ik vervolg mijn betoog.

Ik wil spreken over de fondsenwerving en de onderlinge solidariteit in de sector zelf. De PvdA-fractie beseft dat het door de economische crisis een heel moeilijk jaar zal worden voor de cultuursector. Worden bezettingsgraden wel gehaald? Doen bedrijven en andere organisaties mee in het cultureel ondernemerschap? Je zult in deze economisch zware tijd maar moeten proberen organisaties of bedrijven zo ver te krijgen dat ze meedoen in cultureel ondernemerschap. Dat zal de ene instelling beter aangaan dan de andere. Het is niet erg moeilijk om zelfs in deze tijden sponsors voor het Concertgebouw of het Rijksmuseum te vinden. De Deloittes en Shells van deze wereld willen er maar al te graag mee worden gezien. De gevestigde culturele instellingen kunnen echter niet zonder broedplaatsen van talent, de plekken van creatieve experimenten. Zij zijn de basis van de kunst in de toekomst. De PvdA zou graag zien dat de cultuursector zelf een deel van de financiële verantwoordelijkheid voor talentontwikkeling en vernieuwing zou dragen door haar eigen sponsor- en fondsenwervingsopbrengsten onderling te delen. Zou het niet verstandig zijn dat de sector onderling solidair is en een bedrag van haar fondsenwerving deelde in een onderling nationaal fonds? Nu het Rijk deze topinstellingen steunt, zouden andere dan niet iets van hen mogen verwachten? Zou de minister dat in haar overleg met de sector naar voren willen brengen? Ik krijg hierop graag een reactie.

In verband met regionale spreiding vragen wij ook de aandacht voor het initiatief van het Nationaal Theaterfonds. Dat is mede tot stand gekomen door de zorgen over de gevolgen van de bezuinigingen op het cultuur-aanbod, met name de spreiding buiten de Randstad. Deels komt dat doordat de regels voor de culturele basisinfrastructuur te stringent waren

voor een goede landelijke spreiding. De Raad voor Cultuur vond deze regels te knellend. Kan de minister de Kamer informeren over de gevolgen van deze bezuinigingen voor de gezelschappen en hun aanbod in de regio?

Ik kom nog even terug op het Nationaal Theaterfonds van de heer Verlinde en de zijnen, om het maar even kort samen te vatten. Wij juichen dat particulier initiatief van harte toe, maar we willen wel van de minister weten of zij de analyse van het nieuwe fonds deelt dat steeds minder gezelschappen buiten de Randstad kunnen optreden als gevolg van het rijksbeleid. Ik krijg hierop graag een reactie van de minister.

Ik wil enkele opmerkingen maken over de Raad voor Cultuur, de musea en Doornroosje. De Raad voor Cultuur wil op een viertal musea drastisch bezuinigen en bij enkele de exploitatiesubsidie fors terugdringen. Het gaat om het Rijksmuseum Twenthe, Huis Doorn, het Geldmuseum en Slot Loevestein. Deze musea krijgen nog wel geld om de komende jaren hun collectie te beheren, maar krijgen geen geld meer voor de openstelling. Tegelijkertijd moet de minister nog een nieuwe visie uitbrengen op de rol en de plaats van de rijksgefinancierde musea vanaf 2017. Wij zetten er vraagtekens bij om voor die tijd beslissingen te nemen, die wellicht de nekslag kunnen betekenen voor een aantal belangrijke rijksmusea, met name in de regio. De musea houden hun collecties in stand, maar sluiten hun deuren. Dat is een doornroosjebeleid. De collectie vervalt in een diepe slaap, wachtend tot ridder Bussemaker langskomt om ze wakker te kussen of aan hun deur voorbij gaat. Hoe kijkt de nieuwe minister hier tegenaan en tegen haar rol als kloeke ridder, die al dan niet op zo'n deur aanklopt? Welke criteria zal zij daarbij hanteren? Wat zijn de overlevingskansen van deze musea bij ongewijzigd beleid? Graag krijg ik hierop een reactie. In dit verband wijs ik erop dat Museum Meermanno en het Letterkundig Museum een zwaardere bezuiniging op hun exploitatiesubsidie krijgen dan andere in categorie 3. Acht de minister dit reëel op een zo korte termijn?

De Nederlandse filmindustrie bevindt zich in zwaar weer en lijdt onder oneerlijke concurrentie van andere Europese landen. Waar binnen de EU altijd geklaagd wordt over oneerlijke staatssteun, kunnen andere landen in de filmsector kennelijk hun gang gaan. De PvdA en anderen vinden dat we een stap verder moeten zetten. De Nederlandse filmindustrie wordt op een oneerlijke wijze kapot geconcurrerd en de PvdA wil dan ook samen met D66 en de VVD dat de minister in overleg treedt, werkend naar een nationale filmtop, om volgend jaar met een voorstel naar de Kamer te komen om hieraan een einde te maken. Daarbij is de betrokkenheid van de sector zelf van groot belang, maar ook die van de minister van Economische Zaken vanuit zijn rol in het topsectorenbeleid creatieve industrie, waar de filmindustrie een belangrijke invulling aan kan geven. Ik krijg hierop graag een reactie van de minister. Ik verwijs ook naar de inbreng van mijn collega's van D66 en de VVD.

De PvdA wil ook stilstaan bij het depotbeleid van veel musea. 90% van de collecties staat in depot. Mijn collega van de VVD wees daar ook al op. Het Wereldmuseum in Rotterdam heeft besloten om te «ontzamelen». Voor de een is dat vloeken in de kerk, maar voor de ander is dat een logische beslissing. Feit is dat te veel werken onzichtbaar zijn voor het publiek, ook al zijn ze publiek bezit. De PvdA wil dat musea een veel actiever depotbeleid gaan voeren. Dat kan bestaan uit de volgende onderdelen: betere integratie van collecties, onderzoek naar mogelijkheden van tijdelijke exposities, ontsluiting via internet en ook «ontzamelen». Wij willen af van het taboe dat stukken uit een collectie niet kunnen worden verkocht. Als je daartoe bereid bent, biedt dat ook mogelijkheden om een aantal werken die wat minder in de collectie passen, te verkopen om daarmee geld te genereren om weer andere waardevolle werken te kunnen aankopen. Vanzelfsprekend zijn wij ertegen om de collectie te gebruiken om eventuele exploitatietekorten te dekken. Wij weten dat er momenteel

wordt gewerkt aan een vernieuwing van de zogenaamde LAMO, de Leidraad voor het afstoten van museale objecten. Daaraan zou dit actievere depotbeleid gefaciliteerd moeten worden. De vraag is of dit instrument van zelfregulering goed genoeg is dan wel of er een wettelijke basis voor nodig is, bijvoorbeeld in de Erfgoedwet. Graag horen wij een reactie van de minister.

Cultuur heeft een belangrijke poot in educatie en in export. Het is van groot belang dat wij kinderen in contact brengen met cultuur. Zij zijn de dragers, de gebruikers, de genietters en ook de consumenten van de toekomst en kunnen in hun opvoeding voordeel hebben van de lessen die musea en podiumkunsten te bieden hebben. Graag horen wij van de minister op welke manier de rijkssubsidies sterker gekoppeld worden aan de educatieve inspanningen.

Ook het gebruik van cultuur als exportproduct – wij leveren al vele jaren de beste deejays ter wereld – en de kruisbestuiving met andere vormen van export moeten aandacht blijven krijgen. Graag krijgen wij een toelichting van de minister over haar contacten met de minister voor Buitenlandse Handel om hiervoor de kansen in de komende jaren te benutten.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Ik heb een vraag over cultuureducatie. Het vak ckv in de bovenbouw havo en vwo dreigt te verdwijnen. Is de PvdA het met D66 eens dat het examenvak ckv moet blijven bestaan? Een ja of nee is voldoende.

De heer **Monasch** (PvdA): Met uw toestemming zou ik dat zo dadelijk als een apart stuk in mijn bijdrage vermelden. Dan krijgt u een mooi afgeronde tekst die misschien nog rijker is dan ja of nee.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Dat is goed.

De heer **Monasch** (PvdA): Een van de budgettaire posten die door Den Haag en de cultuursector zweven, is de post frictiekosten, bedoeld om de effecten van de bezuinigingen te kunnen opvangen. Er is zo'n 138 miljoen voor beschikbaar. Vanzelfsprekend is het belangrijk dat organisaties de ruimte krijgen om hun activiteiten op een nette manier af te bouwen of zich aan te passen aan een lagere subsidie. Tegelijkertijd knelt het dat op deze manier geld wordt uitgegeven aan de afbouw in plaats van de opbouw en het financieren van nieuwe producties. Ook moet de financiering van de Cultuurkaart vanaf het schooljaar 2013–2014 nog worden geregeld. Daarom willen wij dat de minister zo goed mogelijk toeziet op de uitgaven voor die frictiekosten en dat zij er zo snel mogelijk duidelijkheid over schept of er ruimte is om frictiekosten ten goede te laten komen aan concrete doeleinden van haar beleid. Graag krijgen wij een reactie van de minister hoe het met de besteding staat en wanneer er duidelijkheid komt over de eventuele vrije bestedingsruimte, met name wat de Cultuurkaart betreft. Dat is nu geregeld voor het lopende schooljaar, maar het komende schooljaar loopt bepaald anders dan het begrotingsjaar in deze Tweede Kamer. Wij gaan ervan uit dat de minister met een reactie komt hoe daarmee verder zal worden omgegaan in de eerste paar maanden van het nieuwe jaar.

Wij hebben de warme woorden van de minister over het ckv-onderwijs gisteren in het programma Buitenhof gehoord en sluiten ons daar graag bij aan. De PvdA steunt die uitgangspunten en vindt het verstandig dat de regering er niet dogmatisch mee omgaat. Het is verstandig, als de minister de komende tijd gebruikt om met het veld te bekijken hoe cultuureducatie de aandacht kan krijgen die ze verdient zonder scholen onnodige regels op te leggen. De uiteindelijke inpassing van het ckv-onderwijs dient echter plaats te vinden in het bredere kader van het curriculum van het voortgezet en basisonderwijs. Hoe graag wij dat ook

zouden willen als cultuurwoordvoerders, daar gaan wij niet over. Daarover spreken deze bewindspersoon en de staatssecretaris van Onderwijs in een apart traject met een apart wetsvoorstel. De consultatierondes zijn nog maar net afgesloten en het wetgevingsproces loopt nog. Wij menen dat de uiteindelijke afweging in dat traject thuishoort. Aan ons als woordvoerders Cultuur en ook aan mijzelf is de opdracht om het belang van ckv-onderwijs binnen onze fracties te bepleiten. Wij sluiten ons dus aan bij de inzet van de minister zoals die publiek is gemaakt. Maar de uiteindelijke opgave is de taak die de commissie-Dijsselbloem ons heeft meegegeven: belast niet voortdurend het onderwijs vanuit allerlei verschillende onderdelen, maar maak een integrale afweging. Daar kan ckv-onderwijs zeker bij horen. Die afweging moet gemaakt worden door de bewindspersonen van Onderwijs en de woordvoerders binnen dat traject. Daar hoort die afweging thuis.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Ik had eigenlijk gehoopt op een ja of nee op de vraag of het vak ckv een examenvak moet blijven. Toch merk ik in de reactie van de PvdA dat het misschien wel moet blijven, dat het onderdeel moet zijn en dat het van belang is. Ik vind het vrij onduidelijk. Daarom stel ik nogmaals de heel concrete vraag naar de mening van de PvdA. Ik heb er als cultuurwoordvoerder ook een mening over: wij vinden dat het moet blijven. Ik ben heel benieuwd of de cultuurwoordvoerder van de PvdA vindt dat ckv als examenvak moet blijven bestaan.

De heer **Monasch** (PvdA): Laten wij nou eens proberen iets zorgvuldig af te ronden. Wij hebben een duidelijke afspraak met elkaar gemaakt. Wij hebben onszelf vanuit de commissie-Dijsselbloem een opdracht gegeven voor de manier waarop wij omgaan met het curriculum in het onderwijs. Ik heb gezegd dat ik de woorden van de minister volledig omarm. Maar de uiteindelijke afweging van wat er in het curriculum van scholen komt te staan, wordt niet door de woordvoerders dieren, de woordvoerders cultuur of de woordvoerders techniek gemaakt, maar door de bewindspersonen op Onderwijs. Het is prettig dat de minister van Cultuur dicht bij het vuur zit, maar de afspraak wordt daar met de woordvoerders gemaakt. In dat traject zullen wij ons definitieve oordeel geven.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Ik vat het maar even samen: de PvdA weet het op dit dossier nog niet.

De heer **Monasch** (PvdA): Dit is makkelijke politiek, dit is makkelijk roepen. Ik vind dat je dit zorgvuldig moet afwegen binnen het traject waarover wij afspraken hebben gemaakt. Ik zou het zeer vervelend vinden als andere woordvoerders die iets met cultuur te maken hebben, uitspraken gaan doen over wat wij hier met elkaar aan het beslissen zijn. Het traject is gekozen om rust en duidelijkheid te bieden aan het onderwijs. Hou het zorgvuldig, ga niet te makkelijk voor de bühne roepen dat je voor of tegen bent. Er is een consultatieronde voltooid, er loopt een wetgevingsproces. Het is bekend hoe de PvdA daarin staat. Ik heb de woorden van de minister volledig omarmd, maar de uiteindelijke afweging wordt gemaakt waar zij gemaakt moet worden.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Dit is een zeer merkwaardige redenering. Het vak ckv bestaat. Het is een politiek besluit geweest dat niks met de commissie-Dijsselbloem te maken heeft. De overheid stelt gewoon vast wat de eindtermen in het onderwijs zijn. Ckv maakt daar onderdeel van uit. De regering wil het vak afschaffen; daar ligt een wetsvoorstel voor klaar. Het is dan volstrekt legitiem om aan de PvdA te vragen of zij die mening deelt. Het is dan een beetje merkwaardig als de woordvoerder dan gaat duiken en zegt: het is aan de woordvoerder Onderwijs. Wij

praten hier over cultuur. Kvk is daar direct aan gelieerd. Krijgen de mensen vandaag duidelijkheid, ja of nee?

De heer **Monasch** (PvdA): Duidelijkheid krijgt je op de plek waar duidelijkheid verschaft wordt. In dit geval wordt die duidelijkheid verschaft binnen het curriculum onderwijs met de daarvoor verantwoordelijke bewindspersonen.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Die zit hier.

De heer **Monasch** (PvdA): Nee, ook dat is niet waar. Ik zie hier geen wetsvoorstel liggen. Ik zie hier geen internetconsultaties liggen. Er is een staatssecretaris verantwoordelijk voor het curriculum voor het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs. Het zal je maar gebeuren dat vanuit allerlei hoeken en commissies, met alle waardering en respect die ik voor het kvk-onderwijs heb, het curriculum wordt bepaald van wat op basisscholen en op scholen voor voortgezet onderwijs onderwezen moet worden. Die afweging ligt op een andere plek. Wij staan er buitengewoon positief in, maar die afweging wordt daar gemaakt en niet op andere plekken.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Ik concludeer dat de zorgen die er leven over cultuureducatie op school zeer terecht zijn. Cultuureducatie staat onder druk. De mensen die al die mails sturen, hebben een punt. Het is aan de Tweede Kamer en de regering om te zeggen: wij gaan daar iets voor regelen of niet. De PvdA regelt vandaag helemaal niets. Ik stel een vervolgvraag. De heer Monasch sprak aardige woorden over de cultuursector, maar voor alle instellingen die op sluiten staan, is het de vraag of wij nog iets kunnen regelen. De heer Monasch noemde de musea, Huis Doorn, Slot Loevestein. Er zijn voorstellen ingediend om die te redden. Valt er met de PvdA te praten over het zoeken naar extra ruimte om een aantal instellingen te redden? Bij de VVD helaas niet, maar bij de PvdA wel?

De heer **Monasch** (PvdA): Het is niet zo dat wij hier dingen aan het regelen zijn, alsof wij een stelletje politieke hustlers zijn die nog eventjes hier en daar wat doen. Ik heb een aantal kritische vragen gesteld over het beleid ten aanzien van een aantal musea en over de bezuiniging op een exploitatiesubsidie van musea uit categorie 3. Het lijkt mij verstandig om de antwoorden van de minister af te wachten en om in tweede termijn te bezien wat er wel en niet mogelijk is. Nogmaals, wat betreft het kvk-onderwijs, het kabinet is twee maanden onderweg. Er staan heel veel hervormingen op stapel, waarover iedereen zo snel mogelijk duidelijkheid wil hebben. Dat krijgen ze ook. Daarom roep ik de minister en aan de staatssecretaris van Onderwijs op om dit zo snel mogelijk te regelen. Ook hiervoor geldt dat er een nieuw schooljaar aankomt, dus hoe sneller, hoe beter. Een kabinet dat zwaar aan het hervormen is en dat daarnaast ook nog een grote bezuinigingsopgave heeft, zal hier en daar tegen groepen moeten zeggen dat zij nog een maand moeten wachten voordat er duidelijkheid komt. Daar schaam ik mij niet voor, want dat is alleen maar in het kader van een zorgvuldig proces.

De **voorzitter**: Mijnheer Bosma, ik heb daarnet gezegd dat het de laatste interruptie was, maar ik had met u afgesproken dat u er drie had, dus nu wordt het uw laatste interruptie.

De heer **Bosma** (PVV): U kunt niet genoeg van mij krijgen, dat voel ik. Om te beginnen verzoek ik de heer Monasch om de naam van de commissie-Dijsselbloem niet ijdellijk te gebruiken. Ik ben zelf overlevende van die commissie en ik sta er altijd versteld van wat wij gezegd blijken te hebben.

De heer Monasch zegt: niet goedkoop iets roepen voor de bühne, maar daar dacht mevrouw Klijnsma anderhalf jaar geleden toch heel anders over. Ik citeer: De PvdA zou er nooit voor kiezen om te bezuinigen op educatie en participatie, zoals dit kabinet doet. Dat was dat slechte kabinet-Rutte I, met die verschrikkelijke bezuinigingen van 200 miljoen op de kunsten. Ik word zo langzamerhand onpasselijk van dat goedkope populisme van de PvdA, die nu weer een wit voetje bij de sector probeert te halen. 200 miljoen rammen en beuken aan bezuinigingen en dan hier met een verhaaltje komen over een tax shelter, in de hoop nog wat applaus te ontlokken aan de bühne. Recentelijk besprak de commissie voor Financiën het Belastingplan. Dat duurde 13 uur, maar ik heb dat allemaal gevolgd. Dat was het moment om te praten over tax shelters en belastingzaken. Waarom zweeg de Partij van de Arbeid op dat cruciale moment, toen het ging over belastingen?

De heer **Monasch** (PvdA): Ik vermoed dat de heer Bosma daar niet bij was en bij al zijn huiswerk wellicht vergeten is dat verslag nog even na te lezen. In die annalen had hij kunnen lezen dat de staatssecretaris van Financiën heeft gezegd dat D66 de vragen kon stellen die zij wilde stellen en dat hij die zou beantwoorden, maar dat hij geen capaciteit had voor onderzoek. De vraag was daarvoor te ongericht en de capaciteit onvoldoende. Stel de vragen, dan krijgt u antwoord. Op grond van die afweging heeft de Partij van de Arbeid die motie toen niet gesteund. Ik had het verstandig geacht van D66 om gewoon die vragen te stellen. Zij zijn binnen 24 uur alsnog gesteld. Dat was de afweging. Ik zou zeggen dat de heer Bosma die annalen er ook bij had kunnen pakken, dan was hij iets beter beslagen ten ijs gekomen.

De heer **Bosma** (PVV): Ik heb inderdaad geen annalen erbij gepakt, maar ik heb het allemaal gevolgd en ik stel vast dat als het erop aankomt, als er wordt gesproken over belastingplannen voor kunst, dat de PvdA dan zwijgt, maar dat zij hier een wit voetje probeert te halen om zich popiejopie te kunnen gedragen tegenover de kunstsector. Goedkoop, plat, ordinair populisme, goedkope, platte demagogie, dat is wat de Partij van de Arbeid doet. Triest, verdriet, een roofoverval, kaalslag, ten grave dragen, het kapotmaken van de kunst in ijtempo, dat waren de kreten van mevrouw Klijnsma anderhalf jaar geleden, toen wij voor het eerst spraken over deze bezuinigingen. Dat is blijkbaar wat de PvdA nu voor zijn rekening neemt. Er kan een hoop gebeuren in anderhalf jaar. 150 miljoen korten in het verkiezingsprogramma. 200 miljoen korten in het kader van dit kabinet. Ik feliciteer de Partij van de Arbeid met haar fenomenale draai.

De heer **Monasch** (PvdA): Ik vind het allemaal prima, maar ik dacht dat er altijd een vraag kwam. Het is de rol van de voorzitter om op een gegeven moment te vragen of er nog een vraag komt, maar ik zal er zelf een vraagteken achter zetten voor de heer Bosma.

De heer **Bosma** (PVV): Ik stel gewoon iets vast.

De heer **Monasch** (PvdA): Ik ben blij dat de heer Bosma zich zo opwindt en irriteert, dat betekent dat wij op de goede weg zijn. De visie die de PVV op cultuur heeft, het naargeestige beleid van de afgelopen tijd en de opstelling van de PVV daarin, zullen een kentering krijgen. Een voorbeeld daarvan is de nationale filmtop, waarbij wordt bekeken hoe wij de filmindustrie weer op poten kunnen zetten. Dat is een heel andere afweging dan de heer Bosma maakt. Ik zie ernaar uit dat de heer Bosma zich de komende vier jaar nog opwindt over een veel zelfverzekerder cultuurbeleid dan wat hij namens zijn partij voorstelt.

De heer **Klein** (50PLUS): Ik heb nog een vraag over het cultuuronderwijs. Ik vond het een beetje merkwaardig dat de heer Monasch zegt dat het hem niet aangaat en dat hij het overlaat aan de afdeling onderwijs. Volgens mij is dat hetzelfde ministerie. Los daarvan vraag ik mij af hoe ik moet interpreteren wat in het regeerakkoord staat. Daarin staat letterlijk dat het onderwijs en de cultuursector de krachten bundelen ten behoeve van cultuureducatie in het basis- en het voortgezet onderwijs. Dat betekent dat woordvoerders over cultuur daarover een standpunt mogen innemen. Dat zou betekenen dat ook u een groot voorstander bent van datgene wat wij aan cultuureducatie hebben. Of je daarbij te maken hebt met het eindexamen, is een volgende discussie. Mijn vraag is dus hoe ik in dit licht uw eigen regeerakkoord moet interpreteren.

De heer **Monasch** (PvdA): Omdat dit zo'n duidelijke vraag is, wil ik het in dit geval wel herhalen. Wij hebben de uitspraken van de minister van gisteren en van vandaag in de Volkskrant omarmd. Daar kan dus geen misverstand over bestaan. Leden van de commissie-Dijsselbloem hebben inmiddels een iets andere interpretatie van wat die commissie heeft gezegd, maar als oud-collega van de heer Dijsselbloem, die tot een paar weken geleden deel uitmaakte van dezelfde fractie, kan ik zeggen dat dit steeds het uitgangspunt is geweest ten opzichte van iedereen die langskwam met de vraag hoe het curriculum eruit moet zien. Wij ondersteunen de warme woorden en de inzet van de minister volledig. De definitieve afweging zal snel moeten worden gemaakt, maar wel op de plek waar die thuishoort, namelijk daar waar besloten wordt over het curriculum van het onderwijs, zowel ten aanzien van het voortgezet onderwijs als ten aanzien van het basisonderwijs.

De heer **Klein** (50PLUS): Volgens mij is die duidelijkheid er al in het regeerakkoord, althans op dit punt. Daarin staat namelijk expliciet dat cultuureducatie in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs belangrijk is. Daarmee hebt u de piketpaaltjes om de cultuureducatie in het onderwijs te handhaven, toch al geslagen?

De heer **Monasch** (PvdA): Ik ben blij dat de afgevaardigde van 50PLUS die warme benadering ondersteunt en herkent. Die piketpalen staan er ook, maar dat laat onverlet dat de afweging over wat in het curriculum van het voortgezet onderwijs en het basisonderwijs moet staan, moet worden gemaakt op de plek waar die afweging thuishoort. Dat ontslaat mij niet van de plicht – sterker nog: dat geeft mij de opdracht – om onder andere in mijn eigen fractie vurig te pleiten voor wat van belang is voor de cultuursector en de cultuureducatie. Het is de opgave voor de PvdA om duidelijk te maken dat kunst en cultuur verrijkingen zijn voor mensen en voor de samenleving. Zij prikkelen tot creativiteit, bieden een ontmoetingsplaats waar meningen, mensen en culturen elkaar treffen en kunnen van grote waarde zijn voor onze economie. Daarbij gaat het om de werkgelegenheid in de culturele sector en om de aantrekkingskracht op bijvoorbeeld toeristen, maar ook om het ondersteunen van het product «made in Holland» bij diverse handelsreizen van ons bedrijfsleven. Kort samengevat: voor de PvdA-fractie moet het beleid van deze minister een trendbreuk vormen. Het is tijd voor een zelfbewuste en trotse houding van onze rijke kunst en cultuur en voor een duidelijke plaats voor cultureel ondernemerschap.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Ik heb met belangstelling geluisterd naar het interruptiedebatje tussen de PVV en de PvdA. Ik heb met mevrouw Klijnsma op de barricade gestaan in de strijd tegen die harde bezuinigingen van 200 miljoen op kunst en cultuur. Dat werd inderdaad «een kaalslag» en «een roofoverval» genoemd en «kunsten werden kapotgemaakt», aldus mevrouw Klijnsma. De heer Monasch kan zeggen dat we

met deze PvdA-minister een andere toon gaan gebruiken; dat is prima, maar hij kan hier toch niet ontkennen dat hij dat beleid inderdaad gewoon voortzet? Is het niet handiger om dat nu gewoon toe te geven door te zeggen: ja, we hebben ingezet op herstel van die bezuinigingen en de PvdA wilde graag 50 miljoen investeren in de cultuur, maar dat is niet gelukt en die belofte hebben wij niet waargemaakt? Is dat niet veel eerlijker?

De heer **Monasch** (PvdA): Ik heb een hele rij voorbeelden gegeven van aanpassingen in het regeerakkoord ten opzichte van wat er lag van het vorige kabinet en van verdere door de PvdA-fractie gewenste maatregelen ter versterking van de kunst- en cultuursector. Dat laat onverlet dat wij tussen 2010 en 2017 met elkaar 47 miljard moeten bezuinigen, maar ik vraag de minister wat dit betekent voor de regionale spreiding en wat zij daaraan denkt te gaan doen. Het ckv-onderwijs ondersteunen wij van harte en er komt een afweging op de plek waar die thuishoort. Ik heb aangegeven dat de situatie in de Nederlandse filmindustrie nu eindelijk een oplossing dient te krijgen. Daarom pleiten we voor een nationale filmtop. De verhoging van de btw op de kaartjes wordt afgeschaft. Wij ondersteunen het pleidooi voor een Cultuurkaart en willen daar zo snel mogelijk een voorstel over krijgen. Zo kan ik nog wel doorgaan. Er is een lange lijst van concrete voorbeelden. Daarbovenop is er de waardering die je hebt voor datgene waar mensen mee bezig zijn. Dat is de basis en daar begint het vaak mee in relaties met mensen, maar ook met sectoren en instellingen. Daarnaast heb ik zojuist een hele lange lijst gegeven van punten waarop het beleid wat ons betreft zal afwijken van het voorgaande beleid.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Ik ken de heer Monasch als een slim politicus, een strateeg. Hij is een campaigner geweest. Hij weet precies hoe je de boodschap moet brengen. Dan is dit toch een buitengewoon zwak verhaal? Hij zegt dat hij een lijst met voorstellen heeft gedaan. Deze leveren de facto nul euro op. Een filmtop, laten we eerlijk zijn... De Partij van de Arbeid houdt het motorblok van de bezuinigingen van Rutte I in stand. Zij doet niets aan die 200 miljoen euro. Ik heb ertegen gestreden, samen met de Partij van de Arbeid. Zij maakt die belofte nu niet waar en het zou de heer Monasch sieren als hij dat toegeeft.

De heer **Monasch** (PvdA): Het is altijd een beetje flauw om over iemands achtergrond te beginnen, terwijl ik een reeks aan inhoudelijke voorbeelden heb gegeven. Ik heb er ook op gewezen dat men moet opletten en erbij moet blijven als we het in de tweede termijn over een aantal musea zullen hebben die onder vuur liggen. Die horen ook nog bij het lijstje. Er is dus een lange lijst van concrete voorbeelden te geven, waarmee wij denken dat de cultuursector verder versterkt kan worden. Daarnaast wordt er zwaar bezuinigd in dit land. Dat zeg ik tegen iedereen. Dat geldt ook voor mijn andere portefeuille, op het gebied van huren en wonen. De cultuursector doet ook mee aan het hervormen in de volle breedte. Het kabinet onderscheidt zich echter van het vorige kabinet en ik heb daar net tal van voorbeelden van gegeven.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): Voorzitter. Toen ik bezig was met de voorbereidingen voor vandaag, vroeg ik mij af wat het nut is van kunst en cultuur. Ondanks de schreeuw om beschaving, krijg je die vraag heel veel van mensen. In verschillende nota's wordt gesproken over verbinden, uitdagen, schuren, verbazen of oproepen, maar waartoe eigenlijk? Ik heb het boek van Alain de Botton er maar weer eens bij gepakt. Hij citeert Hegel en schrijft: kunst is de zintuiglijke voorstelling van ideeën. Welke ideeën zijn dat dan? Moeten dat ideeën zijn die leiden tot een keuze tussen goed en kwaad? De Botton zegt zelf: de ideeën die er het meest toe

doen voor het functioneren van de ziel. Waarom is dat zo belangrijk? Het gaat om het behouden en vergroten van het draagvlak voor kunst en cultuur. Wat de fractie van het CDA betreft moet kunst daarover gaan. In ieder geval moet duidelijker zijn welke gedachte de kunstenaar had toen hij het stuk maakte. Is dat wat ik op pagina 15 van het advies van de Raad voor Cultuur lees? Is dat wat men bedoelt met «zeggingskracht als kwaliteitscriterium voor de uiteindelijke afweging»?

Voor de CDA-fractie is het goed geworteld zijn in de samenleving van belang. Het gaat om het aantrekken van een breder publiek, het aanspreken van nieuwe groepen en het genereren van meer inkomsten. Wij staan voor een samenleving waarin mensen op jonge leeftijd, via educatie en participatie, met cultuur in aanraking komen. Hierin is er naast aandacht voor topkwaliteit, erkenning voor amateurkunst en volkscultuur. Toptalent krijgt hierin ook de ruimte. Aandacht voor talentontwikkeling is ook voor de toekomst van het grootste belang.

Het CDA vindt het belangrijk dat iedereen in het hele land een goed ontwikkeld cultureel aanbod heeft. Liefde voor cultuur beperkt zich immers niet tot de Randstad. Voor steden en regio's leveren investeringen in cultuur een bijdrage aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat en een groei van het toerisme. Bovendien hebben ze een toegevoegde waarde voor de economie. In de regio's hebben instellingen een belangrijke waarde voor de culturele infrastructuur, ook in krimpgebieden.

In het vorige kabinet heeft het CDA ingestemd met bezuinigingen op cultuur. Ik constateer dat dit kabinet deze bezuinigingen in stand houdt. Ik ben overigens niet de enige die dit vandaag constateert. Ik heb het al eerder horen zeggen. Het CDA heeft kennisgenomen van de adviezen over de cultuursubsidies. Hiermee begint een nieuwe periode waarin instellingen minder afhankelijk zullen zijn van subsidie en meer eigen inkomsten zullen genereren. In het advies van de Raad voor Cultuur is te lezen dat de ambities hoog zijn. Zijn ze niet te hoog?

Het vinden van eigen inkomsten is een goede zaak en vergroot het cultureel ondernemerschap. Sommige instellingen zijn al op de goede weg, maar andere vinden het nog moeilijk. Wat kan het ministerie hieraan bijdragen? Hoe wordt de functie van cultureel makelaar vormgegeven? Wij onderschrijven dus de nieuwe manier van omgaan met kunstsubsidies. Wij vragen ons wel af wat dit betekent voor Rijksmuseum Twenthe, Huis Doorn en Slot Loevestein. Hiervoor heeft de CDA-fractie een amendement ingediend. Het Geldmuseum is hierin niet genoemd, omdat er sprake zou zijn van het aanknopen hiervan bij het ministerie van Financiën. Klopt dit?

Er komt een herijking van het museumstelsel. Dat is een goede zaak. Hierin dienen ook de vier genoemde musea meegenomen te worden. Wij willen dat er in die herijking ook goed wordt gekeken naar huisvestingskosten. Vaak zitten musea in prachtige, culturele gebouwen. De huisvestingskosten maken echter wel onderdeel uit van de rekensom voor het genereren van 20% eigen inkomsten. Is het correct om dat zo te blijven doen? Graag hoor ik van de minister of zij dit vraagstuk wil meenemen in de herijking.

Er zijn enkele opmerkingen tot ons gekomen over talentontwikkeling. De CDA-fractie vraagt zich af of talentontwikkeling voldoende wordt gestimuleerd. De Raad voor Cultuur maakt zich daar in het uiteindelijke advies ook zorgen over en vraagt om monitoring. Waarop? Verwacht men dat dit kan worden vormgegeven binnen de bestaande middelen, de bestaande subsidies? Werkt dat?

Monumenten, cultureel en religieus erfgoed, moeten breed toegankelijk zijn. Om ze in goede staat te houden, verdienen onderhoud en restauratie van monumenten aandacht. Monumenten zijn een belangrijk onderdeel van ons cultureel erfgoed en in veel gevallen vertrouwde bakens in het landschap. Leegstand moet zo veel mogelijk worden voorkomen. Herbestemming heeft daarom de voorkeur.

De Nederlandse film is iets om inmiddels trots op te zijn. Morgenavond gaat Het Bombardement in première. Ik ben daar in ieder geval benieuwd naar. Het maken van films kost veel geld. Wat is het effect van het beëindigen van het Mediafonds op de productie van films? Bij het hervormen van de publieke omroep zal er aandacht moeten zijn voor films en documentaires, in overeenstemming met het advies van de Raad voor Cultuur als het even kan. Wil dat zeggen dat het Mediafonds intact wordt gehouden tot de toekomst van de publieke omroep duidelijk is? Zo niet, zullen gelden dan geoormerkt worden? Zal het Mediafonds gebruikt gaan worden als adviesorgaan? Wil de minister dit op zich nemen? De CDA-fractie ondersteunt het komen tot een filmtop, om te kijken hoe je de filmindustrie de goede plek kunt geven die zij verdient, zoals al eerder toegezegd aan mevrouw Bergkamp.

Het Metropole Orkest. Toen ik net Kamerlid was en mij begon te verdiepen in het woordvoederschap voor cultuur, dacht ik dat het Metropole Orkest daar ook toe zou behoren. Ik was verbaasd toen ik merkte dat dat niet zo was. Dat is tegelijkertijd de reden waarom wij daar nu over spreken. Gisteren heeft de minister bij Buitenhof niet alleen over ckv gesproken, maar ook over het Metropole Orkest. Ik heb haar daar min of meer horen zeggen dat er een positief advies zou zijn gekomen als het Metropole Orkest onder de cultuurbegroting had gevallen. Ik begin zo langzamerhand de indruk te krijgen dat het Metropole Orkest een soort collateral damage, of in mooi Nederlands «nevenschade», is van de hele discussie en de bezuinigingen op de mediabegroting en de cultuurbegroting, maar dat is een aanname. Graag wil ik de minister vragen om zich hier nog eens in te verdiepen. Is het niet een idee om alsnog advies te vragen en in de tussentijd te bezien of er ruimte is in de cultuurbegroting? Ik verwacht bijvoorbeeld gezien de rechtszaken dat eind juni bekend wordt hoe het ervoor staat met de frictiekosten. Als het nodig is, wil de CDA-fractie hier een motie over indienen. Feit is wel dat het Metropole Orkest, doordat het onder het Muziekcentrum van de Omroep (MCO) viel en doordat het zolang verbonden is geweest met een soort ambtelijke status, onvoldoende tijd gehad heeft om voor zichzelf een plek in de markt te organiseren.

Tot slot heb ik een vraag en een afsluitende steunbetuiging. Waarom is de opera weggefallen bij het Fonds Podiumkunsten? Dan heb ik nog een afsluitende steunbetuiging over het immateriële erfgoed. Dat wordt gelukkig steeds meer onderdeel van de discussie over cultuur. De CDA-fractie is erover verheugd dat eindelijk is besloten om sinterklaas voor te dragen voor de lijst van immaterieel erfgoed van UNESCO. De CDA-fractie heeft hier jarenlang voor gepleit. Dat was toen maar is ook nu en in de toekomst wat ons betreft inclusief zwarte piet.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Voorzitter ...

De **voorzitter**: U hebt geen interrupties meer.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Ik wilde een feitelijk puntje maken.

De **voorzitter**: Nee, u hebt gewoon geen interrupties meer.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Een punt van orde dan.

De **voorzitter**: U wilt een punt van orde maken.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Mevrouw Keijzer had het over het Metropole Orkest. Dat is heel goed. Ze zei dat zij daar misschien een motie over zou indienen. Ik wilde haar meedelen dat die motie al is ingediend. Zij kan die gewoon steunen. Als andere partijen dat ook doen, wordt het orkest gered.

De **voorzitter**: U hoeft daar in principe niet op te reageren, mevrouw Keijzer.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): Dat hoeft niet, maar het mag wel.

De **voorzitter**: Gaat uw gang.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): Dat was mij niet bekend. Misschien is het handig om zoiets de volgende keer even te mailen, dan kan ik de motie lezen. Uiteraard is onze steun afhankelijk van de strekking van de motie. Blijkbaar wordt het Metropole Orkest door velen een warm hart toege dragen en dat is een fijne constatering.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Voorzitter. Als we cultuur willen behouden, dan moeten we voortgaan met cultuur te scheppen. Laten we eerlijk zijn, vooral dit laatste kwam onder Rutte I in gevaar: geen hervormingsbeleid, maar een afbraakbeleid. Vooral de nare toon van het kabinet van VVD en CDA met gedoogpartij PVV heeft veel kunst- en cultuurliefhebbers pijn gedaan. Dat is doodzonde, want cultuur is van waarde voor de hele samenleving. Gelukkig belooft dit regeerakkoord meer, althans de achttien regels tekst over cultuur beloven meer. De toon is anders, nu nog de inhoud. Ik ben benieuwd naar de echte visie van de minister. Kan zij aangeven waarin zij verschilt van het vorige kabinet? Welke accenten gaat zij leggen? Verder vraag ik de minister om een stevige visiebrief te sturen. Is de minister hiertoe bereid en wanneer kunnen we die verwachten? Voor D66 zijn de uitgangspunten helder. We willen cultuur een boost geven. Na afbraak is nu opbouw nodig.

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Ik interrompeer nu op mevrouw Bergkamp, maar ik had mijn vraag ook aan de heer Van Dijk kunnen stellen. Ik moet hier toch op reageren. Ik ben ook nieuw als woordvoerder op cultuur en daarom heb ik alle stukken tot mij genomen. Werkelijk in alle teksten van het ministerie staat – ik parafraseer maar even – dat het heel heftig is wat er gebeurd, dat men zich dat realiseert en dat het geen gemakkelijke opgave is, maar dat het crisis is. Toch hoor ik steeds dat het gaat om «de toon». Kan mevrouw Bergkamp aangeven waar die dan uit blijkt? Volgens mij hebben bewindspersonen en vertegenwoordigers van de toenmalige coalitie steeds blijk gegeven van het feit dat er sprake is van een heftige verandering.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Ik heb daar twee reacties op. Wij vinden het belangrijk dat de toon verandert. Dat is al een paar keer gezegd. De bijna cynische genoegzaamheid om te bezuinigen op cultuur ...

De **voorzitter**: Ik hoor de heer Bosma commentaar leveren, maar dat kan ik niet toestaan. Ik wil niet dat er buiten de vergaderorde en buiten de microfoon om commentaar wordt geleverd.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): De afgelopen periode hebben wij gezien dat er sprake was van een cynische en zelfgenoegzame toon om een soort geluk te voelen bij het bezuinigen op cultuur. Ik denk dat de minister daar zelf ook achter is gekomen door te praten met veld. Die toon is nu anders; kijk maar naar het regeerakkoord.

Daarnaast realiseren we ons dat er hervormd moet worden, ook in de kunst- en cultuurbranche. Wij vinden het belangrijk dat er een evenwicht is tussen de persoonlijke kracht, de vrijheid van de kunst en cultuur en ondersteuning via subsidie waar dat nodig is. Dat evenwicht is er. Als het aan D66 had gelegen, was er meer geïnvesteerd in kunst en cultuur. De PvdA wilde dat voor de verkiezingen ook, maar helaas is dat beeld na de verkiezingen veranderd.

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Ik denk dat ik vandaag maar één interruptie pleeg, dus ik permitteer me een iets langere vervolgvraag. Ik heb hier bijvoorbeeld de brief over de nieuwe visie op cultuurbeleid, nog van de vorige staatssecretaris. «De financiële middelen voor cultuur zijn aanzienlijk beperkter dan in de vorige periode. De gevolgen voor de cultuursector zijn dan ook ingrijpend.» Verderop staat het volgende. «Op grond van heldere criteria zijn voor de basisinfrastructuur 2013–2016 scherpe, inhoudelijke en noodzakelijke keuzes gemaakt.» Ik hoor wel wat mevrouw Bergkamp zegt, en soortgelijke opmerkingen hoor ik steeds, maar ik deel dit beeld niet. Ik zie het niet in de brieven en de verslagen terug. Mijn voorganger heeft in heel veel debatten gezegd hoe belangrijk cultuur is. Me dunkt dat je je waardering voor een sector die 13 miljard in de economie vertegenwoordigt, mag laten zien. We moeten dat beeld van mevrouw Bergkamp niet steeds met elkaar bevestigen, want dan wordt het een ding. Laat ik in ieder geval spreken voor wat ik gezien heb van de kant van de Kamer en van de bewindspersoon. Ik ben die voorbeelden niet tegengekomen in weergaven van wat er uitgesproken is.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Ik geef een paar concrete voorbeelden van het afbraakbeleid. Ik denk aan het Metropole Orkest, dat al genoemd is, en de drie musea. Het is een feit dat er hervormd moet worden, maar we plaatsen grote vraagtekens bij de snelheid en de omvang. D66 had de sector liever meer tijd gegeven om langzamerhand te groeien naar zelfstandigheid. Voor een aantal instellingen is het echt ontzettend lastig om dat in zo'n kort tijdsbestek te doen. Ik deel de mening van de VVD dat we een aantal musea en cultuurinstellingen niet hebben gehoord. Die zijn verdwenen of die hebben de kracht gevonden om via samenwerking toch te blijven bestaan. Het gaat mijn fractie om de omvang van de bezuinigingen, de snelheid ervan en de toon waarop is gesproken.

De **voorzitter**: Mevrouw Venrooy, zet u uw derde interruptie in?

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Ja. Ik constateer dat we op inhoudelijke punten verschillen van mening, wat ook gebruikelijk is in deze Kamer. Ik constateer daarnaast dat er in de vorige coalitie en door de vorige bewindspersoon op een heel constructieve wijze naar het cultuurbeleid is gekeken, namelijk vanuit de visie dat cultuur veel meer op eigen benen kan staan. Je kunt daarover verschillen van mening. In het publieke debat zijn daar op andere plaatsen in de samenleving harde woorden over gesproken. Ik zou alleen niet het beeld in stand willen houden dat er hier met servies werd gegooid tijdens debatten, want die gingen altijd over de inhoud.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Ik mis even de vraag, maar ik doe net als de heer Monasch: ik zet er een vraagteken achter. Natuurlijk is het belangrijk dat de sector nadenkt over de wijze waarop men vanuit eigen kracht meer zelfstandig kan zijn. Daarmee is helemaal niets mis. Wij hebben als partij problemen met de snelheid en de omvang. Dat is ook tot uiting gekomen in heel veel debatten daarover. Maar daarover verschillen we enigszins van mening.

De **voorzitter**: Uw vervolgvraag bij uw derde interruptie, mevrouw Venrooy.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Er komt maar geen einde aan de interrupties.

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Ik heb ze allemaal opgespaard. Wie wat spaart, heeft wat.

Heeft mevrouw Bergkamp voorbeelden van debatten in de Kamer waarin vertegenwoordigers van de vorige coalitiepartijen of de vorige bewinds-

persoon zich laatdunkend hebben uitgelaten over iets wat te maken heeft met kunst of cultuur? Ik denk namelijk dat die uitlatingen er niet zijn. Hooguit was er sprake van meningsverschillen. In het publieke debat werd dat weleens op andere plekken gedaan, maar ik zou graag voorbeelden horen van debatten waarin woordvoerders zich laatdunkend, negatief, stigmatiserend, badinerend of op wat voor manier dan ook hebben uitgelaten over cultuur of over vertegenwoordigers van de culturele sector.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Ik merkte dat u gesouffleerd werd door de PVV; misschien mag ik daar dan het haakje zoeken. Op het moment dat er een kabinet van VVD en CDA is met een gedoogpartij, de PVV, die zich heel erg vaak laatdunkend uitlaat over kunst en cultuur...

De **voorzitter**: Mijnheer Bosma, ik vraag u om zich echt van commentaar te onthouden, ook non-verbaal. Ik wil u echt niet meer horen en ik wil u ook niet meer zien gebaren.

De heer **Bosma** (PVV): Ik word uitgedaagd!

De **voorzitter**: Nee, u hebt in uw betoog uitgebreid het woord gevoerd. U hebt uitgebreid drie interrupties gebruikt. Er is geen enkel ander lid geweest dat daarop verbaal of non-verbaal commentaar heeft geleverd. Ik ga ervan uit dat u dat ook gaat lukken.

De heer **Bosma** (PVV): Als ik word uitgedaagd ...

De **voorzitter**: Nee, als het woord «PVV» valt, bent u nog niet uitgedaagd.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): De VVD vraagt om een concreet voorbeeld. Laat ik dat toelichten door de situatie te schetsen. Er was een kabinet van VVD en CDA met gedoogpartner PVV. Als een van die partners zich laatdunkend uitlaat over de kunst- en cultuursector, wat de PVV in mijn beleving vaak heeft gedaan, vind ik dat je als VVD en CDA ook een rol hebt om dat een keer tegen te spreken. Dat heb ik gemist in het hele debat.

De heer **Bosma** (PVV): Voorzitter ...

De **voorzitter**: Mijnheer Bosma, u wordt niet uitgedaagd als het woord «PVV» valt. U hebt uw termijn gehad. Het woord wordt niet aan u gericht. Ik wil u ...

De heer **Bosma** (PVV): Voorzitter. Ik wil een punt van orde maken; dat mag altijd. D66 komt met allerlei verdachtmakingen. Ik daag D66 uit om man en paard te noemen waar en wanneer die opmerkingen dan geplaatst zijn. Ik wil het nu horen. Nu!

De **voorzitter**: Mevrouw Bergkamp heeft net dezelfde vraag van de VVD gekregen. Zij gaat over haar eigen antwoorden. Mevrouw Bergkamp, als u klaar was met uw antwoord, kunt u uw betoog voortzetten.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Ik ben nog maar bij het begin. Voor D66 zijn de uitgangspunten helder. Wij willen cultuur een boost geven. Na afbraak is nu opbouw nodig. Ik zal eerst spreken over de begroting en over de vraag of wij nog iets kunnen redden van de afbraak. Vervolgens zal ik spreken over de opbouw. Het is al een paar keer gezegd: er is misschien nog één pot geld te besteden. Dat is de pot met geld voor frictiekosten, bedoeld om ontslagkosten te vergoeden. Kan de minister zeggen hoe de verdeling tot nu toe

is geweest en wat haar verwachting is? Wanneer heeft de minister volledige duidelijkheid? Mocht hiervan geld overblijven, zegt de minister dan toe dit aan cultuur te besteden, bijvoorbeeld voor het behoud van Noorderlicht of een andere instelling? Zal zij de Kamer hierover horen? In het advies van de Raad voor Cultuur zijn noodgedwongen harde keuzes gemaakt. Drie rijksmusea moeten sluiten. Ik denk bijvoorbeeld aan het prachtige Rijksmuseum Twenthe; de schilderijen blijven aan de muur, maar de deuren gaan op slot. Ik vond de vergelijking met Doornroosje wel mooi. We weten nog niet alles. Er komt nog een advies over de toekomst van het museumbestel van de Raad voor Cultuur. Er komt nog meer informatie over de frictiekosten. Wat kan de lokale overheid nog doen? Laten we goed geïnformeerd beslissingen nemen en dit niet snel erdoorheen jassen voor het kerstreces. Is de minister bereid om de besluitvorming over deze rijksmusea uit te stellen tot er meer bekend is over het museumbestel en de frictiekosten? Wij zullen hierover in ieder geval een motie indienen om ervoor te zorgen dat de besluitvorming wordt uitgesteld omdat wij nog niet alle informatie hebben.

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie): Ik vind de motie heel sympathiek. Mevrouw Bergkamp spreekt over het uitstellen van besluitvorming, maar feit is wel dat per 1 januari 2013 de drie door haar genoemde rijksmusea fors gekort worden. Als er nu niets voor de financiering geregeld wordt, zullen deze drie rijksmusea onherroepelijk de deuren sluiten en zullen de mooie kunstwerken niet meer te zien zijn voor het publiek. Is de fractie van D66 bereid om te kijken naar voorstellen die andere fracties doen, mede in financiële zin, om de musea nog open te houden? Dat regelt mevrouw Bergkamp niet met deze motie.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Dat is een terechte vraag. Natuurlijk zijn wij bereid om te kijken naar amendementen of moties, als deze een zinnvolle dekking hebben. Ik sluit mij een beetje aan bij de VVD. Wij hebben nu eenmaal een bepaald systeem. De Raad voor Cultuur heeft alles goed bekeken en heeft moeilijke besluiten genomen. De raad zal een advies uitbrengen over het museumbestel. Ik vind dat belangrijke informatie. Ik vind dat wij niet nu, kort voor het kerstreces, allerlei besluiten moeten nemen waarvan wij over een paar maanden spijt krijgen. Wij vinden het belangrijk dat het besluit hierover wordt uitgesteld. Wij moeten alle informatie hebben om op basis daarvan een goed besluit te kunnen nemen. Wij vragen de minister om voor dat aantal maanden te kijken naar een financiële oplossing. Om amendementen te steunen, zou ik deze eerst moeten zien. Voor D66 is het belangrijk dat er een realistische dekking voor is en die heb ik tot nu toe een beetje gemist.

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie): D66 wijst op de dekking. Wij hebben allemaal geconstateerd dat er een pot geld voor frictiekosten is. In totaal gaat het om 138 miljoen. Nog niet zo heel lang geleden heeft voormalig staatssecretaris Zijlstra een brief gestuurd aan de Kamer waarin hij heeft aangegeven dat die post zeker niet overschreden zal worden. Ik constateer dat er wellicht nog ruimte zit in de post frictiekosten om geld te vinden voor de drie rijksmusea. Het gaat om een bedrag van 1 miljoen op een totaal van 138 miljoen. Ik denk dat we die kans moeten benutten. Ik geef D66 het volgende mee. Als wij nu niets doen, moeten musea de deuren sluiten. Dan zakt de hele infrastructuur voor subsidieverstrekking, sponsoren, bruikleengevers en vriendenverenigingen in.

De **voorzitter**: Wilt u uw vraag formuleren?

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie): Ja. Is D66 bereid om, mede met het oog op het vervallen van de infrastructuur, te kijken naar amendementen

om de financiering overeind te houden zodat de musea de deuren kunnen openhouden?

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Natuurlijk ben ik het met de ChristenUnie eens dat er een oplossing moet komen, maar ik ben daarbij wel realistisch. Op dit moment ga ik ervan uit dat er nog geen zicht is op het potje frictiekosten en dat dit ook even tijd kost. Wij vinden het nu dus niet realistisch om een amendement van de ChristenUnie te steunen, waarin nu al een beroep wordt gedaan op en verzoek wordt gedaan aan de minister om het frictiekostenpotje te gebruiken, terwijl wij nog niet weten of er überhaupt geld in zal zitten. Onze aanpak is om in de loop van de tijd een soort winst te krijgen, zodat wij op basis van alle informatie een gedegen besluit kunnen nemen over de wijze waarop wij daarmee om kunnen gaan.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): Ik denk dat het wel goed is dat mevrouw Bergkamp zich realiseert dat het vijf voor twaalf is. Mijn collega van de ChristenUnie heeft dit net al gezegd. Welke dekking vindt de fractie van D66 dan wel acceptabel om die drie musea open te houden? Het CDA heeft een amendement ingediend om de dekking uit de apparaatskosten te halen. Ik las in de begroting dat 96,6% juridisch verplicht is. Dit wil zeggen dat 3,2 miljoen blijkbaar nog vrij te besteden is. Welke post is voor D66 wel acceptabel? Wat steunt D66? Het CDA is namelijk zonder meer bereid om het amendement te wijzigen als dit leidt tot een meerderheid in de Kamer. Daar gaat het uiteindelijk om.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Mevrouw Keijzer van het CDA stelt terecht dat het inderdaad vijf voor twaalf is. Wij kennen gewoon nog niet alle informatie. Het advies van het museumbestel kennen wij niet. Als het goed is, is dat nog in december of anders in januari bekend. Dan weten wij hopelijk ook wat meer over het frictiekostenpotje. Wij vinden dat een amendement waarin de minister wordt verzocht om het een beetje uit te zoeken en het uit de apparaatskosten te halen, ook niet echt een dekking heeft. Ik snap het gevoel daarachter, maar ik vind het niet realistisch. Wij willen een aantal maanden meer de tijd. Dan kunnen wij goed ernaar kijken en bijvoorbeeld gebruikmaken van artikel 14, het niet-juridische verplichte deel van de OCW-begroting. Wellicht kunnen wij daar wat tijd uit kopen om alles te overzien en dan een goed besluit nemen. Dat is iets anders dan de minister te verzoeken om het uit de apparaatskosten te halen. Daar werken namelijk ook mensen.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): De fractie van het CDA is zich daarvan bewust. De afgelopen twee maanden heb ik echter gezien dat de creativiteit van bewindspersonen onuitputtelijk is als het gaat om iets wat zij zelf ook willen. Ik hoop dus op eenzelfde houding in dezen. Wij hebben gewoon niet de tijd om nog een paar maanden te wachten, want op 1 januari gaan de deuren dicht.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Volgens mij was dit geen vraag, maar een oproep. Ik vat dit alles zo samen: er zit hier een aantal mensen dat heel betrokken is bij de musea. Het zou mij dan ook verbazen als de minister niet met een creatieve oplossing zou komen. Laten wij de beantwoording dus even afwachten en bekijken wat de fracties samen op basis daarvan kunnen doen.

Om cultuur een boost te geven moeten wij het geld slimmer verdelen. De volgende verkiezingen zouden in 2017 kunnen plaatsvinden. De minister is nu in de positie om het proces rond het volgende advies te verbeteren. De regeling waar de Raad voor Cultuur mee werkt, moet flexibeler gemaakt worden. Dit is al een paar keer gezegd. De regionale spreiding van subsidies is nu lastig en ook de normbedragen zijn te star. De Raad voor

Cultuur kan nu kiezen om twee of vier ton aan een instelling te geven. Daardoor verdwijnen er meer instellingen. Wij willen meer maatwerk zien. Zegt de minister toe dat de Raad voor Cultuur een meer flexibele aanpak mag hanteren?

Om cultuur een boost te geven is het verder belangrijk dat er voldoende aandacht wordt besteed aan cultuureducatie en talentontwikkeling en dat dit prioriteiten zijn. Ik lees dit gelukkig terug in het regeerakkoord. De hele discussie over ckv doet hier echter afbreuk aan. De minister gaf gisteren gelukkig in Buitenhof aan dat het vak ckv mogelijk een schoolvak blijft waarin je eindexamen doet, maar zij zei ook dat zij er niet helemaal over gaat. Ik realiseer mij dat dit onder de staatssecretaris valt, maar cultuur speelt hierbij ook een rol. Dat is ook reeds gezegd. Kan de minister aangeven hoe het proces er uitziet? Laat ik alvast zeggen dat D66, als het juiste moment is aangebroken, een motie zal indienen om ckv als examenvak te behouden. Het kan niet anders dan dat uit de uitgebreide consultatie zal blijken dat dit een heel belangrijk examenvak moet blijven. Ik ben blij dat de Cultuurkaart blijft, maar ik zie niet hoe die structureel begroot is. Graag krijg ik een toelichting van de minister hierop. D66 is realistisch genoeg om te weten dat de business dit niet helemaal zelf kan opvangen, maar dat er steun van de overheid nodig blijft.

In het akkoord valt mij de beperkte visie op talentontwikkeling op. De productiehuizen verdwijnen, de rijksacademie krijgt haast geen geld meer, terwijl dit de schakels tussen opleidingen en grote gezelschappen zijn. Juist hier bloeit jong talent op. Het is niet voor iedereen weggelegd om als jong talent meteen op het toneel van Toneelgroep Amsterdam te staan. Talentontwikkeling moet gewaarborgd worden. Is de minister het met D66 eens dat een nieuwe visie op talentontwikkeling nodig is? Zo ja, is zij ook bereid om daarvoor een advies van de Raad voor Cultuur te vragen?

D66 ziet graag een ondernemende cultuursector. De overheid heeft de taak om barrières weg te nemen. Rutte-I maakte een einde aan de WWik. De Kamer vroeg de minister om de waardevolle elementen van de WWik te behouden. Zijn daarvoor al voorstellen? Klopt het dat er begin 2013 nieuws is?

Wij willen een tax shelter voor de filmindustrie. Nederlandse mkb'ers verliezen nu namelijk terrein, omdat het belastingklimaat over de grens beter is. Eerder werd een D66-motie om onderzoek te doen, verworpen door PvdA, VVD en CDA. Maar sommige partijen hebben iets meer tijd nodig om te zien wat D66 al eerder zag. Gelukkig hebben we elkaar nu gevonden. Het is volgens mij belangrijk om aan te geven dat een samenwerking vorm kan krijgen. Dat is dit weekend gebeurd.

De heer **Monasch** (PvdA): Het is een beetje jammer dat D66 het blijkbaar steeds nodig vindt om dit op te rakelen. Ik heb het volgende ook al tegen de heer Bosma gezegd. Ik doe het nu in de vragende vorm voor D66. Zei de staatssecretaris destijds niet dat hij geen capaciteit voor onderzoek had? Zei hij niet: stelt u de vragen die u wilt stellen, want dan kan ik gericht antwoord geven? Was dat niet de reden waarom andere fracties, in ieder geval die van mij, niet voor hebben gestemd? Er was een aanbod gedaan om antwoord te geven op de vragen, maar er was geen capaciteit op het ministerie om op korte termijn een onderzoek te doen.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Ik heb begrepen dat het een lastig onderwerp was omdat het te maken had met het fiscaal plan. Het zou een wijziging van het fiscaal plan inhouden. De VVD wilde geen complexer systeem. Er is toen wel een beroep op onze fractie gedaan om vragen te stellen om te kunnen aangeven dat een ander industriebeleid van waarde is. Er is sowieso capaciteit nodig, of je nu een onderzoek doet waarvoor een halfjaar nodig is of je binnen een paar maanden een filmtop organiseert. Maar ik ben heel blij dat wij elkaar gevonden hebben. We hebben allemaal

een bepaalde visie op de werkelijkheid, maar komen met de filmtop tot hetzelfde resultaat. Is de minister bereid om een filmtop voor een stimulerend industriebeleid te organiseren?

De heer **Monasch** (PvdA): Een onderzoek betekent in Den Haag vaak dat je een halfjaar tot een jaar verder bent. Bij een filmtop moet de minister binnen drie maanden naar de Kamer terugkomen om de resultaten te presenteren en te vertellen wat wel en niet mogelijk is.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Nogmaals, zes maanden onderzoek of binnen drie maanden een filmtop, er zijn meerdere wegen die naar Rome leiden. Wij hebben nu voor deze weg gekozen en hopelijk leidt die naar Rome. Dan kunnen wij eind maart van de minister een antwoord krijgen op de vraag hoe wij in Nederland een stimulerend industriebeleid krijgen.

De **voorzitter**: Mevrouw Bergkamp vervolgt haar betoog.

De heer **Monasch** (PvdA): Voorzitter, ik wil nog een vraag stellen.

De **voorzitter**: Nee, wij hebben tot nu toe de hele vergadering in een tweeslag gewerkt.

De heer **Monasch** (PvdA): Ik wil graag mijn tweede interruptiemogelijkheid gebruiken.

De **voorzitter**: Oké, gaat uw gang.

De heer **Monasch** (PvdA): In dit verband zou ik juist niet het spreekwoord «er zijn vele wegen die naar Rome leiden» gebruiken, want daar zit Cinecittà. Dat wil ik juist niet stimuleren. Ik wil met dit beleid de filmindustrie in Nederland stimuleren. Dat merk ik op voor de annalen, als de heer Bosma daar de volgende keer weer uit citeert.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Was dit een vraag voor mij of een vraag voor de PVV?

De **voorzitter**: Nee, het was een stelling waar u een vraagteken achter mag zetten, maar dat kunt u ook achterwege laten.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Ik ga verder met mijn betoog. Ook wil ik de innovatieve kracht van de creatieve industrie uitbreiden. Onze muzikanten en deejays zijn van wereldklasse, maar toch hoort muziek, waaronder pop- en dansmuziek, niet bij de topsector «creatieve industrie». Dat wil ik graag veranderen. Graag hoor ik hoe de minister hierover denkt. Ik kijk uit naar de samenwerking met de minister. Laten wij voortgaan met het scheppen van cultuur.

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie): Voorzitter. Toen het kabinet van Winston Churchill, Brits premier tijdens de Tweede Wereldoorlog, voorstelde om extra geld vrij te maken voor de oorlog door te bezuinigen op kunst en cultuur, zei Churchill: waar vechten wij dan nog voor? Ons land leeft gelukkig niet in een oorlogssituatie en natuurlijk is die onvergelijkbaar met een economische crisis. Feit is wel dat ook wij in een tijd leven waarin er veel druk staat op de cultuurbegroting en ook wij de vraag moeten beantwoorden: wat is cultuur ons waard? Wat vinden wij in deze tijd van forse bezuinigingen verantwoord om te besteden aan kunst en cultuur?

Ik zal eerst ingaan op de drie rijksmusea die al eerder tijdens deze vergadering zijn genoemd. Vooruitlopend op het advies van de Raad voor

Cultuur over het Nederlandse museale bestel, dreigen vier rijksmusea te moeten sluiten. Voor het Geldmuseum in Utrecht lijkt perspectief te bestaan door inzet van onder andere De Nederlandsche Bank en het ministerie van Financiën, maar Huis Doorn, Slot Loevestein en Rijksmuseum Twenthe moeten wellicht per 1 januari aanstaande hun deuren sluiten. De fractie van de ChristenUnie vindt dit onbestaanbaar. De drie musea hebben veel te weinig tijd gekregen om hun bedrijfsvoering aan te passen, de bezoekersaantallen te vergroten en alternatieve inkomstenbronnen te vinden. Bovendien vind ik het principieel niet juist dat beheer van de collectie met belastinggeld wordt betaald en diezelfde belastingbetaler daarna voor een gesloten deur staat als hij de collectie wil bekijken. Bij Slot Loevestein wordt op dit moment hard gewerkt aan een nieuwe entree. NRC Handelsblad kopte al treffend: geen publiek, maar wel nieuwe wc's. Dit laten wij toch niet gebeuren? Ik roep de minister dan ook op de drie rijksmusea meer tijd te geven om hun positie in het Nederlandse museale bestel in te nemen en heb daarom al een amendement ingediend, dat eerder aan bod kwam. Is de minister bereid om in overleg te treden met de provincies omdat de rijksmusea immers ook geworteld zijn in de regionale cultuur?

Ik ga in op cultureel ondernemerschap. Onder druk van de bezuinigingen zie ik veel mooie dingen in het veld. Culturele instellingen gaan steeds meer samenwerken en een brug slaan naar de samenleving. De ChristenUniefractie vindt het goed als de culturele sector ondernemender wordt en meer eigen inkomsten genereert. Toch wringt er iets. Ondernemerschap gaat immers vooral over de economische waarde van het product. Kunst en cultuur vertegenwoordigen zeker economische waarde, maar hebben bij uitstek ook een maatschappelijke en artistieke waarde. Daarom pleit ik voor een overheid die geen subsidierelatie, maar een volwassen relatie aangaat met het culturele veld, producten met maatschappelijke relevantie inkoopt en daarbij oog heeft voor de intrinsieke waarden. Bij volledige vermarkting van de culturele sector zal het meer bijzondere culturele aanbod verdwijnen.

Voor startende kunstenaars is het steeds moeilijker om een plek in het culturele veld te veroveren. Financieringsvormen zoals garantieregelingen of leningen die na aflossing opnieuw aan anderen kunnen worden verstrekt, kunnen startende getalenteerde kunstenaars helpen om hun beroepspraktijk op te bouwen. Is de minister bereid om in overleg met het culturele veld de mogelijkheden hiervoor te onderzoeken en hierover te rapporteren bij de behandeling van de begroting voor 2014?

Ik kom op de cultuureducatie. De ChristenUniefractie vindt het belangrijk dat kinderen en jongeren in aanraking komen met kunst en cultuur. Door het beleid van de overheid is dit niet meer vanzelfsprekend. Er ligt inmiddels een stevig rapport van de Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur, waarin onder andere wordt geadviseerd om scholen veel meer in positie te brengen bij cultuureducatie en daaromheen kennis en deskundigheid bij leraren en de culturele infrastructuur te organiseren. Gaat de minister deze en andere adviezen overnemen? Gaat de minister een brug slaan naar het voortgezet onderwijs en ook daarover advies vragen aan de Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur?

Mijn mailbox zit overvol met berichten van leraren, leerlingen, culturele instellingen, de Raad voor Cultuur en vele anderen die zich grote zorgen over het afschaffen van ckv als examenvak bij havo en vwo. De afgelopen twaalf jaar zijn hierin grote stappen gezet. Docenten en culturele instellingen zijn met veel enthousiasme en passie voor hun vak aan de slag gegaan met lesmateriaal. Dit staat nu allemaal goed op de rails en wordt zonder meer overboord gezet door de ckv tot een keuzevak te maken. Waarom? Verbeelding en creativiteit zijn essentieel voor jongeren in deze fase van hun leven en zijn waardevol voor hun toekomst. Het zou een gemiste kans zijn als het onderwijs aan hen verschaalt tot de meer economisch georiënteerde vakken. Wij vragen daarom de minister dit te

heroverwegen en ckv als examenvak in stand te houden. Dit past ook bij de ambitie van het regeerakkoord.

Tot slot kom ik op de Cultuurkaart. Voor het schooljaar 2012–2013 heeft de Cultuurkaart een doorstart weten te realiseren met een eenmalige bijdrage van het Rijk van € 600.000 en inzet van scholen, fondsen en culturele instellingen. De ChristenUniefractie wil de Cultuurkaart ook daarna in stand houden. In het regeerakkoord staat ook deze ambitie, maar zonder financiële onderbouwing. De minister heeft het afgelopen weekend al via de media laten weten dat hierbij voor haar prioriteit ligt als er middelen resteren op de cultuurbegroting. De ChristenUniefractie ondersteunt dit van harte. Ik vraag de minister dan ook om actief op zoek te gaan naar budget binnen haar begroting of anders binnen haar begroting voor onderwijs, en om op de kortst mogelijke termijn met een voorstel naar de Kamer te komen, zodat de financiering voor het volgende schooljaar gereed is.

De heer **Bisschop** (SGP): Voorzitter. De uitgangspunten voor cultuurbeleid zijn voor de SGP onder andere de overtuiging dat cultuur in zichzelf en cultuurbeleid een intrinsieke waarde voor de samenleving heeft. Dat betekent niet dat elke vorm van cultuur goed is en dat cultuur het zonder normen kan stellen. Integendeel, het zal niemand verrassen dat de SGP vanuit het christelijke waardepatroon naar cultuurpatronen kijkt en van mening is dat cultuuroverdracht een relatie moet hebben met Bijbelse, met christelijke waarden en dat ook in de beoordeling van de cultuur dat waardestelsel meegewogen dient te worden. De vraag waarop deze begrotingsbehandeling zich toespitst, is vooral welke rol de overheid daarin speelt en welke taak de overheid in het cultuurbeleid heeft. Heeft de overheid überhaupt een taak op dat terrein en, zo ja, hoe ver strekt die taak zich uit? Dat is de fundamentele vraag waar het hier om gaat.

De SGP erkent dat de overheid hierin een taak heeft. Zij is ook van mening dat het overheidsbeleid daarin coherent en consistent dient te zijn. Een basis voor ondersteunend overheidsbeleid inzake cultuur, een basis voor een dergelijk beleid moet zijn dat die cultuuruitingen waarmee een overheid bemoeienis wil hebben ook in voldoende mate verankerd zijn in de samenleving. Dat blijkt onder andere uit voldoende steun vanuit de samenleving en uit de mogelijkheid van een instelling om eigen inkomsten te genereren. De SGP is dan ook van harte voorstander van de lijn die nu expliciet wordt getrokken, namelijk dat een eigen instelling een bepaald percentage eigen inkomsten moet genereren alvorens zij überhaupt in aanmerking kan komen voor subsidie van de overheid. Subsidie moet aanvullend zijn. Wat ons betreft, wordt die lijn in de komende jaren verder uitgewerkt. De denklijn voor een basis van nu 20% en het stapsgewijs ophogen van 1% per jaar wordt door ons van harte onderschreven. Tegelijkertijd opent dat ook mogelijkheden voor stimuleringsmogelijkheden in de fiscale sfeer. Wat mij betreft, worden deze nader uitgewerkt en onderzocht, zonder er weer een uitvoerig en complex fiscaal stelsel van te maken.

Ik heb mijn bijdrage bewust gefocust op de cultuurhistorische aspecten van de begroting, gezien de beschikbare tijd. Ik weet overigens niet eens meer precies hoe veel minuten ik nog heb. Kan de voorzitter mij dat misschien vertellen?

De **voorzitter**: U hebt nu nog vijf minuten.

De heer **Bisschop** (SGP): Dat gaat royaal lukken, als het een beetje wil! Ik kan niet in die vijf minuten alle aspecten behandelen en daarom beperk ik mij tot de cultuurhistorische delen van de begroting. Wat is een criterium om een museum te ondersteunen en in welke mate mag ondersteuning plaatsvinden? Ik pleit ervoor om daar een nadrukkelijke link aan te brengen met de historische canon. Dan komt de korting op

musea als Slot Loevestein en Huis Doorn in een iets ander perspectief te staan. Dat zijn namelijk instellingen die bijdragen aan een coherent historisch besef en in die zin zou de steun wat ons betreft wat intensiever mogen zijn. Wij willen graag van de minister weten hoe zij daar tegenaan kijkt.

Wij willen ook de bibliotheken erbij betrekken. Juist in economisch moeilijke tijden moeten we omzichtig omgaan met het bezuinigen op cultuurhistorisch erfgoed en bibliotheken. Het vorige kabinet heeft die lijn uitgezet. Wij zouden het op prijs stellen als de minister daarop wil reageren en wil bevestigen dat die lijn wordt voortgezet. Aan monumentenzorg zit nog een nevenaspect, namelijk dat de bouwsector daardoor wordt gestimuleerd. Het zou goed zijn om dat thema nadrukkelijk op de agenda te houden.

Geen cultuurhistorisch besef zonder cultuuronderwijs. Wij zijn het er allen over eens dat onderwijs meer moet zijn dan een geëconomiseerd, versmald onderwijs dat gericht is op een zo hoog mogelijk rendement op een aantal expliciet benoemde vakken. Onderwijs dient meer te zijn; onderwijs heeft een vormende waarde. In dat opzicht is cultuuronderwijs en is ook het schoolexamenvak kvv absoluut van waarde. Ik ben blij dat de minister dat ook zo heeft verwoord. Hoe waarborgt de minister dat scholen daadwerkelijk voldoende ruimte houden om culturele vorming te blijven verzorgen? Ik vraag mij in gemoede af of de Cultuurkaart, waar wij allen schijnbaar zo enthousiast over zijn, daaraan een relevante bijdrage kan leveren. In de afgelopen jaren leverde de Cultuurkaart netto zo'n € 3 per leerling op na aftrek van de administratiekosten.

De **voorzitter**: U hebt nog twee minuten, ook voor uw tweede termijn.

De heer **Bisschop** (SGP): Dan rond ik af. Ik wil een pleidooi voeren voor de opleiding van archivarissen. Ik vraag de minister om archivaliek als tweede studie eens goed onder de loep te nemen, omdat zo'n studie vaak na een afgeronde eerste studie wordt gevolgd. Dat komt in de knel, als de regelgeving voor tweede studies onverkort gehandhaafd wordt voor deze studie.

Volgend jaar is het Nederland-Ruslandjaar. Ook op dit punt zouden wij er goed aan doen om in samspraak met het ministerie van Buitenlandse Zaken een aantal zaken tegen het licht te houden, om de culturele uitwisseling te stimuleren, het studeren door Russische studenten in Nederland te bevorderen et cetera. Ik zou het op prijs stellen als de minister haar visie daarop wil geven.

De heer **Klein** (50PLUS): Voorzitter. Als je de begroting van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap bekijkt, zie je daarin dat voor het onderdeel onderwijs veel onderwijsinstellingen veel subsidiegeld van de overheid krijgen, omdat wij het belangrijk vinden dat er goed onderwijs is. Bij het onderdeel cultuur en de cultuurinstellingen hebben wij het ineens over de cultuursubsidieverslaving en het subsidiejuk. Dat is een heel rare benadering. De vraag is eigenlijk wat wij als overheid en als samenleving op een gegeven moment belangrijk vinden. Cultuur heeft daar een heel belangrijke plaats in en dat vraagt ook een stukje financiering. 50PLUS vindt het belangrijk dat je de culturele eigenschappen en waarden in Nederland kunt behouden, ook voor de volgende generaties. Daarom moet je bekijken hoe je verstandig beleid kunt voeren, niet vanuit een soort consumentisme dat cultuur een consumptiegoed is, maar meer vanuit een waarde die past bij ons land. Ik ga in op drie onderwerpen. Het eerste onderwerp betreft de podiumkunsten. Wij hebben bij de mediabegroting een uitdrukkelijk pleidooi gehouden voor het behoud van het Metropole Orkest. Wij hebben toen aangegeven dat wij de motie van de SP zullen steunen. In die discussie bleek dat 9 miljoen voor uitloopkosten beschikbaar was. Die tijd kunnen wij sowieso gebruiken. Als ik het

toen goed heb begrepen, werd het orkest geconfronteerd met een tekort van 6 miljoen. 50PLUS vindt het belangrijk om met de minister te discussiëren over die dekking van 6 miljoen.

Toegankelijkheid voor ouderen en jongeren die niet zozeer aan tijd gebonden zijn, vinden wij heel belangrijk. In dat kader pleiten wij voor de vijf-voor-acht pas: de kaartjes die nog niet verkocht zijn, kunnen om vijf voor acht goedkoper worden aangeboden. Dat hoeft niet zo veel geld te kosten; er zijn experimenten in het land. Wij vragen de minister om dit verder te ontwikkelen.

Ik kom op de musea. Het gaat niet alleen over wat in een museum hangt, maar ook over de context van een museum. Bij Slot Loevestein denk ik aan de befaamde kist. In Huis Doorn hebben wij de keizerlijke stoel. Daar is dat dus heel erg verbonden. Je kunt dan niet zeggen dat je de inhoud wilt bewaren en de stenen maar laat gaan. Wij zijn voor het behoud van beide plekken, omdat wij het heel belangrijk vinden dat nieuwe generaties kunnen zien welk cultureel erfgoed wij hebben. Er zijn suggesties voor de financiering gedaan. Een daarvan klonk min of meer door in het verhaal van mevrouw Dik-Faber. Zij wees op de rol van de provincies in het traject en vroeg om overleg met de provincies. Wij zijn benaderd door Overijssel, Utrecht en Gelderland. Het kan heel verstandig zijn om het behoud van deze rijksmusea te laten financieren uit een vermindering van de uitkering aan het Provinciefonds. Het is natuurlijk wat lastig dat daar de collega van Binnenlandse Zaken over gaat. Wellicht moeten wij daarvoor een amenderende motie bedenken.

Twintigers, dertigers en veertigers hebben minder oog voor en maken minder gebruik van de belangrijke bibliotheekvoorziening. Bibliotheken hebben een functie in het lezen – zij vallen onder het onderdeel «Letteren en bibliotheken» van de begroting – maar ook een steeds bredere functie. Ik denk aan de digibetisering van ouderen, ik denk aan de inzet van informatievoorziening, ik denk aan de functie van sociale ontmoetingsplaats voor alleenwonende ouderen. Gezien die bredere functie van de bibliotheken moet het nieuwe bibliotheekcharter beter en sneller ingevuld worden. Het moet ook verbreed kunnen worden. Het is niet alleen een cultuurverhaal, het heeft ook te maken met onderwijs en welzijn. Ik vraag de minister om te bekijken in hoeverre zo'n verbreding mogelijk is, ook met het oog op de positie van ouderen.

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie): De heer Klein refereerde aan mijn inzet voor de betrokkenheid van provincies. Ik heb die inzet vanuit de eigen verantwoordelijkheid van provincies voor de regionale cultuur, die ook bij de drie rijksmusea waarover wij het hebben, aanwezig is. Het lijkt mij niet goed om van provincies te vragen om financieel in het gat te springen dat het Rijk laat vallen. Het lijkt mij al helemaal niet goed om het Provinciefonds te verkleinen om de gaten op de rijksbegroting te dekken.

De heer **Klein** (50PLUS): We zien wel dat er sprake is van een grote betrokkenheid van de provincies bij de rijksmusea. Het is wellicht goed om dit mogelijk te maken door een herschikking vanuit het Provinciefonds, ook in het licht van onze visie op wat je met de provincies zou moeten doen. Daartoe is al een aanzet gegeven in dit regeerakkoord, zoals het verminderen van het aantal provincies. Wij zien dit als een serieuze mogelijkheid. Of het nu linksom of rechtsom uit een potje komt, in onze optiek is er één overheid. De bibliotheken worden voor 84% door de gemeenten betaald, maar wij vinden dat de rijksoverheid daarvoor ook een verantwoordelijkheid zou moeten nemen.

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie): Ik constateer dat de 50PLUS-partij de democratische legitimatie van de provincies botweg wil overrulen.

De heer **Klein** (50PLUS): Dat is wat erg enthousiast. De democratische legitimiteit en de keuzes van de provincies zijn mogelijk, maar het is aan ons om het budget voor het Gemeentefonds en uiteraard ook voor het Provinciefonds eventueel te verhogen.

De **voorzitter**: Daarmee zijn wij gekomen aan het eind van de eerste termijn van de Kamer. Na de schorsing beginnen we met de eerste termijn van de minister.

De vergadering wordt van 12.30 uur tot 13.15 uur geschorst.

De **voorzitter**: We zijn toe aan de eerste termijn van de minister. Ik heb met de leden een maximum van drie interrupties per commissielid afgesproken.

Minister **Bussemaker**: Voorzitter. Ik heb de beantwoording in blokjes verdeeld, zoals dat hier vaak wordt genoemd. Het lijkt me handig om van tevoren aan te geven hoe ik de beantwoording wil opbouwen. Ik begin met een algemene inleiding. Vervolgens ga ik in op een aantal vragen over het stelsel, de rol van de Raad voor Cultuur en regionale spreiding. Dan ga ik in op cultuureducatie, inclusief de Cultuurkaart en ckv, en talentontwikkeling; daar hoort ook de rijksacademie en het kunstvakonderwijs bij. Dan ga ik in op de musea in het algemeen, waarna ik kort inga op drie genoemde musea: Slot Loevestein, Huis Doorn en het Rijksmuseum Twenthe. Dan kom ik bij de film en vervolgens bij de orkesten. Dan ga ik in op een aantal vrij specifieke financiële vragen over verschillende thema's. Tot slot is er dan nog een mapje met diverse onderwerpen naar aanleiding van kleine vragen.

We hebben het vandaag over de cultuurbegroting voor 2013. Dat doet u inderdaad met mij, als nieuwe minister, maar de begroting is voor een heel belangrijk deel, zo niet bijna geheel, in de vorige periode tot stand gekomen. Op grond van voorstellen van het vorige kabinet en op grond van een advies van de Raad voor Cultuur is de afgelopen jaren de basisinfrastructuur voor de periode 2013–2016 voorbereid. Op Prinsjesdag, dus ook nog onder het vorige kabinet, is de uitkomst van dit proces bekendgemaakt en ook met de Kamer besproken. Er is veel gebeurd, er is veel veranderd en er is ook veel onrust geweest. Er is in de vorige periode inderdaad 200 miljoen gekort. Er is een nieuw stelsel opgebouwd met een kleinere basisinfrastructuur en er is stevig gekort op de fondsen die bovendien te maken hebben gehad met fusies en herschikkingen. De gevolgen van die bezuinigingen zijn en worden ervaren als pijnlijk en zullen ook de komende jaren en het komende jaar nog zeker gevoeld worden; ik draai daar niet omheen. Dat is pijnlijk, zeker voor instellingen die hun deuren moeten sluiten en voor kunstenaars die zich moeten laten omscholen.

Gelukkig zijn er met het nieuwe regeerakkoord geen nieuwe bezuinigingen bij gekomen. Het is ook van belang om duidelijk te maken dat we, ook als wij dat zouden willen, het beleid niet zomaar terug kunnen draaien. Zoals gezegd: het beleid is voorbereid met een advies van de Raad voor Cultuur en is op hoofdlijnen goedgekeurd door de Kamer. Vervolgens hebben de instellingen de mededelingen gekregen in de beschikkingen die zij in september hebben gekregen. Kortom: het is politiek en juridisch grotendeels afgerond. In die zin is het ook niet wenselijk dat ik als nieuwe minister zou zeggen: dit bevalt mij wel en dit bevalt mij wel; dus ik haal daar een draadje los en ik ga in plaats daarvan iets anders doen.

Tegelijkertijd constateer ik dat de veranderingen van de afgelopen tijd in de sector ook tot innovatie en veerkracht hebben geleid. Daar vroeg de heer Van Dijk specifiek naar. Het was en is een flinke bezuiniging, maar er blijft ook een flink budget over. Het klopt dat veel instellingen niet zonder

structurele subsidie kunnen. Gelukkig houden dus heel veel instellingen structurele subsidie. We zien ook veerkracht en beweging. Tegen de D66-fractie zeg ik: de omvang was inderdaad groot, de snelheid was hoog en de toon bij wat men politiek ervoer en wat men in de cultuursector van belang vond, was niet altijd even vriendelijk. Althans, dat heb ik vaak gehoord uit de culturele sector zelf. Ik hecht eraan te zeggen dat ik de dialoog daarover aan wil gaan. Tegen de heer Bosma zeg ik dat kunst en beschaving buitengewoon veel met elkaar te maken hebben en dat dat geld kost, ja. Maar dat is wat anders dan dat erkenning alleen zou kunnen bestaan uit geld. Dat zeg ik ook tegen de heer Van Dijk, want hem hoor ik vaak zeggen: als u zo veel warme woorden voor de kunst- en cultuursector hebt, kom dan met een zak geld over de brug. Dat vind ik te simpel. Erkenning kan er ook uit bestaan dat je met elkaar het gesprek aangaat over vragen als hoe maatschappelijke en politieke doelen en kunst en cultuur elkaar kunnen bereiken, hoe je met meer inzet van private middelen de kunst- en cultuursector kunt helpen, en hoe je die zo veel mogelijk vrijheid kunt geven om middelen zo goed en doelmatig mogelijk te besteden. Kortom, er is de afgelopen tijd heel veel gesproken over geld. Het gaat mij in het debat om meer. Het gaat om artistieke kwaliteiten, maar ook heel nadrukkelijk om maatschappelijke en economische waarden en de verbindingen daartussen.

Daarbij kom ik gelijk op de vraag van mevrouw Bergkamp, die mij vroeg naar een visie en het belang van cultuur. Voorop staat de artistieke waarde. Dat is er een waar de Nederlandse cultuursector trots op mag zijn, want die is hoog. Op verschillende terreinen doen wij echt mee in de internationale top. Kunstenaars en culturele instellingen van hoge kwaliteit zijn het uitgangspunt en noodzakelijke voorwaarden voor artistiek succes en een sterk cultureel klimaat. Dat stelt dus hoge eisen aan kunstvakonderwijs en talentontwikkeling. Daar hoort het goed ondersteunen van talent bij. Dat doen ook de fondsen. Ook bewezen talent kan bij de fondsen terecht. Ik kom straks nog uitgebreid terug op talentontwikkeling.

Ik zie daar overigens mooie voorbeelden van bij de werkbezoeken die ik afleg, zoals bij Het Nationale Ballet. Daar worden talentontwikkeling en het behoren tot de top nauw met elkaar verbonden. Daar kunnen dansers al vanaf het eerste jaar van hun dansopleiding aan de academie mee beginnen. Het Nationale Ballet neemt de gehele ontwikkeling van pas afgestudeerde tot ster op wereldtopniveau voor zijn rekening. Daarbij zien wij dat vormen van talentontwikkeling en de artistieke waarde daarvan zich niet pas voordoen als wij het zo noemen, maar ook een plek krijgen bij grote, belangrijke instellingen als Het Nationale Ballet.

Op die manier moeten instellingen in de basisinfrastructuur vormgeven aan talentontwikkeling. Die zorgen er op die manier voor dat de artistieke kwaliteit geborgd en verder ontwikkeld wordt, maar een kunstenaar opereert nooit in een vacuüm. Er moet altijd een relatie zijn met de maatschappij. Ik verwacht van de culturele sector dat hij betrokkenheid toont en zichzelf de vraag stelt van de politieke en maatschappelijke legitimiteit van het krijgen van subsidie. De vraag die iedereen in de kunstsector zich eigenlijk steeds zou moeten stellen, is: waar ontleen ik dit aan en wat doe ik ervoor terug? Dat kan artistiek, maatschappelijk of economisch zijn.

Die betrokkenheid biedt in die maatschappelijke waarde ook kansen. De sector moet niet in zichzelf opgesloten zijn. Het is niet voldoende als alleen de mensen om je heen in de culturele sector zeggen: wat u maakt, is mooi. Dat kan buitengewoon belangrijk zijn, maar het kan, afhankelijk van de kunstvorm en het stadium waarin iemand zit, ook een ander doel dienen. Daarover moeten wij de maatschappelijke dialoog aangaan. Ik kijk bijvoorbeeld naar de creatieve industrie. Daar wordt enorm ingespeeld op maatschappelijke vraagstukken als vergrijzing, bijvoorbeeld met allerlei gamingprojecten. Leegstaande kantoren worden bijvoorbeeld

opnieuw bestemd, waarbij wij op die manier herbestemming geven aan oude monumenten. Bij ouderenzorg wordt bijvoorbeeld muziek gebruikt, met name bij dementie. Dat is een heel interessant.

Het gaat bijvoorbeeld ook om de keuze waar organisaties zich plaatsen. Ik was de afgelopen week bij het Nederlands Philharmonisch Orkest, dat een plek in een volkswijk in Amsterdam heeft gekozen in een oude kerk, waardoor het midden in een samenleving zit die niet gewoon is om naar muziekvoorstellingen te gaan. Ook dat is een maatschappelijke bijdrage. Dat geldt natuurlijk ook voor het onderwijs. Ik kom daar straks verder op terug. Dat laat ik nu even zitten.

De maatschappelijke waarde is dus van belang. Daar moeten instellingen aan doen. Dat kunnen wij met overheidsmiddelen stimuleren, bijvoorbeeld als het gaat om cultuureducatie. Maar behalve de maatschappelijke functie is er ook een economische functie, een economische waarde. Dat kunst en cultuur een substantiële bijdrage leveren aan onze economie staat buiten kijf. Bedenk wat onze musea betekenen voor de aantrekkingskracht van Nederland op buitenlandse toeristen. Het toerisme draait in Nederland voor een heel groot deel op de aantrekkelijkheid van culturele instellingen. Denk ook aan de bijdrage van onze gamedesigners aan een sector met grote internationale potentie. Om die economische potentie beter te benutten, is een ondernemende houding van de cultuursector nodig samen met kennis en vaardigheden om met die financiële kwesties om te gaan. De VVD-woordvoerder merkte terecht op dat het Concertgebouw een heel mooi voorbeeld is. Daaraan ligt wel een reeds lang bestaande organisatie met een enorme statuur ten grondslag. Daarom kunnen zij dat zo doen. Ik wil niet zeggen dat het hen makkelijk afgaat, want ik weet hoeveel inspanning het kost, maar het ligt niet voor alle instellingen in de mogelijkheden zoals bij het Concertgebouw. Het uitgangspunt dat je je eigen inkomstenbronnen aanboort en gebruikmaakt van de randvoorwaarden die we fiscaal en anderszins bieden, is van heel groot belang.

Ik zie ook dat met name jonge kunstenaars dat doen. Ik heb er een flink aantal ontmoet en ik noem er hier een van: Christien Meindertsma, een jonge kunstenaar die werkt met vergeten materialen zoals vlas. Zij onderzoekt hoe we vervreemd zijn geraakt van de oorsprong van die producten en hoe we daar weer een nieuwe betekenis aan kunnen geven. Zij werkt samen met boeren en lokale bedrijven in Limburg en komt op die manier tot zeer verrassende producten en netwerken. Eigenlijk is dat dus een heel mooi voorbeeld van hoe de artistieke en de maatschappelijke kant – het bij elkaar brengen van groepen die elkaar anders niet zien – en de economische waarde – het maken van nieuwe producten – samengaan. Dat soort ontwikkelingen wil ik graag veel meer zien in Nederland.

Waar staan we voor en hoe gaan we dat doen? Wat wil dit kabinet in de komende jaren? We beschikken over een hoogwaardige basis, namelijk een culturele infrastructuur die goed gespreid is over het land en die nog steeds voor een kwalitatief hoogstaand aanbod zorgt. Daar kunnen we op voortbouwen. Ik constateer dat daar draagvlak voor is en dat er bij veel organisaties behoefte is om dat artistieke vermogen zo goed mogelijk in te zetten, een breder publiek te bereiken en eigen inkomsten te vergroten. Ik constateer dat we dat vanuit de Cultuurbegroting proberen te doen, maar dat het ook op andere niveaus gebeurt. Ik heb afgelopen week overleg gehad met de G9, de negen gemeenten die intensief bezig zijn met cultuur. Met hen heb ik afgesproken dat er een convenant komt over cultuureducatie, een doorgaande leerlijn en cultuureducatie in het onderwijs. Samen met hen gaan we een samenhangende uitwerking maken van alles wat te maken heeft met ckv en de Cultuurkaart. Tegelijkertijd zou ik ook een verder uitgewerkt verhaal over de algemene visie kunnen sturen, zeg ik mevrouw Bergkamp toe. Daarin zijn dan ook de elementen te zien die in de loop van de tijd gepland staan. Voor je het

weet, zijn we alweer bezig met de voorbereiding van een nieuwe kunstplanperiode.

Waar zal die visie uit bestaan? Uit de waarden die ik net al noemde: maatschappelijke en economische waarden. Specifieker zal ik aangeven wat we willen doen met cultureel leiderschap en hoe we het draagvlak voor cultuur kunnen vergroten. Ook zal ik ingaan op de vraag hoe we kunnen komen tot een nieuwe aanpak qua innovatie met de creatieve industrie. Een paar thema's zullen zeker terugkomen: cultuureducatie en talentontwikkeling. Dat laatste betekent met name het samen met de fondsen en grote instellingen nauwlettend blijven volgen van mogelijk nieuwe verbindingen in de ontwikkeling van talent en in samenwerking tussen subsidies voor kunstenaars en het zichtbaar maken van wat ermee gebeurt, want dat zijn nu soms nog gescheiden circuits.

Tot slot neem ik daarin de relatie met internationale ontwikkelingen op als aandachtspunt, meer in het bijzonder internationale handel. De Nederlandse cultuurwereld kan een buitengewoon grote rol spelen bij internationale handelsdelegaties. We weten dat het Concertgebouworkest en andere orkesten zeer regelmatig in het buitenland optreden. We hebben net een succesvolle missie naar Brazilië achter de rug, waar de creatieve industrie een grote rol in heeft gespeeld. Ik denk dat daar zeker mogelijkheden liggen om dat verder te ontwikkelen. Deze thema's zal ik in het voorjaar verder uitwerken in de brief die ik zojuist heb toegezegd.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Ik ben benieuwd wat het verschil is tussen deze minister en haar voorganger. Vindt deze minister het in essentie een goed beleid dat voormalig staatssecretaris Zijlstra heeft ingezet, inclusief alle instellingen die ten onder gaan? Zegt zij daarbij dat de instellingen een beetje lui zijn geweest, zoals ik in de krant heb gelezen? Of zegt zij: nee, ik vind het een verkeerd beleid, maar het is nu eenmaal te laat, want het is al zo ver gevorderd, dus er valt helemaal niks meer aan te doen?

Minister **Bussemaker**: U mag mij vragen wat ik van het regeerakkoord vind en wat ik doe in het voortbouwen op eerder ingezet beleid. Ik ben heel blij dat er niet verder wordt bezuinigd, dat het verlaagde btw-tarief blijft en dat er een Geefwet komt, waardoor we ook meer private middelen kunnen aantrekken voor de culturele sector. De bezuinigingen waren fors. Veel instellingen zien zich daardoor voor problemen gesteld. Ik constateer tegelijkertijd dat de sector buitengewoon veerkrachtig is en dat de bezuinigingen ook tot nieuwe initiatieven hebben geleid. We moeten vooral die lijn vasthouden, omdat daarmee ook echt vernieuwing nodig is. Ik vind – daarmee geef ik mijn eigen accent – dat de maatschappelijke betekenis van kunst en cultuur meer aandacht mag krijgen dan zij de afgelopen tijd heeft gehad. Ik constateer vooral dat het gesprek tussen de sector en mijzelf niet alleen over geld zou moeten gaan, maar met name ook over de artistieke en maatschappelijke waarde van kunst en cultuur.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Ik snap dat de minister zegt dat het niet alleen over geld moet gaan als zij zelf nul euro investeert; dan is dat wel gunstig. Ik moet ook vaststellen dat het hele pleidooi van haar partij op drijfzand is gebaseerd. Er zou in cultuur geïnvesteerd worden door de Partij van de Arbeid. Er zou een ander cultuurbeleid moeten komen met een nieuw kabinet, zonder dat het gestut zou worden door de PVV. Ik moet vaststellen dat het beleid doorgaat, op wat details na in ieder geval financieel gezien, en dat de toon anders is geworden. Het is een flinterdun verhaal. Ik vraag de minister of zij toch zou willen kijken of er iets geregeld kan worden, ook vandaag wellicht, om ook financieel een aantal heel waardevolle instellingen te gaan redden. De minister heeft gisteren bij Buitenhof ook uitspraken over dit onderwerp gedaan.

Minister **Bussemaker**: Ik heb gezegd dat ik zo direct uitgebreid terugkom op de instellingen die u zojuist hebt genoemd. Nogmaals, ik zit hier als minister van een kabinet. U kunt mij vragen stellen over kabinetsbeleid. Ik zeg nogmaals dat het van belang is dat we de creativiteit en de artistieke waarde van de sector zelf op waarde weten te schatten en dat we kijken waar belangrijke vernieuwing nodig is. Dat kan soms ook op een andere manier dan alleen met een zak met overheidsgeld. Dat kan soms met private middelen, soms door een andere organisatie en soms door andere prioriteiten.

De heer **Bosma** (PVV): Collega Van Dijk heeft gelijk. De bezuinigingen worden gewoon gehandhaafd. Die waren al ingeboekt. Ik hoor de minister nu dingen zeggen als «er is veel veerkracht in de kunstwereld», «er zijn nieuwe initiatieven» en «er is beweging». In het verleden heeft er echter ook heel veel keiharde kritiek bestaan op diezelfde bezuinigingen. «Het kabinet maakt de kunsten kapot.» «Deze staatssecretaris doet dat in ijltempo.» «Kunst- en cultuurinstututen en gezelschappen worden ten grave gedragen.» «Het is een roofoverval.» «Kaalslag.» «Triest.» «Kilheid.» Hoe zou de minister de toon van deze kritiek – die is van de PvdA-fractie – nu willen recenseren?

Minister **Bussemaker**: Ik ga graag het debat aan met de Kamer over mijn beleidsvoornemens, over de begroting voor volgend jaar. Ik ben niet van plan om in te gaan op allerlei uitdrukkingen die door de heer Bosma en wellicht ook door woordvoerders van andere partijen in het verleden zijn gebezigd. Het lijkt mij veel zinvoller om in te gaan op wat wij nu wel kunnen doen. Hoe zien wij de toekomst? Daarmee begint mijn verantwoordelijkheid als minister.

De heer **Bosma** (PVV): Vooral door de linkse partijen wordt veel gesproken over de toon van de discussie. Als je om voorbeelden vraagt, hebben zij die niet; zij schreeuwen maar een beetje. De PvdA-fractie zoomde anderhalf jaar geleden heel erg in op de toon die werd aangeslagen door de staatssecretaris – dat was de heer Zijlstra – en de minister-president. De PvdA-fractie noemde die beledigend en koud. Is er iets aan de toon veranderd ten opzichte van die van de vorige staatssecretaris en het vorige kabinet? Volgens mij is de toon hetzelfde gebleven. Deelt de minister de kritiek in dezen? Die kritiek geldt ook deze minister, want het beleid is ongewijzigd. Deelt zij de kritiek over de toon van de staatssecretaris, de minister-president en het beleid?

Minister **Bussemaker**: Dit lijkt mij bij uitstek een vraag die de heer Bosma zelf kan beantwoorden. Het is aan hem om na te gaan of hij een verschil ziet in de toon. Ik constateer op grond van mijn gesprekken met sectorvertegenwoordigers dat velen van hen aan het maatschappelijke politieke klimaat van de afgelopen jaren het gevoel hebben overgehouden dat wat zij doen, eigenlijk niet van waarde is. Of dit nu terecht of onterecht is, ik vind het erg als men dit zegt. Ik vind het van belang dat wij de cultuursector op waarde weten te schatten. Daarover ga ik graag het gesprek met de sector aan.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Ik heb nog een vraag over het beleid en het financiële pakket. Er is toch wel iets veranderd. Er wordt namelijk 100 miljoen extra bezuinigd op de publieke omroep, waarvan 16 miljoen op het Mediafonds. De minister heeft net een visiedocument toegezegd. Wil zij daarin integraal bekijken waar wij allemaal op bezuinigen en wat het effect van al die maatregelen op elkaar is?

Minister **Bussemaker**: Die vraag wil ik best betrekken bij het visiedocument. Vorige week heeft de Kamer echter uitgebreid met collega Dekker

gesproken over de media en dus ook over het Mediafonds. In die zin is het geen bezuiniging op cultuur. Ik loop er niet voor weg dat dit gevolgen kan hebben voor bijvoorbeeld de relatie met de filmwereld. Dat wil ik graag bij mijn brief betrekken. Wij moeten de discussies echter wel uit elkaar houden. Wij moeten nu niet de discussie van vorige week overdoen.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Wat de minister aangeeft, klopt. Er zijn schotten tussen cultuur en media. Een aantal onderwerpen raakt elkaar echter toch. Bezuinigingen op het Filmfonds leiden tot minder filmproducties. Bezuinigingen op het Mediafonds hebben ook effect. Kan de minister alles integraal bezien, met respect voor de schotten die er zijn?

Minister **Bussemaker**: Indien relevant, betrekken we dit erbij, maar dan wel vanuit het cultuurperspectief. Het wordt geen gecombineerde cultuur- en mediabrief.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): Ik ben het eens met de minister dat wij moeten spreken over het maatschappelijk belang van de kunst. In mijn eerste termijn heb ik gevraagd wat dit belang precies is. Met de stelling «kunst is belangrijk omdat zij belangrijk is» komen wij niet verder. Ik heb gevraagd naar het zeggingskrachtcriterium. Het advies van de Raad voor Cultuur gaat over kunst als de zintuiglijke voorstelling van ideeën waardoor mensen zich goed voelen en keuzes kunnen maken tussen goed en kwaad. Is dat wat de minister bedoelt met het maatschappelijk belang van de kunst?

Minister **Bussemaker**: Ik heb het advies van de Raad voor Cultuur er even bij gepakt. Daarin staat dat belangrijke aspecten bij de beoordeling door de Raad voor Cultuur de volgende zijn: het vakmanschap waarvan de activiteiten getuigen, de oorspronkelijkheid ervan, de zeggingskracht en het vernieuwende karakter. Dit lijken mij allemaal elementen die tot de artistieke waarde behoren. Ik ben het dus met mevrouw Keijzer eens dat het te kort door de bocht is om te zeggen dat cultuur belangrijk is, omdat die belangrijk is en zeggingskracht heeft. Dit moet ook ergens uit blijken. Ik zei daarom dat de kunst- en cultuurwereld zich mag afvragen wat de politieke en maatschappelijke legitimiteit is van het ontvangen van subsidie. Die kan in de artistieke waarde liggen, maar die kan ook in de maatschappelijke of economische waarde liggen. Ik zou het namelijk niet willen omkeren in die zin dat kunst pas betekenis heeft als die een ander maatschappelijk doel dient. Het aangaan van de dialoog en bekijken op welke manier je de kunst soms dichterbij groepen kunt brengen die nu niet in aanraking komen met kunst en cultuur, vind ik belangrijke onderdelen van de maatschappelijke waarde. Ik zal in mijn net beloofde brief uitgebreider daarop ingaan.

Ik ga nu in op alle vragen over de systematiek van oordelen en de criteria die daarbij worden gehanteerd. Mevrouw Venrooy informeerde naar de samenstelling van de commissie van de Raad voor Cultuur. Zij vroeg op welke wijze wij daarin vernieuwing tot stand kunnen brengen en nieuwe generaties daarbij kunnen betrekken. Ik deel de zorg van mevrouw Venrooy. Het is van belang dat een organisatie als de Raad voor Cultuur flexibel kan opereren. Bovendien moet er diversiteit in de persoonlijke samenstelling zijn, zodat diverse oordelen kunnen worden meegenomen. De Raad voor Cultuur heeft onlangs een evaluatie uitgevoerd. Naar aanleiding daarvan stelt men voor om het aantal vaste commissies te verminderen en een kring van adviseurs samen te stellen. Met die aanpak is het mogelijk om de kennis op een flexibele manier te organiseren, afhankelijk van de adviesbehoefte. Er zal dus meer gewerkt worden met een poule van adviseurs. Zij kunnen bij de Raad ingezet worden, als zij gespecialiseerd zijn in een terrein waarop iets aan de orde is. Hiermee wordt de diversiteit van kenniskringen erkend.

De heer Monasch vroeg of de regiofunctie voldoende geborgd is bij de beoordeling. Er is gekozen voor geconcentreerde spreiding van culturele voorzieningen door de zogenaamde «kernpunten». Ik heb afgelopen week gesproken met de wethouders uit de gemeenten die participeren in die kernpunten. Er is voor gezorgd dat de verdeling van de beschikbare middelen vrijwel regioneutraal uitpakt. Daarover heeft een afstemmings-overleg plaatsgevonden met de fondsen. Amsterdam levert relatief veel in. De landsdelen Zuid en West krijgen iets minder en het landsdeel Oost krijgt iets meer. Dit is naar verhouding van wat men daar ongeveer aan voorzieningen had. Grosso modo is het regionale beleid van de Bbz en de fondsen samen in 2003 vrijwel identiek aan dat in 2011.

De heer Van Dijk vroeg ook naar de regionale spreiding. In aanvulling hierop kan ik nog zeggen dat er op negen verschillende plekken in Nederland kernpunten zijn. In acht van die kernpunten zijn er jeugdgezelschappen. Voor beeldende kunst zijn er zes presentatie-instellingen met een spreiding over grote gemeenten en de regio. Dit geldt eigenlijk ook voor de danscollecties. Voor de musea is vastgelegd dat elke overheid, dus het Rijk, de provincie of de stad, zorg draagt voor de eigen collecties. In het kader van de regio neem ik meteen de vraag van de heer Monasch mee over het fonds dat Albert Verlinde aan het opzetten is. Ik vind dat een interessant initiatief, omdat het laat zien dat het belang van een gevarieerd en regionaal goed verspreid cultuuraanbod ook in de samenleving op steun kan rekenen. Dit komt dus ook van onderop en wordt niet alleen van bovenaf voorgeschreven. Ik heb begrepen dat dit nieuwe fonds onder meer wil gebruikmaken van de Geefwet. Daarmee sluit de opzet ervan heel goed aan bij het kabinetsbeleid om de kunst- en cultuursector meer op eigen benen te laten staan en minder subsidieafhankelijk te maken, als dat kan.

In verband met de algemene uitgangspunten vroeg de heer Bisschop naar de rol die de canon heeft gespeeld bij de besluiten over de subsidiebeschikkingen. Die heeft niet meegewogen bij de advisering door de Raad voor Cultuur. Men heeft de Raad voor Cultuur ook niet gevraagd om dit te doen, want het ging met name om het nationale of het internationale belang van de collectie.

De heer Bisschop noemde Huis Doorn en Slot Loevestein. Er zijn echter meer vensters die niet gesubsidieerd worden. Andersom kun je ook zeggen dat sommige instellingen misschien wel een grotere meerwaarde kunnen krijgen door nauwer aan te sluiten bij de vensters en het historische verhaal ook aldaar te vertellen. Dat geldt volgens mij in het bijzonder voor Huis Doorn, maar daar kom ik zo op terug.

De heer **Bisschop** (SGP): Is de minister het met mij eens dat de canon onderbelicht is gebleven in de gemaakte afweging? Kan het cultuurbeleid niet krachtiger gestalte krijgen als die wel onderdeel van het beleid wordt? Dat kan bijvoorbeeld de coherentie van beleid en onderwijs versterken.

Minister **Bussemaker**: Als je op die manier naar cultuur kijkt, ben ik het over het volgende met de heer Bisschop eens. Ik denk dat het schetsen van een historische lijn de toegankelijkheid voor jongeren kan vergroten. Als je in een museum het zilverwerk, de archeologische vondingen en andere materialen uit een verzameling apart tentoonstelt, is het voor jongeren heel moeilijk om het achterliggende verhaal te herkennen. Het kan toegankelijker worden gemaakt door er een verhaal aan te koppelen over de manier waarop mensen in een bepaalde periode geleefd hebben en wie daar een rol bij speelden. Daarmee kun je in het historische verhaal van een deel van de canon terecht komen.

Wij moeten er echter voor oppassen dat wij onze infrastructuur voor kunst en cultuur te veel vastpinnen op die canon, want die is een momentopname. De geschiedenis is namelijk altijd in beweging, net als de discussie daarover. Ik wil de suggestie van de heer Bisschop hoe wij de

historische en culturele lijn beter kunnen gebruiken, voor zover het relevant is en die twee componenten elkaar raken, meenemen. Heel vaak zal er geen sprake zijn van een raakvlak, maar ik wil bekijken hoe we daar beter gebruik van kunnen maken. Ik kom erop terug in de brief die ik net aan mevrouw Bergkamp beloofd heb. Ik zeg er direct bij dat we die twee componenten wel van elkaar moeten onderscheiden. De canon moet niet leidend worden voor de subsidiëring van kunst en cultuur.

De heer **Bisschop** (SGP): Daar ben ik het mee eens, ook met het gloedvolle betoog van de minister voor een integrale benadering. Ik plaats wel graag een kanttekening bij de onderschatting van de betekenis van de canon. We weten allemaal dat daar stevig over is gediscussieerd. Er zijn keuzes gemaakt, maar die zijn niet uit de lucht komen vallen. Natuurlijk is het geen wet van Meden en Perzen en is de canon niet voor eens en altijd vastgesteld. Het gaat mij echter om het volgende. Als de overheid dan toch beleid ontwikkelt, is er alle reden om juist een dergelijke lijn te ondersteunen. Vinden er op termijn wijzigingen in de keuze van de vensters in de canon plaats, kan dit ook consequenties voor het beleid hebben. Dat komt echter tegen die tijd aan de orde en niet eerder. Ik blijf dus heel expliciet voor een weging ten opzichte van de canon pleiten.

Minister **Bussemaker**: Daar ben ik het mee eens – zo zal ik het ook doen – maar ook daarbij is sprake van een continue dialoog. Ik geloof namelijk dat de canon ook binnen niet al te lange tijd geüpdate wordt. Daardoor volgen misschien ook accentverschuivingen in de canon. Wij kunnen echter niet elke keer de hele culturele infrastructuur overhoop halen. Ik zeg wel graag toe om de verhouding tussen beide componenten te bekijken. Dan zien we wel welke consequenties we daaruit trekken en kunnen we daar tijdens een volgende gelegenheid wellicht nader over discussiëren.

Ik kom op cultuureducatie. Ik vind de maatschappelijke functie van kunst en cultuur belangrijk. Ik vind dat iedereen in aanraking moet kunnen komen met verschillende vormen van kunst en cultuur. Dan mag je zelf oordelen over de vraag wat je ervan vindt, wat je mooi of lelijk vindt. Als je later stemt, mag je zelf bepalen wat de overheid wel of niet moet doen of beschermen. Het is echter van heel groot belang dat jongeren met kunst en cultuur in aanraking komen. Dat doen we in het basisonderwijs. Daar trekken wij geld voor uit. Wij ontwikkelen daarvoor de komende jaren de leerlijnen, zodat het niet alleen een bedrag wordt waarvoor een school eens kan bedenken: ik stuur een groep naar het museum en dan zien wij wel wat ervan komt. Het wordt een integraal onderdeel van de leerlijnen. De inspectie zal bekijken hoe dit verder moet worden beoordeeld en of er nog meer nodig is.

De volgende stap is het voortgezet onderwijs. Daarover hebben bijna alle commissieleden vragen gesteld. Wij spreken dan over de Cultuurkaart en de ckv. Aandacht in het voortgezet onderwijs voor de Cultuurkaart is van even groot belang als cultuureducatie in het primair onderwijs. Het vraagt echter wel om meer onderscheid naar de verschillende schooltypen. Cultuureducatie op het vmbo zal wellicht een andere vorm en een ander aanbod hebben dan cultuureducatie op het vwo. Om daaraan recht te doen, wil ik in het voorjaar komen met een samenhangende uitwerking en een aanpak, waarbij ik ook de nog te nemen besluiten over de ckv en de Cultuurkaart zal betrekken.

Ik hecht zelf zeer aan het voortbestaan van de Cultuurkaart. Er is door inbreng van de Kamer inderdaad eenmalig voor dit jaar een doorstart geregeld. Die is echter incidenteel. Die is gebaseerd op een gecombineerde financiering, waarbij scholen bijdragen betalen en waarbij het CJP zelf een bijdrage betaalt. Dat teert op deze manier echter in op het eigen vermogen, dus dit kan geen financiële financiering zijn. Ook private partijen en fondsen hebben incidenteel bijgedragen. Wij moeten met

elkaar bekijken hoe wij een meer structurele oplossing kunnen vinden, want ook mijn ambtsvoorganger heeft in het debat steeds aangegeven dat de financiering voor dit jaar geen structurele financiering kan zijn. Ik zal zoeken naar een structurele financiering. Daarbij, zeg ik nogmaals en heb ik publiekelijk al gezegd, dat mij er veel aan is gelegen om de Cultuurkaart te behouden, juist om de toegankelijkheid van cultuur voor jongere generaties mogelijk te maken. Dat moet gebeuren in samenhang met andere onderwijsdossiers. Daarop zal ik in het voorjaar terugkomen. Dan hoop ik de Kamer ook een mogelijke dekking te laten weten.

Ik kom bij de ckv. Daarover hebben alle commissieleden vragen gesteld. Het is goed om te memoreren dat dit onderdeel is van een wetsvoorstel over bovenbouw, havo en vwo, waarin ook een aantal andere voorstellen zit. Al die voorstellen dienen ten eerste om scholen meer ruimte te geven voor de invulling van kernvakken, bijvoorbeeld voor Nederlands, Engels, wiskunde en rekenen. Een tweede ambitie van het wetsvoorstel is om de kwaliteitsimpuls voor de culturele en vormende taak van het onderwijs anders vorm te geven door meer ruimte te bieden aan een schooleigen invulling daarvan, dan nu met het verplichte vak ckv.

Met het wetsvoorstel, dat nog door het vorige kabinet is opgesteld en waarvoor de consultatie net is afgerond, vervalt de ckv wel als verplicht vak maar vervalt niet de doelstelling om aan culturele vorming te doen. De vraag is nu of het vak nog die serieuze positie in het onderwijs krijgt als je het niet meer verplicht maakt als eindexamenvak. De commissie heeft al gememoreerd dat daarover ondertussen een advies van de Raad voor Cultuur is verschenen, waarin deze ervoor pleit om het vak te behouden. Intussen is ook de consultatie afgerond. Ik heb daarvan een aantal brieven gezien. In al die brieven wordt gepleit voor behoud van het vak. Wij moeten dit echter wel procedureel netjes doen. Dat betekent dat wij die consultatieronde goed in kaart moeten brengen. Wij moeten die ook precies in kaart brengen. Uit welke hoek kwamen welke pleidooien? Er zijn pleidooien uit de cultuursector. Ik snap natuurlijk dat je ervoor pleit om het vak te behouden als je docent ckv bent. Wij moeten recht doen aan de consultatie door dat in kaart te brengen. We moeten ook recht doen aan het feit dat het hier enerzijds om een cultuurkwestie en anderzijds om een onderwijskwestie gaat, namelijk om de vormgeving van voortgezet onderwijs. Het lijkt mij daarom goed dat de Kamer wacht totdat staatssecretaris Dekker en ik in een gezamenlijke brief bekend zullen maken wat we met het vak ckv gaan doen. Ik ben echter niet doof en blind voor de signalen en vind het hoe dan ook zeer belangrijk dat de culturele en kunstzinnige vorming in het basisonderwijs en in het voortgezet onderwijs linksom of rechtsom de plaats wordt gegeven die het verdient. Voor de manier waarop wij dat precies gaan doen, moeten wij eerst het geheel overzien. Het gaat namelijk niet alleen om het vak ckv, maar ook om allerlei andere vakken die moeten veranderen en dat moeten we zorgvuldig met elkaar aanpakken. In het voorjaar ontvangt de Kamer hierover een uitgebreide brief.

Onder dit kopje beantwoord ik ook de vraag van het CDA over Holland Opera. De specifieke vraag hierbij ging over de jeugd. Holland Opera heeft een aanvraag ingediend bij het Fonds Podiumkunsten. Dit fonds heeft deze aanvraag aan de hand van de Deelregeling meerjarige activiteiten-subsidies beoordeeld en heeft op basis van een zorgvuldige afweging ervoor gekozen om andere instellingen te subsidiëren voor de functie muziektheater voor jeugd en jongeren. Ook in de basisinfrastructuur zijn er nog steeds veel jeugdgezelschappen die muziektheater voor jeugd en jongeren organiseren. Helaas voor Holland Opera, maar de deskundigen hebben de aanvraag afgewezen.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): Holland Opera staat wel achter de vraag die ik stelde, maar mijn letterlijke vraag was waarom opera is weggefallen als toetsingsgrond bij het Fonds Podiumkunsten.

Minister **Bussemaker**: Voor zover ik weet, is dat niet als apart criterium weggevallen en is alleen het verzoek van Holland Opera niet gehonoreerd.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): Ik kijk er nog even naar. Dank aan de minister voor het antwoord.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Volgens mij zitten de minister en de SP op één lijn als het hierom gaat. Zij zegt dat cultuuronderwijs hoe dan ook heel belangrijk is, maar dat het de vraag is hoe dat moet worden ingevuld. Als je het verplichte karakter van ckv wegneemt, is het weg. Dat is voor mij glashelder en dat laten de protesten ook zien. Ik vraag de minister om iets meer duidelijkheid. We krijgen nog allerlei adviezen en we komen erop terug, maar ook in het voortgezet onderwijs moet er verplichte aandacht zijn voor ckv of cultuuronderwijs. Dat is niet een bezoekje aan een museum.

Minister **Bussemaker**: Volgens mij heb ik zojuist al aangegeven dat het ckv met dit wetsvoorstel geschrapt zou worden. Daaronder ligt echter de redenering dat het wel belangrijk blijft om aan culturele en kunstzinnige vorming te doen, maar dat dit ook op een andere manier vorm kan krijgen. Een van de cruciale vragen die nu voorligt, is of er voldoende garanties in zitten dat het op een andere manier wel zal gebeuren als je dat vak niet meer als centraal verplicht vak vaststelt. Die afweging moet ik samen met de staatssecretaris maken en dan is het theoretisch mogelijk dat er ook nog iets bestaat tussen het voorschrijven als verplicht eindexamenvak en helemaal niets meer doen en het aan de scholen overlaten. Ik weet niet waar wij tussen die twee uitersten uitkomen. Het is mogelijk dat wij zeggen: dat vak is zo belangrijk en het risico dat het helemaal verdwijnt is zo groot, dat het verplicht moet blijven. Voor nu vraag ik om ruimte om te beslissen op grond van de adviezen, op grond van de consultatieronde en misschien ook op grond van afspraken die wij nog met de vo-sector maken. Wij hebben die sector al toegezegd dat er meer ruimte komt voor een eigen invulling. Wij moeten daar een midden in vinden, maar ik heb goed gehoord wat de buitenwereld heeft gezegd en wat de Kamer zonder uitzondering in eerste termijn over het belang van het vak ckv heeft gezegd.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Dijk, hebt u nog een vervolgvraag?

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Daar moet ik even over nadenken.

De **voorzitter**: Ik ga u geen andere vraag toestaan, want dat zou uw vierde interruptie worden.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Ik moet even nadenken, want ik heb mij er totaal niet op ingesteld.

De **voorzitter**: Ik waardeer uw creatieve invulling van interrupties.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): In Buitenhof zei de minister gisteren: de Cultuurkaart staat bovenaan mijn lijstje als er extra geld komt. Wanneer horen wij daar meer over?

Minister **Bussemaker**: Ik hoop in de brief van dit voorjaar, want die gaat over cultuureducatie. Twee essentiële onderdelen van de brief zijn de Cultuurkaart en het vak ckv.

De heer **Monasch** (PvdA): «Dit voorjaar» is een rekbaar begrip. Het gaat om het curriculum van het volgend schooljaar, dus scholen moeten zich hier tijdig op kunnen instellen. Ik neem dus aan dat het gaat om het

vroege voorjaar, opdat degenen die dit moeten implementeren ruimschoots de tijd krijgen.

Minister **Bussemaker**: Daar moet ik even over nadenken, want ik wil wel een goede brief sturen waarmee ik duidelijkheid bied. Wat de Cultuurkaart betreft is er nog een financieel probleem op te lossen. Ik ga mijn uiterste best doen, maar ik kan niet garanderen dat dit vóór maart, april gebeurt.

De heer **Monasch** (PvdA): De heer Van Dijk wijst mij terecht op de mogelijkheid van een vervolgvraag. Vriendelijk dank daarvoor. De minister zal het met mij eens zijn dat er een relatie is met het volgende schooljaar. Een goede brief is één, maar een goede implementatie is voor het onderwijsveld net zo belangrijk.

Minister **Bussemaker**: Dat ben ik met u eens. Ik probeer er zo veel mogelijk rekening mee te houden. Als ik meer weet, laat ik de Kamer schriftelijk weten wat de planning is. Ik heb meer informatie nodig om zeker te weten dat ik deze twee onderdelen zo precies kan formuleren. Er gaat overleg met een aantal instellingen aan vooraf. Zodra ik denk te weten wanneer de brief kan verschijnen, zal ik dat met een kort briefje laten weten.

Ik kom op het thema van de talentontwikkeling. Mevrouw Keijzer heeft er expliciet naar gevraagd, maar bijna alle andere leden zijn er ook op ingegaan. Bij talentontwikkeling hebben wij het over drie onderdelen: kunstvakonderwijs, grote instellingen en fondsen. In de basisinfrastructuur zijn vanaf 2013 ook nog eens drie postacademische instellingen voor beeldende kunst opgenomen. Vanuit het onderwijsbeleid is er verantwoordelijkheid voor goede beroepsopleidingen in het kunstvakonderwijs. Daarbij gaat het met name om bachelor- en masteropleidingen. Mevrouw Venrooy vroeg met name naar de stand van het kunstvakonderwijs in het mbo. Het is wellicht bekend dat wij een sectorplan hebben met de hbo-opleidingen, waardoor er minder plaatsen komen en studenten meer gericht worden toegelaten. Er is een scherpere selectie voor en na de poort om bij de kunstopleidingen alleen de meest getalenteerden een plek te kunnen geven.

Bij het mbo is ook de lijn ingezet om het opleidingsaanbod van instellingen met het oog op de macrodoelmatigheid tegen het licht te houden. Kernpunt is dat de opleidingen voldoende arbeidsmarktperspectief moeten hebben. Daar ligt de doelstelling achter om het aantal kwalificaties in het mbo te reduceren, net als het aantal opleidingen.

Ik ben hierover in gesprek met de Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs Bedrijfsleven. Ik heb deze gevraagd om advies uit te brengen en daarbij ook in te gaan op het aantal opleidingen. Ik heb afgelopen week, mede naar aanleiding van tekorten van beroepskrachten in de techniek en de zorg op mbo-niveau, aangegeven dat we daar misschien strenger naar moeten kijken. Je zou op mbo-niveau ook kunnen zeggen dat je geen nieuwe studenten meer toelaat, zoals wij bij hbo en wo ook doen.

Daardoor kunnen we meer studenten stimuleren om naar opleidingen te gaan waarmee zij een goede boterham kunnen verdienen, zodat zij een bijdrage kunnen leveren als er tekorten zijn in die sectoren.

Behalve het kunstvakonderwijs hebben grote instellingen ook een belangrijke rol. Ik gaf hiervan al een voorbeeld in mijn inleiding. Bij het Nationaal Ballet worden jonge mensen meegenomen, zodat zij vanuit hun opleiding direct mee kunnen doen en ervaring kunnen opdoen bij een groot gezelschap. Er zijn tal van andere instellingen die bijvoorbeeld jonge componisten, musici, toneelspelers of regisseurs de gelegenheid geven om bij een bepaalde voorstelling een deel te organiseren, soms samen met een bekend iemand, en daarvoor de verantwoordelijkheid te nemen of om een kleine eigen productie te maken. Ik constateer dat deze instellingen echt hun verantwoordelijkheid nemen.

Ik noem nog een keer als voorbeeld Toneelgroep Amsterdam, die verschillende aanstormende regisseurs de mogelijkheid heeft gegeven om producties te regisseren, zowel voor de kleine als voor de grote zaal. Het Nederlands Danstheater staat ook bekend om zijn functie voor talentontwikkeling en biedt getalenteerde jonge dansers ook kansen als choreograaf.

De cultuurfondsen zijn natuurlijk bij uitstek geschikt om de dynamiek en de vernieuwing in de cultuursector op de voet te volgen en hierop in te spelen. Wat ik eigenlijk wel goed vind, is dat we nu niet meer aparte organisaties voor talentontwikkeling hebben, maar dat alle fondsen als opdracht hebben meegekregen om aan talentontwikkeling te doen. Dat doen zij dan ook. Het Mondriaanfonds kent bijvoorbeeld een subsidieregeling voor starters. Het Fonds voor de Podiumkunsten heeft ook een regeling, gericht op de ontwikkeling van jong talent. Jonge makers kunnen voor het produceren van voorstellingen subsidie aanvragen. Door deze te produceren ontwikkelen zij zich ook weer verder als kunstenaar. Wij subsidiëren in de basisinfrastructuur geen productiehuisen meer als zodanig, dus er is geen productiehuis voor de podiumkunsten meer. Daarmee is niet gezegd, en dat vind ik echt essentieel, dat de taak van talentontwikkeling ondergesneeuwd zou raken. Dat is nog steeds de taak en verantwoordelijkheid van de fondsen. Ik constateer dat de Rijksacademie van beeldende kunsten, de Ateliers en de Jan van Eyck Academie nog steeds worden gesubsidieerd. Zij richten zich op kunstenaars die zich al bewezen hebben.

We hebben dus zowel voorzieningen voor echt jonge talenten die na hun opleiding aan het begin van hun carrière staan, als voor de getalenteerde kunstenaars die al wat verder zijn, in een positie die we in de wetenschap een postdocpositie noemen. Zij zitten onder andere bij de Rijksacademie.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Ik heb een vraag over de talentontwikkeling. De minister geeft aan dat er heel veel gebeurt en dat er heel veel is ontstaan, maar er zijn ook enkele schakels verdwenen. Ik heb behoefte aan een nieuwe visie op de talentontwikkeling. Ook de Raad voor Cultuur heeft daarover zorgen geuit. Is de minister bereid om de Raad voor Cultuur te betrekken bij het formuleren van een nieuwe borging van talentontwikkeling in de nieuwe situatie?

Minister **Bussemaker**: Ik heb aan het begin van mijn betoog al heel nadrukkelijk aangegeven dat cultuureducatie en talentontwikkeling voor mij twee zeer essentiële thema's zijn in de visie op cultuur. Dat betekent dat ik zowel in gesprek met de grote gezelschappen als in gesprek met de fondsen steeds vraag wat zij daaraan doen en of zij dat ook willen bijhouden. Ik zie daar overigens ook mogelijkheden voor nieuwe samenwerking. Het Mondriaanfonds heeft bijvoorbeeld een aantal fondsen voor jonge talenten met wie het vervolgens afspreekt dat datgene wat zij maken, tentoongesteld wordt. Dat zijn nieuwe ontwikkelingen, want dit zagen wij eerder niet. Dat past dus ook bij nieuwe wegen voor talentontwikkeling. Ik weet niet of het zinvol is om de Raad voor Cultuur daarbij in te schakelen, omdat we de fondsen al hebben. Ik vind dit echter wel een zeer belangrijk thema om verder over na te denken. Ik stel dus voor dat ik daarop terugkom in de volgende brief, die ik heb toegezegd. Ik heb dus al wel nauwgezet aan de fondsen gevraagd wat zij precies doen aan talentontwikkeling en hoeveel beurzen zij per jaar hebben. Dat is best een substantieel aantal. De vraag is alleen wat daarmee gebeurt en of dat alleen een subsidie voor die individuele kunstenaar is of dat je daar op de een of andere manier ook een meerwaarde aan kunt geven, bijvoorbeeld door nieuwe samenwerking tussen de ateliers en de tentoonstellingsmogelijkheden te zoeken, door jonge kunstenaars met elkaar in contact te brengen of via aansluiting tussen het kunstvakonderwijs en talentplekken. Ik heb mij laten vertellen dat die aansluiting op dit moment redelijk goed

verloopt, maar dit zijn allemaal vragen die de komende jaren zeer nauwgezet in de gaten gehouden moeten worden en er moet worden bekeken of op die punten wellicht bijsturing nodig is.

De heer Van Dijk vroeg in het kader van talentontwikkeling ook naar de rijksacademie, specifiek naar de samenwerking met de ateliers. Volgens mij wekte hij daarbij min of meer de indruk dat die organisaties ten onder zouden gaan. Dat zou ik toch wel willen bestrijden. Ik geef toe dat zij te maken krijgen met een zeer forse bezuiniging. Dat vraagt zeer veel van die organisaties, maar voor de periode 2013–2016 ontvangen zij samen een OCW-subsidie van jaarlijks toch nog 1,1 miljoen euro. Dat is een substantieel bedrag. Voor de huisvesting en de rijkscollectie van de rijksacademie is OCW nog steeds in overleg om tot een oplossing te komen. Bepaalde dingen hoeft men ook niet meer te doen, want de organisatie van de Prix de Rome zal vanaf 2013 overgenomen worden door het Mondriaanfonds. Als de rijksacademie en de ateliers erin slagen om ook tot nadere samenwerking te komen, denk ik dat zij ook met de middelen die zij nu hebben, een buitengewoon waardevolle betekenis aan de talentontwikkeling in Nederland kunnen geven.

Ik neem bij dit onderwerp meteen het amendement van de heer Van Dijk mee. Daarin wordt ertoe opgeroepen om 6 miljoen vrij te maken voor de cultuurfondsen ten behoeve van talentontwikkeling. Ik zal niet ontkennen dat de doelstelling buitengewoon sympathiek op mij overkomt, juist omdat ik talentontwikkeling zo belangrijk vind. Ik heb echter een groot probleem met de dekking, want die wordt gezocht in het vrijmaken van subsidies voor het onderwijs van Nederlandse taal en cultuur aan Nederlandse kinderen die in het buitenland verblijven. Nog los van het feit dat uit onderzoek blijkt dat Nederlandse leerlingen door het volgen van dit soort onderwijs, als zij terugkomen in Nederland, veel makkelijker aansluiting vinden bij het onderwijs alhier en dat op dat moment dus veel minder aan bijscholing en extra scholing gegeven hoeft te worden, zijn de middelen voor 2013 gewoon al verplicht. Dus wij creëren een nieuw gat in de begroting als wij de 6 miljoen uit het door de heer Van Dijk voorgestelde artikel zouden halen.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Voorzitter, op een amendement mag je altijd reageren. Dat telt niet als een interruptie, toch?

De **voorzitter**: Ik heb mij op dit punt even laten adviseren door de griffier. Zij zegt dat het wel zo is.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Echt waar?

De **voorzitter**: Ja, echt waar.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Dat is nieuw.

De **voorzitter**: Ik zei al dat ik waardering voor u heb. U bent helemaal geïnspireerd door dit onderwerp, zie ik, maar dit is uw laatste interruptie.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Dan trek ik de interruptie in. Het leven is hard.

Minister **Bussemaker**: Ik kom bij de musea. Misschien is het goed om eerst een aantal vragen te beantwoorden over de positie van musea en de rol van het museale bestel. Mevrouw Venrooy heeft daar het meest nadrukkelijk naar gevraagd, maar vele anderen ook. Het klopt: over een aantal musea heeft de Raad voor Cultuur kritisch geoordeeld. Voor musea geldt een iets andere situatie dan voor alle andere instellingen in de culturele wereld, omdat er binnenkort een nieuw advies over het museale

stelsel komt. Dat komt er niet voor al die andere sectoren. De Raad voor Cultuur is daar nu hard mee bezig. Dat advies verwacht ik binnenkort. De Raad voor Cultuur heeft bij zijn advies over de musea overigens niet vooruitgelopen op het museumbestel, dat daarna komt. Hij heeft nu gekeken naar de vastgestelde criteria. De raad heeft geconstateerd dat de musea die minder geld krijgen – er is geen museum dat helemaal niks meer krijgt, maar sommige vallen in een andere categorie – geen collectie hebben die van nationaal belang is. Dat neemt helemaal niet weg dat ook deze musea onderdeel kunnen zijn van de stelselherziening. Dat betekent dus ook dat deze musea de komende jaren alleen nog subsidie ontvangen voor huisvesting en het onderhoud van de collectie, maar niet meer voor de publieksfunctie, omdat men heeft gezegd dat de collectie niet van dusdanige nationale of internationale waarde is dat wij daar geld voor uit willen trekken.

Het is van groot belang dat de huisvestingsfunctie van alle musea, ook de vier genoemde musea, overeind blijft. Er is dus geen sprake van dat wij bijvoorbeeld bij Slot Loevestein aan een vreselijk, donker, naargeestig kasteel moeten denken waar straks alleen nog maar gieren rondhangen en waarvan de huisvesting niet meer geregeld zou zijn.

De Raad voor Cultuur is dus om advies gevraagd. In het voorjaar van 2013 zal ik de Kamer informeren over mijn visie op hoofdlijnen van het nieuwe museumbestel. Dat nieuwe museumbestel zal in 2017 ingaan. Ik zeg niet dat het zo is, maar het zou best kunnen dat met dat nieuwe stelsel een andere verdeling tot stand komt tussen rijksmusea en bijvoorbeeld stedelijke en andere musea. Dat zou een herijking kunnen krijgen. In ieder geval zijn de twee museumverenigingen, de Vereniging van Rijksmusea en de Nederlandse Museumvereniging, aan het fuseren tot één organisatie. Daarin is dus beweging. Dat kan consequenties hebben voor musea. Een ding is in ieder geval duidelijk, namelijk dat de collectie van musea daarbij een rol zal spelen.

Ik zal eerst nog een aantal andere vragen over musea beantwoorden, voordat ik specifiek inga op de verschillende musea. Dat betreft onder andere het collectiebeleid. Hoe gaan musea om met collecties? De heer Van Dijk vroeg naar mijn standpunt over het afstoten van collecties, het ontzamen zoals bij het Wereldmuseum in Rotterdam gebeurt. Ik heb daar kennis van genomen. De gemeente Rotterdam wijst ook op het belang van een zorgvuldige wijze van afstoten van collecties waarbij de keuze tot afstoten gebaseerd moet zijn op inhoudelijke overwegingen en niet op financiële argumenten. Men mag dus niet een schilderij verkopen dat veel geld oplevert om de exploitatie van het museum rond te krijgen. Het is essentieel dat het collectiebeleidsplan de LAMO-procedure volgt. Dat staat voor Leidraad voor het afstoten van museale objecten. Ik stel vast dat het museumveld het belang van een zorgvuldige LAMO-procedure nog eens heeft onderschreven. Het Rijk onderschrijft die procedure ook. De Raad voor Cultuur is gevraagd om ook in het museumbestel voor de toekomst aandacht te besteden aan de LAMO-procedure en de rijksverantwoordelijkheid daarvoor. Ook dit punt komt terug in de toekomst van het museale bestel.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Begrijp ik nu goed dat ook de minister van mening is dat het advies dat er blijkbaar is, impact kan hebben op de musea en dat het dus ook niet logisch is om over die drie rijksmusea een besluit te nemen als dat advies er al bijna ligt?

Minister **Bussemaker**: Daarom probeerde ik aan te geven dat die musea een onderscheid moeten maken tussen het stopzetten en het opheffen van musea. Dat is helemaal niet aan de orde. Ook de musea die nu minder geld krijgen, kunnen meedoen in de nieuwe ronde als er meer duidelijkheid is over het museale bestel. Ik zeg er echter ook bij dat ik niet uit kan sluiten dat de criteria, bijvoorbeeld over de samenhang tussen

rijksmusea, stedelijke en andere musea, andere accenten krijgen. De normen op grond waarvan de subsidie wordt toegekend, zouden in een nieuwe ronde kunnen veranderen. Dat is een van de redenen geweest waarom de Raad voor Cultuur heel nadrukkelijk heeft gezegd dat het onderhoud van de collectie wel gesubsidieerd wordt zodat zo'n collectie en een museum zelf in een volgende ronde kunnen meedoen.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Toch snap ik het niet helemaal. Misschien kan de minister het toch wat helderder schetsen. Binnenkort komt er een advies van de Raad voor Cultuur over het museumbestel. Dat kan impact hebben op de rijksmusea. Welke musea moeten fuseren, wat doen we met de collecties en hoe verdelen we het geld van het Rijk en de gemeenten? Die ingrediënten moeten we toch kennen voordat we een besluit nemen over de rijksmusea die nu bedreigd worden? Is het geen logische volgorde om eerst dat advies te bespreken, wat tijd te kopen op welke manier dan ook, en pas dan een definitief besluit te nemen over de rijksmusea? Dat is toch behoorlijk bestuur?

Minister **Bussemaker**: Volgens mij heb ik dat ook aangegeven. Ik heb gezegd dat voor musea een ietwat andere plaats geldt. Er is namelijk sprake van een museaal stelsel. Daarover komt de Raad voor Cultuur binnenkort met een advies. Daarover zal ik de Kamer in het voorjaar van 2013 informeren. Dat kan consequenties hebben voor musea. Daarom zegt de Raad voor Cultuur juist nu dat zijn advies geen invloed heeft of hoeft te hebben op de vraag of deze musea bij de volgende ronde als we het nieuwe museale stelsel met elkaar hebben vastgesteld, al dan niet kunnen meedoen. Ze hebben nu namelijk vooral beoordeeld of de collectie van die musea onderscheidend is volgens de normen nationaal of internationaal. Als de Raad voor Cultuur constateert dat de collectie nu niet nationaal of internationaal onderscheidend is, is het zeer de vraag of die dat in 2017 wel zal zijn. Het zou alleen kunnen als er andere criteria bij komen.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): In het advies van de Raad voor Cultuur staat over het Rijksmuseum Twenthe expliciet de opmerking dat het advies over het museumbestel impact kan hebben. Daarin wordt dus expliciet aangegeven dat het van invloed is. Als zo'n opmerking daarin staat, vraag ik mij af of de volgorde in de besluitvorming niet anders moet.

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie): De minister maakt duidelijk onderscheid in het subsidiëren van de collectie en het subsidiëren van de openstelling. Volgens mij kun je daarin geen onderscheid maken. Als je collecties subsidieert met belastinggeld, moet je die ook openstellen voor het publiek. De definitie van een museum is juist dat er een collectie is die voor het publiek toegankelijk is. Per 1 januari aanstaande sluiten drie rijksmusea de deuren. Die zijn dus in feite geen museum meer, maar een collectie achter gesloten deuren. Het is veel te makkelijk dat de minister zegt: in 2017 nieuwe ronde, nieuwe kansen.

De **voorzitter**: Wilt u een vraag stellen?

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie): Ik wil heel graag hierop een reactie van de minister hebben. Zij geeft namelijk zo duidelijk aan dat de museale collectie overeind blijft, maar volgens mij is er geen museum meer als het gebouw gesloten is.

Minister **Bussemaker**: Ik ontken ook dat al die gebouwen gesloten zullen worden. Straks zal ik daarop ingaan, want dit kan van instelling tot instelling verschillen. Ik neem wel ferm afstand van het idee dat ik ook te vaak in de media vind in de afgelopen tijd, alsof dit besluit een besluit is

waarin je voor alle musea zegt: we doen er niks meer aan, we onderhouden niks meer en we laten het eigenlijk met z'n allen aan hun lot over. Er zitten verschillen tussen de verschillende musea. Een ding is duidelijk, namelijk dat de huisvestingskosten gewoon betaald worden, net als het onderhoud van de gebouwen en het onderhoud van de collectie zelf. Er wordt gekort op de exploitatiemiddelen, dus om het toegankelijk te maken voor publiek. De gevolgen daarvan zijn niet voor elke instelling hetzelfde. Mevrouw Bergkamp verwees naar het advies van de Raad voor Cultuur. De raad geeft heel nadrukkelijk over Rijksmuseum Twenthe aan om de subsidieaanvraag niet te honoreren. De raad adviseert wel financiering toe te kennen ten behoeve van beheer en behoud van de collectie. Hij geeft aan dat de visie op het museumbestel, die nog komt, richting moet geven aan een toekomstige positionering van deze instelling. Daarmee geeft de raad aan dat in de toekomst bij een volgende ronde het Rijksmuseum Twenthe ook mee zou kunnen doen. Ik heb expres gezegd dat ik apart inga op deze drie instellingen omdat de consequenties niet precies hetzelfde zijn.

De **voorzitter**: U haalt mij de woorden uit de mond. Ik stel voor dat u eerst het blokje afmaakt en dat de heer Klein en mevrouw Keijzer daarna interrumperen. U hebt al gezegd dat u op elk museum apart wilt inzoomen. Ik constateer dat mevrouw Keijzer toch nu wil interrumperen.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): In het advies van de Raad voor de Cultuur wordt getoetst op kwaliteit, publieksbereik, cultuur ondernemerschap, educatie, internationaal belang en wetenschappelijke functie. Weliswaar bestaan er verschillen tussen de musea, maar door alleen geld over te houden voor huisvesting en voor behoud en beheer van de collectie, organiseer je een situatie waarin een flink aantal van deze toetsingselementen niet meer tot hun recht kunnen komen. Wat is dan de reële kans voor deze drie rijksmusea om een plek te krijgen in de herijking van het museumbestel? Als je nu de deur op slot doet, is de conclusie bij de toetsing straks dezelfde als nu in dit advies van de Raad voor Cultuur. Dat is de reden waarom het amendement van de CDA-fractie er ligt.

Minister **Bussemaker**: Ze zouden een grote rol kunnen spelen als de criteria bij een volgende ronde anders zouden zijn. Ze zouden een grotere rol kunnen spelen als ze zelf naar andere samenwerkingsvormen zouden zoeken. Ze zouden kunnen kiezen voor een andere nadruk. Als ze nu op heel veel onderwerpen gefocust zijn, zouden ze bijvoorbeeld een duidelijkere keuze kunnen maken. Er is van alles mogelijk. Ik zou er echter ook niet al te optimistisch over zijn, want bij veel instellingen is het niet de eerste keer dat de Raad voor Cultuur de betekenis van de collectie als niet uniek voor Nederland heeft beschouwd in de huidige vorm. De inzet van verandering levert sommige musea een ander oordeel van de Raad voor Cultuur op. Dat zal echter niet in alle gevallen vanzelfsprekend zijn.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): Een museum heeft wel middelen nodig om vorm en inhoud te kunnen geven aan al die andere manieren van toetsen. Er wordt in deze musea al heel veel gewerkt met vrijwilligers, maar zij kunnen zichzelf niet totaal opnieuw in de markt positioneren en hun collectie op een andere manier toegankelijk maken voor publiek met alleen vrijwilligers. Je kunt al die aspecten niet volledig overlaten aan vrijwilligers. Daar is geld voor nodig. Daarom heeft het CDA een amendement ingediend, zodat deze musea niet hun deuren hoeven te sluiten.

De **voorzitter**: Ik hoor geen vraag, dus het is aan de minister of zij hierop wil reageren.

Minister **Bussemaker**: Ik zal straks nog op het amendement ingaan. De dekking daarvan geeft grote problemen.

Ik was bezig met een aantal algemene opmerkingen over musea. De heer Monasch zei dat een veel actiever depotbeleid gevoerd zou moeten worden. Ik vind dat een interessante suggestie. Ik ben het ermee eens dat collecties zichtbaar zouden moeten zijn voor het publiek. Ik vertrouw erop dat instellingen zich veel meer gaan inzetten voor de publieke toegankelijkheid van collecties. Daar moeten wij dan wel zorgvuldig mee omgaan. Instellingen kunnen bijvoorbeeld met elkaar afspraken maken over het uitruilen van onderdelen, langdurig of tijdelijk. Wij moeten wel zorgvuldig zijn bij het selecteren en afstoten van collectieonderdelen. Aan de Raad voor Cultuur is gevraagd om de zichtbaarheid van collecties en de voorwaarden waaronder musea museale objecten kunnen afstoten, bij zijn advies te betrekken.

Ook mevrouw Venrooy heeft gevraagd naar de zichtbaarheid van de collectie. Daar geldt eigenlijk hetzelfde voor. Van belang zijn een zorgvuldige omgang met collecties en een afweging op grond van niet alleen financiële, maar vooral ook inhoudelijke overwegingen.

Mevrouw Keijzer heeft gevraagd naar de huisvestingslasten bij musea: worden de 20% eigen inkomsten nu ook over de huur berekend? De eigeninkomstennorm is vastgesteld in nauw overleg met de Vereniging van Rijksmusea, de VRM. Deze heeft hiermee nadrukkelijk ingestemd. Daarom is de norm voor de musea lager vastgesteld dan die voor de podiumkunsten. De norm bedraagt 17,5% voor de musea en 21,5% voor de podiumkunsteninstellingen. Dat heeft alles te maken met de huurbedragen die daarin zaten.

De heer Monasch heeft gevraagd naar de solidariteitskorting ten behoeve van andere musea. Het probleem daarvan is dat het wel een inbreuk is op de verleningsbeschikkingen die aan de instelling worden gegeven. Deze hebben een juridische status. Zo'n beschikking geeft recht op schadevergoeding voor extra gekorte instellingen. De Algemene wet bestuursrecht geldt hiervoor. Dat zou dus weleens tot vervelende consequenties kunnen leiden. Het kan ook leiden tot extra frictiekosten, hogere kosten voor instellingen die er al aanspraak op maken en nieuwe kosten die ontstaan doordat de extra korting de aanspraak scherpt. Conclusie: ik zie niet hoe wij een goede oplossing kunnen vinden voor het behoud van sommige musea door de betaling van andere. Dat zou alleen helemaal op vrijwillige basis kunnen. Dat moet de Nederlandse Museumvereniging doen.

De heer **Monasch** (PvdA): Voordat dit voorstel een eigen leven gaat leiden, reageer ik even. Voor de grote instellingen, die toevalligwijs ook veel meer geld krijgen van het Rijk, is het makkelijker om allerlei sponsoren aan te trekken. Ik zou eerst pleiten voor een vrijwillige basis en vragen: zouden jullie niet met elkaar moeten kijken naar de vorming van een onderling solidariteitsfonds? Het is dus niet iets verplichts op dit moment. Ik wijs in dit verband eens op het professionele voetbal. Dat is misschien een andere, maar ook belangrijke cultuur in Nederland. Binnen Eredivisie Live kiest Ajax er niet voor om de voetbalwedstrijden geheel in eigen beheer uit te zenden, maar in een collectief, omdat de clubs elkaar nu eenmaal nodig hebben om een wedstrijdje te spelen. In dat collectief worden ook de opbrengsten verdeeld. Ik zeg niet dat dit direct het model is, maar ik pleit ervoor om ook eens aan zoiets te denken, niet in de laatste plaats omdat het Rijk die instellingen toevallig ook nog eens het meeste geld geeft. Dat is een goede stok achter de deur. Misschien kunnen die instellingen ook eens hun naasten helpen als zij behoeftig zijn. Ik hanteer maar eens een begrip uit de kringen van mevrouw Keijzer en anderen. Op dit moment is het immers voor een culturele ondernemer, die niet «Concertgebouw» of «Van Gogh Museum» heet, moeilijk om allerlei bedrijven aan zich te binden.

Minister **Bussemaker**: Als ik het goed begrijp, pleit de heer Monasch voor een soort «onderleners», maar dan bij musea. Dit lijkt mij bij uitstek iets dat de museumverenigingen zelf met elkaar moeten bespreken. Ik geef de door de heer Monasch gedane suggestie graag aan hen door. Dit kan echter alleen op basis van vrijwilligheid. De sector moet zelf bezien of dit een oplossing is.

De heer **Monasch** (PvdA): Zeker moet dit op basis van vrijwilligheid gebeuren. Het helpt echter om in de toelichting fijntjes erop te wijzen dat het Rijk op dit moment bij de verdeling van de budgetten juist aan die instellingen die het makkelijkste sponsoren aan zich weten te binden, het meeste geld geeft.

Minister **Bussemaker**: Dit is wel lastig, omdat het over juridische beschikkingen gaat. De instellingen hebben het recht om daarover te beschikken. Ik kan dus niet de dubbele boodschap meegeven dat ik het geld wel geef, maar dat zij het gelijk aan een andere instelling moeten geven. Dan zeggen zij natuurlijk dat ik het geld er zelf maar vanaf moet halen. Ik ga echter graag het gesprek met de instellingen aan. Nog beter, ik zal hen stimuleren om hierover onderling een gesprek te voeren. De heer Monasch vroeg ook naar het samengaan van het Letterkundig Museum en het Museum Meermanno. De Raad voor Cultuur heeft inderdaad geadviseerd om beide instellingen subsidie toe te kennen onder de voorwaarde dat zij een gezamenlijk nieuw plan maken. Daarom is in de subsidiebeschikking de voorwaarde opgenomen dat zij voor 1 november 2013 een gezamenlijk activiteitenplan moeten maken en aan mij toesturen waaruit de meerwaarde van de samenwerking blijkt en waarbij de legaatverplichting van Museum Meermanno wordt gerespecteerd. Het is mij bekend dat de beide musea met een door hen gekozen procesbegeleider in de eerste helft van 2013 het gevraagde plan tot stand willen brengen.

Ik kom nu bij de vier genoemde musea die in de problemen zijn, namelijk het Rijksmuseum Twenthe, Huis Doorn, Slot Loevestein en het Geldmuseum. Zij hebben allemaal minder geld gekregen, namelijk 25% in plaats van 50%. Het Geldmuseum kan door de aanvullende ondersteuning van het ministerie van Financiën, de Nederlandsche Bank en de Koninklijke Nederlandse Munt in 2013 nog volledig in functie zijn. De woordvoerders van CDA, ChristenUnie en anderen vroegen daarnaar. Het is primair aan het Geldmuseum om in 2013 te onderzoeken welke mogelijkheden er voor de toekomst zijn. Dit museum is voor 2013 dus zeker gered. Dit geldt echter niet voor de andere drie musea. Ik zeg nogmaals dat het advies van de Raad voor Cultuur niet zomaar is ontstaan. De Raad voor Cultuur is niet over één nacht ijs gegaan. Er worden namelijk alleen collecties gesubsidieerd die nationaal of internationaal van bijzonder belang zijn en op grond daarvan rijkssubsidie verdienen. Ik zeg nadrukkelijk «rijkssubsidie». De Raad voor Cultuur heeft zich juist kritisch uitgelaten over het nationale belang. Daardoor wordt de subsidie vanwege het beheer, het onderhoud, van de rijkscollectie niet stopgezet, maar gehalveerd. Natuurlijk is dat voor die vier musea erg vervelend. Ik heb gezien dat het mooie musea zijn. Ik ben vorige week zelf nog bij het Rijksmuseum Twenthe geweest en heb geconstateerd dat men daar een zeer gevarieerde collectie heeft die loopt van de middeleeuwen tot het recente verleden.

Op diezelfde dag was ik ook bij de Nationale Reisopera. Die organisatie is met een korting van 58% geconfronteerd. Veel van het vaste personeel moet afvloeien. Toen men dit een tijd geleden bij de Nationale Reisopera hoorde, heeft men dit natuurlijk even ontzettend vervelend gevonden. Waarschijnlijk is men ook flink boos geworden. Daarna heeft men echter gedacht: we gaan het allemaal anders doen. De Nationale Reisopera heeft zich daarop omgevormd tot een groot productiebedrijf met vast personeel

en een flexibele productiekern. Per project wordt bekeken hoeveel mensen nodig zijn en hoe de financieringsmix eruit moet zien. Het is een voorbeeld van organisaties die vrij snel nadat zij hebben gehoord dat zij minder geld zouden krijgen, hun conclusies hebben getrokken en het over een andere boeg hebben gegooid. Ik wil dat wel vooraf zeggen. Ik heb namelijk grote bewondering voor dit soort organisaties.

Ik zeg er ook bij waarom ik niet zomaar een touwtje kan lostrekken. Alle organisaties die zelf hun verantwoordelijkheid hebben genomen en die de Kamer en mijn ministerie wellicht minder goed weten te vinden, vragen dan waarom zij niet geholpen worden. Zij zeggen dan dat zij ook wel wat extra geld kunnen gebruiken, want dat maakt het natuurlijk altijd makkelijker. De enige reden om dat voor de musea in kwestie niet te doen, is dat er nog een advies over het museale bestel komt. Dat is al meerdere malen aangegeven. We kunnen ervoor kiezen om te zeggen: het beheer van de collectie blijft bestaan en in 2017 is er kans op een nieuwe ronde. Maar ik hoor ook een aantal leden zeggen dat we misschien toch naar andere wegen moeten zoeken.

Ik wil nog onder de aandacht brengen dat de desbetreffende musea 50% op hun exploitatiesubsidie gekort worden. De gedachte erachter is dat ze 50% van de exploitatiesubsidie nodig hebben voor behoud en beheer van de collectie. Daarmee wilde mijn voorganger garanderen dat alle musea met een rijkscollectie en een negatief subsidieadvies in ieder geval de mogelijkheid houden om voor hun collectie te blijven zorgen. Laten wij dat duidelijk vaststellen. Afhankelijk van de toekomst, kan men meedoen met een nieuwe ronde in het museale bestel.

Ik laat het Geldmuseum even achterwege en constateer dat het bij de drie musea in kwestie vooral om de vraag naar rijkssubsidie gaat. De Raad voor Cultuur zegt echter dat de collectie niet van bijzonder nationaal of internationaal belang is. Het kan dus wel om een collectie van regionaal of lokaal belang gaan. Mede in dat licht en indachtig de vraag die mevrouw Dik stelde – hoe zit het eigenlijk met de subsidies van andere instellingen? – worden deze drie instellingen grotendeels door de rijksoverheid gefinancierd.

Het Rijksmuseum Twenthe heeft in 2010, 2011 en 2012 jaarlijks € 25.000 subsidie van de gemeente gekregen, maar geen subsidie van de provincie. De enige subsidie die verder wordt genoemd is grappig genoeg de Bussemakerregeling, zoals het museum die noemt. Het betreft de stimuleringsregeling die nieuwe verbanden legt tussen cultuur, sport en/of onderwijs, ook wel bekend als de regeling voor combinatiefuncties. Slot Loevestein heeft in 2008, 2009 en daarna van de gemeenten Woudrichem en Zaltbommel een subsidie van € 7200 gekregen voor de exploitatie van een voetveer, een verbinding tussen water en land. Slot Loevestein betaalt een renteloze lening van € 50.000 in periodes aan de gemeente Gorinchem af. De provincie Gelderland heeft incidenteel 1,75 miljoen gefinancierd voor het masterplan voor een verbouwing. Huis Doorn heeft van de provincie Utrecht geld voor de revitalisering van het parkbos gekregen. Het gaat om € 62.000 en € 56.000 in respectievelijk 2010 en 2011. Huis Doorn heeft van de provincie Utrecht ook € 25.000 in 2010 en € 25.000 in 2011 voor een plan voor een e-museum gekregen.

Ik constateer dus in algemene zin dat de drie genoemde instellingen weliswaar op incidentele basis subsidie van gemeente en provincie hebben gekregen, maar dat die subsidie niet heel hoog was. Die subsidie was zeker niet structureel, terwijl men die subsidie wel zoekt. Waar leidt dit nu toe? Ik neem als eerste de casus Loevestein. Loevestein heeft een collectie. Daarom gaat het nu bij de Raad voor Cultuur. Loevestein heeft een interessante, maar wel beperkte collectie. Waaruit bestaat die? Het zijn 900 objecten: archeologica, grafiek, boeken, meubels en een enkele olieverfschildering. De kosten die de collectie met zich meebrengt bedragen € 36.000, terwijl het museum jaarlijks € 187.000 blijft ontvangen. Dat is exclusief huisvesting. De overheid betaalt ook de

huisvesting. Men houdt dus € 187.000. Mijn voorganger heeft Loevestein, op verzoek van de directeur, toestemming gegeven om de gelden die het overhoudt aan het collectiebehoud en -beheer in te zetten voor publieksdoelstellingen. Anders gezegd: omdat het generiek om 50% gaat, zegt Loevestein dat het niet al die middelen nodig heeft en vraagt het of het die ook aan publieksdoelstellingen mag besteden. Ja, heeft mijn voorganger gezegd, dat mag. Daarmee kan Slot Loevestein ook open blijven. Zo is het departement althans meegedeeld.

Dit betekent dat het slot toegankelijk kan blijven voor al die nieuwe generaties scholieren, die ik het zeer van harte gun om deze historische plek te bezoeken. Het is een historische plek. De heer Bisschop verwees naar de canon, waarin Hugo de Groot een venster is. Het is fantastisch als nieuwe generaties daarmee kennis kunnen maken, maar dat is dan op grond van de historische plaats van het kasteel, dat wij met ons allen blijven onderhouden en toegankelijk houden. De collectie, dus de schilderijen, de meubels en de vondsten die er zijn opgegraven, krijgt echter minder aandacht en wordt niet meer zo essentieel.

Loevestein is dus meer dan alleen die collectie. Het is dat kasteel. Volgens de burgemeesters die een stuk in de krant hebben geschreven, is het ook een belangrijk onderdeel, een spin in het web van natuur, cultuur en recreatie. Als wij dat met elkaar vinden, is de vraag wel of we dat nog verder uit het cultuurbudget moeten betalen. Het beeld van een kasteel dat langzaam in verval raakt, waarvan de poorten gesloten zijn, waar een dikke ketting omheen hangt en waar niemand meer in komt, zoals ook sommige commissieleden suggereren, klopt niet. Laten wij dat heel duidelijk vaststellen. Kinderen kunnen er gewoon komen.

Ik heb een brief van vier burgemeesters in de krant gelezen, die een oproep doen om de € 200.000 die Slot Loevestein tekortkomt uit de cultuurbegroting te betalen. Mede daarom zeg ik: dit kasteel heeft ook een belangrijke regionale functie. De burgemeesters van die gemeenten geven aan dat zij heel graag ANWB-borden willen plaatsen, als ik nou maar met die € 200.000 kom. Ik zeg tegen hen: als wij dat in het kader van de recreatieve functie die Slot Loevestein ook heeft, nu eens delen met jullie gemeenten, misschien met nog andere erbij of met een subsidie van de provincie? Dat is misschien een betere investering dan alleen het bestellen van ANWB-borden. Kortom, volgens mij is er, gezien vanuit de museale functie en het belang van een nationale collectie, geen reden om Slot Loevestein extra te financieren bovenop wat het nu al krijgt.

Dat brengt mij op Huis Doorn. Het bedrag van € 190.000 dat Huis Doorn nodig heeft voor de collectie, komt ongeveer overeen met het bedrag dat het nog krijgt. Dat is ruim € 212.000. De collectie bestaat uit persoonlijke objecten en herinneringen uit het verleden, vooral van keizer Wilhelm II, die daar na zijn vlucht heeft gewoond. Ze bestaat uit zilverwerk, meubilair en tapijten die eeuwen vorstelijke Duitse geschiedenis weerspiegelen. Ik weet dat in Doorn druk wordt gezocht naar mogelijkheden om het museum open te houden. Dat is ook het advies van de Raad voor Cultuur over Huis Doorn. Daarin geeft de raad expliciet aan dat de link met de geschiedenis en de Eerste Wereldoorlog nog niet heel sterk wordt gelegd. Daar liggen wel mogelijkheden voor Huis Doorn, met name indachtig de honderdjarige herdenking van de Eerste Wereldoorlog die in 2014 begint. Ook daar is weer de afweging door de Raad voor Cultuur gemaakt, namelijk of er een bijzondere reden van nationale collectie is. Het antwoord daarop luidt neen. Ook het aantal bezoekers ligt overigens niet heel hoog. Huis Doorn is wel succesvol geweest met een gemiddeld eigeninkomenspercentage. Dat heeft men heel goed gedaan en daar heeft men ook waardering voor gekregen. De collectie die Huis Doorn echter nu heeft, rechtvaardigt niet de erkenning van de museale functie voor de collectie. Er zou een mogelijkheid zijn om op grond van een goed voorstel op projectbasis een nieuw perspectief te krijgen, indachtig de herdenking van de Eerste Wereldoorlog en meer aansluitend op wat de heer Bisschop

beplette in het kader van het relaties leggen tussen geschiedenis en musea. Overigens zou voor Huis Doorn ook heel goed kunnen gelden – de heer Monasch en mevrouw Venrooy spraken over het depotbeleid – dat men samenwerking zoekt met andere musea, zodat Huis Doorn veel actiever een plek als museum kan krijgen waar ook daadwerkelijk kunst getoond wordt die nu ergens in de depots is ondergebracht. Dat rechtvaardigt naar mijn idee het besluit van de Raad voor Cultuur om Huis Doorn nu verder geen subsidie toe te kennen.

De heer **Bisschop** (SGP): In de geschiedschrijving komt de tegenwoordig de term «lieu de mémoire» tegen. Dat uit zich in publicaties, maar juist vanwege de combinatie van het culturele, het historische, de fysieke omgeving en de publicaties zou je sterk kunnen pleiten – en daarom pleit ik daar ook sterk voor – voor die verbinding tussen de canon en de historische plaats, de lieu de mémoire. Dat versterkt het karakter van je historisch bewustzijn. Omdat er weinig concreets is wat herinnert aan een Eerste Wereldoorlog in Nederland vanwege neutraliteit en dergelijke, is juist Huis Doorn bij uitstek een plek zodanig in te richten met inderdaad een nadrukkelijke verbinding met de Eerste Wereldoorlog ...

De **voorzitter**: Wilt u uw vraag stellen?

De heer **Bisschop** (SGP): Waarom is er dan voor gekozen om de subsidie af te bouwen of te verminderen in plaats van te intensiveren? Hier is een investering nodig en ik zou eerder de tegenovergestelde keuze kunnen verdedigen.

Minister **Bussemaker**: Omdat er dan wel een goed plan aan ten grondslag moet liggen. Dat plan ligt er nu niet. Zo heeft althans de Raad voor Cultuur geoordeeld. De Raad voor Cultuur heeft beoordeeld of dit een bijzondere nationale of internationale collectie is. Dat is niet het geval. Ik geef hier de suggestie dat Huis Doorn wellicht een nieuwe functie kan kiezen, maar dan moeten zij het wel doen. We hebben het hier wel over musea, waar wij het werk niet voor kunnen en moeten willen doen. Zij moeten met een goed plan komen en dan gaan we kijken of het inderdaad in een ander kader mogelijk is. Maar ook dan zeg ik er heel nadrukkelijk bij dat het een kwalitatief buitengewoon goed plan moet zijn. Er zijn overigens ook nog andere vormen voor Huis Doorn om zichzelf op een andere manier toekomstbestendig te kunnen maken.

De heer **Bisschop** (SGP): Ik maak uit de woorden van de minister op dat zij bereid is om een dergelijk plan van Huis Doorn in welwillende overweging te nemen en ook de financiering daarvan te bekijken. Overigens wil ik wel een bron van extra fondsenwerving voor Huis Doorn aanwijzen en dat is dat zij voor alle goederen van wijlen Kaiser Wilhelm, die zij in bruikleen hebben gegeven – onder andere tapijten in Paleis Noordeinde – gewoon een fatsoenlijk tarief gaan rekenen!

Minister **Bussemaker**: Dat kunnen ze doen, ja! Alles bij elkaar komen we toch een heel eind.

Wij zijn bereid om een dergelijk plan van Huis Doorn kwalitatief streng maar welwillend bekijken, maar alleen vanwege de bijzondere herinnering aan de Eerste Wereldoorlog. Dit is geen suggestie voor iedereen om op projectbasis voor subsidies te komen, want die hebben wij niet. Het is heel belangrijk om je geschiedenis te kennen en ook om de geschiedenis van de Eerste Wereldoorlog met elkaar te kunnen delen. Dat zou op dit moment bij dit museum kunnen, mits men met een heel goed voorstel komt. Dan zullen wij er welwillend naar kijken.

Het Rijksmuseum Twenthe heeft een uitgebreide en diverse collectie met jaarlijkse kosten voor behoud en beheer van € 330.000 op een exploitatie-

subsidie van € 950.000 exclusief huisvesting. Ik ben daar geweest en vind de collectie op zichzelf heel mooi, zeer divers en uitgebreid. Het is zeer de moeite waard om daar rond te lopen. Daarmee is niet gezegd dat het een collectie van bijzondere nationale of internationale waarde is, maar het museum heeft wel een aantal schilderijen van zeer bekende schilders. Daar doet zich het volgende probleem voor. Hoewel het museum ook in 2013 meer dan 2,5 miljoen aan subsidie krijgt van de rijksoverheid, inclusief de huisvestingskosten, kan zonder toegang tot het museum die collectie – het is eigenlijk alleen een collectie – niet meer voor anderen opengesteld worden. Dat is een verschil met bijvoorbeeld Slot Loevestein. Daar ligt de kracht in dat kasteel. Bij Slot Loevestein denken wij allemaal aan Hugo de Groot en aan het kasteel en we zijn er waarschijnlijk allemaal vroeg of laat een keer geweest. Dat wil je zien. Het Rijksmuseum Twenthe is een mooi gebouw, maar het is een museumgebouw dat eigenlijk waardevol is omdat er een collectie is waarvan het wenselijk zou kunnen zijn om die open te stellen. Ik constateer dat met het advies van de Raad voor Cultuur in Twente de collectie behouden blijft en ook onderhouden wordt, maar dat het museum zelf niet opengesteld zal kunnen worden. Ik constateer ook dat er weliswaar schenkingen zijn geweest, ook zeer recentelijk nog, maar dat het vooral schenkingen van kunstvoorwerpen zijn geweest. Ik constateer verder dat het museum, anders dan ik net heb aangegeven, geen subsidie van de provincie of de gemeente krijgt. Dat zou voor het Rijksmuseum Twenthe een mogelijkheid zijn, als wij zeggen dat de collectie niet van bijzondere nationale waarde is. Het museum is wel sterk verbonden met de geschiedenis van Van Heek en de textielindustrie in Enschede. Wellicht verdient het museum het meer om door de provincie en door de gemeente ondersteund te worden. Het Rijksmuseum Twenthe zegt zelf dat met de doorgevoerde korting het museum niet meer open kan worden gehouden voor bezoek. Dat zou alleen nog kunnen als men minimaal een bedrag van € 570.000 krijgt. Ik hecht er zeer aan dat de collectie van een museum niet gesloten is, maar zo veel mogelijk gedeeld kan worden. De recentelijk aangetrokken directeur heeft eerder bewezen dat hij in staat is om een nieuw publiek aan zich te binden en om op een nieuwe manier ondernemerschap te tonen. Uw Kamer zou moeten aangeven waaruit die middelen gehaald moeten worden. En dan zouden wij het ook met inbreng van provincie en gemeente moeten doen. In het kader van de toekomst van het museale bestel kunnen wij dan spreken over een museum met een mooie collectie dat in 2017 misschien een volgende stap kan zetten met meer eigen inkomsten en misschien met een andere samenwerkingsvorm. Het is dan moeilijk verkoopbaar om te zeggen: wij behouden de collectie, maar niemand mag haar zien. Ik zeg het hard, maar zo treurig zou ik het ook vinden. Het geld is een groot probleem. Ik heb niet zomaar ergens een potje. Omdat de Raad voor Cultuur heeft geoordeeld dat het niet een collectie van bijzonder nationaal belang is, vind ik het eerlijk gezegd ook niet een rijksverantwoordelijkheid om het gehele bedrag op te hoesten. Mevrouw Keijzer heeft een amendement ingediend voor alle drie de musea. De dekking daarvoor zoekt zij in de personele en materiële uitgaven van het kerndepartement. Het gaat om een bedrag van 1,4 miljoen en ik vind dat de indiener moet aangeven waar ik het geld vandaan moet halen. Nagenoeg alles is juridisch verplicht. OCW krijgt uit het regeerakkoord te maken met een aantal zeer hoge kortingen op de apparaatskosten, dus ik kan niet zomaar linksom om rechtsom een bedrag als dit vinden, zeker niet voor 2013. Nogmaals, ik vind het de verantwoordelijkheid van de indiener van een amendement om aan te geven wat ik niet meer zou moeten doen. Moet ik de inspectie verkleinen, los van de juridische verplichting? Moet ik de hele cultuurdirectie opheffen? Ik zie de heer Bosma al kijken. Het kan een keuze van de Kamer zijn, maar mijn keuze zou het niet zijn. Kortom, hier moet wel naar gekeken worden.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): Mag ik reageren, voorzitter?

De **voorzitter**: U bent door uw interrupties heen. U kunt uw vraag in tweede termijn stellen.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): Mijnheer Van Dijk was creatief, maar voor mij kan het niet ...

Minister **Bussemaker**: Voorzitter. Mevrouw Dik heeft een amendement ingediend waarin zij een bedrag van bijna 1 miljoen haalt uit de frictiekosten. Dat kan ik echt niet toezeggen. Die frictiekostenpot bevat oorspronkelijk 138 miljoen en is gecreëerd omdat een aantal organisaties juridische verplichtingen heeft, terwijl zij geen subsidie meer krijgen op grond van het advies van de Raad voor Cultuur. Er loopt nog een aantal juridische procedures. Zolang die niet zijn afgerond, weet ik niet of en zo ja, hoeveel middelen er overblijven uit het frictiekostenbudget. Mochten er middelen overblijven – dit is puur theoretisch – dan wil ik bekijken of wij in ieder geval voor het Rijksmuseum Twenthe niet voor het komend jaar, maar voor de jaren 2014 tot en met 2016 daaruit het een en ander kunnen betalen. In de loop van volgend jaar krijg ik meer zicht op de vraag of en zo ja, hoeveel ik overhoud aan frictiekosten. De Kamer heeft eerder van mij gehoord dat ik de Cultuurkaart als belangrijke prioriteit heb. Ik kan nu niets zinnigs zeggen over het resultaat van die frictiekostenpot. Ik kan slechts zeggen dat het echt onverantwoord is om aan te geven waar het geld in 2013 vandaan moet komen. Als de Kamer het met mij eens zou zijn, zou één probleem structureel overblijven, namelijk de eenmalige financiering van het Rijksmuseum Twenthe voor het jaar 2013, zodat wij niet alleen de collectie bewaren, maar haar ook kunnen delen met de Nederlandse bevolking, het liefst in samenspraak met medefinanciers. Voor de andere instellingen kunnen we dan volgens mij op grond van inhoud een goede oplossing vinden. Dat was het blokje musea.

De heer **Klein** (PVV): Ik bewonder de creativiteit van de minister, die probeert toch een oplossing te vinden. Zij verschuilt zich achter het advies van de Raad voor Cultuur dat de collectie niet van nationaal belang is. Ik ben niet zo ver in de geschiedenis teruggedaan, maar deze drie musea zijn ooit een rijksmuseum geworden vanwege het nationaal belang. De minister zegt dat in 2017 wordt gekeken naar het museumbestel en dat dan wordt beslist om het wel of niet te doen. Naar mijn idee is het dan onlogisch om deze niet voor het publiek toegankelijk te laten zijn.

De **voorzitter**: Kunt u tot uw vraag komen?

De heer **Klein** (PVV): Mijn vraag is of het verstandig is om goed te bekijken welke stappen mogelijk zijn; projectmatig bij Huis Doorn of een extra oplossing voor Twente en wellicht ook voor Loevestein. Hoe kun je dat toch realiseren, zodat er niet alleen gieren zijn in Loevestein?

De **voorzitter**: Ik hoor nog steeds geen vraag.

De heer **Klein** (PVV): De vraag is om ze toch open te houden en een oplossing te realiseren, naast de creatieve oplossingen die de minister al heeft aangegeven. Dan zit je daarmee niet in de overgangperiode naar 2017.

Minister **Bussemaker**: Ik moet even iets recht zetten. Het is niet zo dat deze musea rijksmusea zijn geworden omdat zij een bijzondere nationale collectie hadden, maar omdat zij bezit van het Rijk zijn geworden. Daarmee is nog geen uitspraak gedaan over de collectie. Ik heb nu geprobeerd aan te geven wat de redenering is bij de oplossing die ik zie

voor die drie musea die nu in de problemen zijn. Ik heb steeds aangegeven dat, als ik vind dat er iets moet gebeuren, wij inderdaad afwijken van het advies van de Raad voor Cultuur. Dan moeten u en ik het daarover eens zijn en dan moeten we daarvoor financiering vinden. Ik heb geprobeerd om het probleem af te pellen, om het kleiner te maken dan zoals het werd gepresenteerd in de media, alsof al die musea volgende week of over twee weken hun deuren sluiten. Ik ga eerst in tweede termijn luisteren naar wat u van deze redenering vindt.

De heer **Klein** (PVV): Ik zal er in tweede termijn op terugkomen, want deze redenering is niet onlogisch, ook als het gaat om de inzet van provinciale of gemeentelijke overheden om subsidie te leveren om ervoor te zorgen dat ze openblijven.

Minister **Bussemaker**: Ik ga naar de tax shelter voor de film. VVD, PvdA en D66 hebben gevraagd om een aantal maatregelen voor de film te nemen, en de CDA-fractie sloot zich daarbij aan. Er is gevraagd waarom wij geen tax shelter hebben. Even terug in de geschiedenis. Er was eind jaren negentig een speciale regeling voor de productie van speelfilms, maar deze is in 2004 afgeschaft. De verantwoordelijkheid voor het filmbeleid is toen in handen gelegd van OCW. Ter compensatie is met ingang van 2007 de suppletierегeling bij het Nederlands Filmfonds in het leven geroepen, dus er is wel degelijk beleid, maar ik erken dat Nederland last heeft van flinke concurrentie van andere landen. 25% van de Nederlandse filmproductie wordt in het buitenland uitgegeven. Gezien het feit dat er een crisis is en dat het van belang is om de Nederlandse economie ook vanuit de filmwereld te helpen, snap ik dat men daar niet blij mee is, en ik ook niet.

We stellen ook vast dat bij de behandeling van het Belastingplan een motie is ingebracht om te onderzoeken hoe een tax shelter voor de filmindustrie kan worden ingericht om een maximale positieve bijdrage te leveren aan het vestigingsklimaat en dat die motie niet is aangenomen. Ik begrijp dat de Kamer daar nu op terug wil komen, maar dan in een breder verband van de filmindustrie en filmproductie. Ook luisterend naar de fracties die gepleit hebben voor een topeverleg, zeg ik toe dat ik graag bereid ben om daar met mijn collega van Economische Zaken naar te kijken, maar dan wel naar alle opties, zoals mevrouw Venrooy zei. Dat kan dus ook betekenen dat we daar de conclusie uit trekken dat een tax shelter geen oplossing is. Het is ook mogelijk dat we de conclusie trekken dat we dit bij de Europese Commissie agenderen, omdat we vinden dat dit leidt tot oneerlijke concurrentie. Ik stel overigens vast dat België en Luxemburg een tax shelter hebben en dat Duitsland en andere landen een deels fiscaal en deels economisch beleid hebben. We gaan ook bekijken wat we wellicht van andere landen kunnen leren.

Ik hecht er ook aan om te zeggen dat misschien andere instrumenten nuttig kunnen zijn, bijvoorbeeld een heffingsmodel waarbij ook de rol van exploitanten wordt betrokken. Ik heb mij namelijk laten vertellen dat in Nederland een groter deel van de opbrengst van het bioscoopkaartje naar de exploitanten gaat dan in het buitenland. Ook dat is dus iets waarnaar wij moeten kijken.

Tot slot hecht ik er ook zeer aan dat de sector zelf aangeeft dat men dit wil en dat men bereid is om hier constructief met elkaar over in gesprek te gaan. Het zou mij nog veel liever zijn als de sector zelf het initiatief neemt en als wij vervolgens aansluiten, want een top die is afgedwongen door een kabinet, leidt niet altijd vanzelfsprekend tot het gewenste resultaat. Ik snap ook heel goed dat de Kamer wil dat dit allemaal op korte termijn gebeurt, volgens mij voor maart. Dat gaat alleen lukken op basis van een zeer goede samenwerking met alle betrokkenen: filmproducenten, acteurs, exploitanten, filmindustrie en wie er nog meer bij betrokken is. Het is ook nog mogelijk dat film in het kader van de creatieve industrie

een rol speelt bij de topsectoren en dat het dus ook daar, zoals vaak bij film, om publiek-private financiering gaat. Dat was het blokje over de film. Op het punt van de orkesten hebben de fracties van de SP, het CDA en de VVD gevraagd naar de positie van het Metropole Orkest. Ik hecht eraan om te zeggen dat de keuzes met betrekking tot het Metropole Orkest vooral door het vorige kabinet zijn gemaakt en dat daar een lange geschiedenis aan vooraf is gegaan; dat zeg ik met name tegen mevrouw Keijzer. De vorige bewindspersonen hebben uiteindelijk besloten dat het Metropole Orkest echt bij de media zou blijven en niet overgebracht zou worden naar de cultuur. Daarom loopt het niet mee in het hele oordeel van de Raad voor Cultuur, want die kijkt alleen naar instellingen in de cultuursector. Ik zeg daarbij dat al vaker is onderzocht of het Metropole Orkest verzelfstandigd zou kunnen worden. Daar is een ondernemingsplan voor nodig. Dat is twee keer gemaakt, de laatste keer in juni van dit jaar. De vorige staatssecretaris heeft twee keer geoordeeld dat die ingediende plannen geen vertrouwen gaven in een realistische verzelfstandiging. Nu blijkt dat het Muziekcentrum van de Omroep zelf ook niet in die verzelfstandiging gelooft en daarom vraagt om een structurele ondersteuning door de overheid. Alles bij elkaar moeten we misschien dus constateren dat we flink wat tijd verspeeld hebben, althans dat er pogingen zijn gedaan die nu meewegen bij het definitieve oordeel. Ik heb het dan over het eerdere besluit om het orkest bij de media te laten en over het twee keer indienen van plannen die zijn beoordeeld als niet voldoende. Dat betekent dat dit steeds meer geld gaat kosten. Ik zie, ook voor een overgangperiode, niet in hoe wij dit zomaar zouden moeten financieren.

Natuurlijk zou je kunnen zeggen: zorg ervoor dat het Metropole Orkest een paar jaar blijft bestaan en breng het dan onder in de orkestwereld, maar ik constateer dat we dan een financieel probleem hebben, want alles bij elkaar kost dit aan tijdelijke en structurele middelen de komende jaren volgens mij 15 miljoen. Dit zou ook betekenen – dat is misschien nog het kleinste probleem – dat we een nieuwe categorie lichte muziek moeten maken in de BIS. Dat betekent, ervan uitgaande dat wij dan niet meer geld hebben dan nu, dat het waarschijnlijk ten koste gaat van andere symfonische orkesten. En het betekent dat wij waarschijnlijk weer frictiekosten erbij krijgen, omdat wij dan tegen andere orkesten met juridische verplichtingen moeten zeggen: sorry jongens, maar het gaat niet door. Dat alles kan alleen nog als er een positief advies van de Raad voor Cultuur ligt. Ik hecht daaraan omdat ik zaterdag in een radio-uitzending heb gezeten waarin ik zelf iets heb gezegd over het Metropole Orkest, namelijk dat een en ander zou moeten meelopen in de advisering van de Raad voor Cultuur. Iemand die naast mij zat in diezelfde radio-uitzending heeft gezegd: als dat zou gebeuren, waren ze zeker positief beoordeeld. Sommigen dachten dat mijn stem daar sprak. Misschien is het goed om dat misverstand even uit de wereld te nemen. Het is dus niet mijn gedachte dat het Metropole Orkest vanzelfsprekend een positief advies zou krijgen als het maar een adviesaanvraag bij de Raad voor Cultuur indient. Het wordt net zo streng beoordeeld door de Raad voor Cultuur als alle andere instellingen. De staatssecretaris heeft de Kamer afgelopen vrijdag een brief gestuurd over het Metropole Orkest.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Voorzitter ...

De **voorzitter**: Hebt u nog een interruptie?

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Ja, ik heb niet voor niks een uur geleden mijn interruptie ingetrokken.

De **voorzitter**: Gaat uw gang.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Dank. Ik ben trouwens wel benieuwd wie dat dan zaterdag wel zei op de radio.

Minister **Bussemaker**: De boekenspecialist van het radioprogramma ...

De heer **Jasper van Dijk** (SP): ... Opium.

Minister **Bussemaker**: Inderdaad.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Ik besteed mijn laatste interruptie aan het Metropole Orkest. Ik had het natuurlijk graag over talloze andere instellingen gehad, maar ik vind het Metropole Orkest een goed symbool voor wat er kan gebeuren als je beleid inzet zoals het is ingezet. De minister zegt: het vorige kabinet heeft al een aantal keuzes gemaakt, waardoor het Metropole Orkest nu tussen wal en schip valt. Dat kan allemaal zo zijn, maar het was nooit de keuze van dat orkest om te verdwijnen. Het is waar dat Rutte I eigenlijk het hele MCO wilde opheffen, daarna de helft. Nu is er een discussie over het Metropole Orkest, maar eerlijk gezegd: het zal mij worst zijn. Dat orkest is enorm waardevol. Het voldoet precies aan de waarden die de minister ook steeds benoemd: een breed publiek bereiken, jong en oud, populair en klassiek et cetera.

De **voorzitter**: Komt u langzaam maar zeker tot uw vraag, of in ieder geval «zeker»?

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Deelt de minister de mening dat wij zouden moeten kunnen bekijken of er een oplossing voor de overbrugging gevonden kan worden, net als voor die andere instellingen die zij ook bij naam noemt, zoals dat museum in Twente? Wat de Raad voor Cultuur daarna doet, zien wij dan wel.

Minister **Bussemaker**: Wij moeten wel een beetje zuiver blijven. Het Metropole Orkest valt vooralsnog onder de mediabegroting. De Kamer heeft daar vorige week uitgebreid met de staatssecretaris over gesproken. Ik constateer dat daar ook een cultuurelement aan zit. Dat zit overigens ook vast aan de andere twee mediamuziekorganisaties die overeind blijven. Dat is een bewuste keus geweest. Voor het Metropole Orkest zijn er al mogelijkheden geweest om tot een eigen zelfstandig ondernemingsplan te komen. Die tijd heeft het blijkbaar niet goed gebruikt om de nodige stappen te zetten om nu een stuk verder te zijn. Wij kunnen allemaal achteraf constateren dat dat heel spijtig is. Dat is ook spijtig en heel vervelend, maar ondertussen gaat het ook om een fors bedrag. Dat bedrag is veel groter dan het in eerste instantie leek te zijn, omdat nu ook het MCO zegt: wij geloven niet in verzelfstandiging; er moet een structurele ondersteuning komen. Daar heeft de Kamer het vorige week met de staatssecretaris over gehad. Die zou dan vooral uit het mediadeel moeten komen, zolang het Metropole Orkest daar nog zit. Dat debat dat de Kamer vorige week heeft gevoerd, wil ik hier niet overdoen.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Ik snap dat de minister dat niet over wil doen, maar het orkest bungelt nu tussen media en cultuur. Dat is nu eenmaal zo. Deze minister zou dus ook kunnen zeggen: ik doe een uiterste inspanning om het orkest naar cultuur te halen. Dan zien wij wel of de raad het toelaat. Dat is inderdaad aan de Raad voor Cultuur. In die zin is het dus wel legitiem om het hierover te hebben.

De minister heeft helemaal gelijk. Het Muziekcentrum van de Omroep, en eigenlijk iedereen met verstand van zaken, zegt terecht dat het Metropole Orkest een fantastisch, succesvol orkest is dat echter niet zelfstandig kan bestaan, hoe groot het succes ook is. Dat is het moeilijke hiervan. We hebben het over een orkest met meer dan 50 leden ...

De **voorzitter**: Ik ga u onderbreken.

De heer **Jasper van Dijk** (SP) ... dus ik roep de Kamer op om hier heel goed naar te kijken. Er is voldoende dekking. De minister noemt zelf al de frictiekosten. Als de minister het niet doet – dat is mijn vraag – moet de Kamer het maar doen.

Minister **Bussemaker**: Dan moet de Kamer ook aangeven waar het van betaald moet worden. Als het uit het cultuurbudget moet, gaat het ten koste van cultuureducatie, van talentontwikkeling of van een van de andere organisaties die nu worden gesubsidieerd, bijvoorbeeld de symfonieorkesten. Ik kan nog niet aan de frictiekostenregeling komen, omdat ik niet weet wat daarvan overblijft. Het kan best zijn dat er helemaal niets van overblijft. Overigens heeft het Metropole Orkest nog middelen tot 1 augustus 2013. Het contract van het orkest loopt dus niet per 1 januari af, zoals dat van andere organisaties. Ik ben graag bereid om hier nog eens met de staatssecretaris naar te kijken, maar hij heeft de Kamer al in een heldere en duidelijke brief geschreven dat de mogelijkheden nagenoeg nihil zijn.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Is dat laatste een toezegging?

De **voorzitter**: Nee, mijnheer Van Dijk ...

De heer **Jasper van Dijk** (SP): De minister zegt: ik ga nog kijken met de staatssecretaris.

De **voorzitter**: Ik heb gehoord wat u hebt gehoord. Het is een toezegging. De minister gaat hier met de staatssecretaris naar kijken.

Minister **Bussemaker**: Ik heb daarna gezegd, en dat is net zo belangrijk, dat de staatssecretaris in zijn brief aan de Kamer heeft geschreven dat hij geen mogelijkheden ziet om hier verder iets aan te doen. Ik zie die mogelijkheden vooralsnog ook niet. Ik zeg alleen dat het Metropole Orkest niet per 1 januari 2013 maar per 1 augustus 2013 ophoudt. Ik zeg nogmaals nadrukkelijk dat de mogelijkheden nagenoeg nihil zijn. Als de Kamer mij niet kan zeggen waar ik die 15 miljoen voor de komende jaren vandaan moet halen, weet ik het ook niet. Het gaat namelijk ten koste van iets anders. Dat moeten we heel goed nagaan met elkaar, en dat is ook de verantwoordelijkheid van de Kamer.

De **voorzitter**: We hebben nog twee blokjes te gaan, namelijk «financiële aspecten» en «divers». Ik vraag de leden om terughoudend te zijn, want we houden om 16.15 uur op. Als we nu gedisciplineerd en zuinig omgaan met de interrupties, kan de minister haar betoog afmaken.

Minister **Bussemaker**: Ik ga nu in op de financiële kwesties. De SP vroeg naar het interessante onderzoek van Ton Bevers. Overigens spreekt de heer Bevers wel over een nieuwe Gouden Eeuw, maar dan vooral over een nieuwe Gouden Eeuw van subsidies en minder van kunstenaars. Ik denk dat het de uitdaging voor de komende tijd is om die Gouden Eeuw niet alleen met subsidies vorm te geven maar ook met cultureel ondernemerschap. Dan kan cultuur inderdaad een heel belangrijk onderdeel zijn van zowel de internationale export en handel als van culturele profilering in het buitenland.

De VVD heeft gevraagd naar het programma voor ondersteuning van cultureel ondernemerschap. Dat programma wordt gefaseerd uitgevoerd. In de zomer is gestart met de geefcampagne. Op dit moment zijn er verschillende instellingen actief aan de slag met de campagne en met de Geefwet. Het streven is om de aanbesteding van het leiderschapspro-

gramma op 21 december aanstaande openbaar te maken, en de aanbesteding van de makelaar voor het cultuurmecenaat begin volgend jaar. De cultuurmakelaar wordt met vertegenwoordigers uit de sector uitgewerkt. Mevrouw Keijzer vroeg daarnaar. Het gaat vooral om het bieden van hands-on ondersteuning bij het werven van giften en sponsorgelden. VVD en SGP vroegen naar de eigen inkomsten. Kunnen die verhoogd worden? Kan het sneller? Het gaat daarbij om de private middelen die gedeeld worden door de structurele subsidie. Instellingen moeten als entreenorm 17,5% halen, en de instellingen voor podiumkunsten 21,5%. In de komende periode moet dat percentage gemiddeld met 1% groeien om voor een volgende periode in aanmerking te komen. De groeिनorm die er nu ligt, is realistisch, maar ook ambitieus. Het lijkt erop dat vele die gaan halen. Voor de jaren erop ligt de instapnorm in principe hoger. Die komt dan op 21,5% voor de cultuurproducerende instellingen en op 25,5% voor de podiumkunstinstellingen. We moeten goed volgen hoe het de komende jaren gaat. Het is overigens al in 2011 aangekondigd, dus instellingen weten waar zij zich op moeten voorbereiden.

Er is door mevrouw Venrooy gevraagd naar de Taalunie en de nieuwe subsidierelaties. In lijn met de generieke bezuinigingen op cultuur is op de begroting van de Nederlandse Taalunie per 2012 5% gekort. Dat komt neer op vier ton per jaar. Overigens betaalt Nederland 7,6 miljoen aan de Taalunie en Vlaanderen 3,8 miljoen.

De ChristenUnie vroeg naar leningen voor startende kunstenaars. Binnen het cultuurbeleid worden leningen aan startende kunstenaars verleend door instellingen als Cultuur-Ondernemen en het Materiaalfonds. Daarnaast stelt de EU microkredieten beschikbaar.

Mevrouw Bergkamp vroeg of de subsidieregeling van de Raad voor Cultuur flexibeler kon. Een keer per vier jaar worden de criteria vastgesteld. Voorafgaand daaraan wordt de Raad voor Cultuur gevraagd om advies. De regeling is inderdaad op punten minder flexibel, maar dat komt ook doordat er gerichte keuzes zijn gemaakt in het nieuwe bestel, bijvoorbeeld voor de focus op de top. Ik denk dat dit een van de onderdelen is die we ook bij de volgende periode mee kunnen nemen.

Mevrouw Bergkamp vroeg waarom de WWik is afgeschaft. Dat is gebeurd omdat de uitzonderingspositie van kunstenaars in de sociale zekerheid niet te rechtvaardigen was ten opzichte van andere beroepsgroepen in een lastige arbeidsmarktpositie. De afgelopen tijd is er een overgangsregeling geweest. Ik weet dat de Kamer de regering in de motie-Peters/Azmani heeft verzocht om de mogelijkheden te bekijken om de succesvolle elementen uit WWik te integreren in het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen. Dat blijkt een ingewikkelde vraag te zijn. De minister van SZW heeft hierin het voortouw. Het blijken toch twee heel verschillende regelingen te zijn. Het is niet eenvoudig om succesvolle elementen van de WWik budgetneutraal en met behoud van uitgangspunten in dat besluit te integreren. Gelet op de economische ontwikkelingen is het nog belangrijker dat dit wel budgetneutraal gebeurt en dat er geen extra kosten bijkomen. De minister van SZW werkt hier nog aan en zal dit betrekken bij de verdere vormgeving van beleid.

De heer Bosma vroeg naar de maatregelen ten aanzien van de normering van topinkomens. Bij een instelling die rijkssubsidie krijgt is het salaris gebonden aan de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT). Dat geldt dus ook in de cultuurwereld.

Over de heer Van Hove heb ik al Kamervragen beantwoord. We hebben het nagezocht en hebben navraag gedaan bij de raad van toezicht. Daar is niet uit gebleken dat de heer Van Hove de norm overschrijdt.

De SP heeft in het kader van de financiën gevraagd naar de economische effecten van de topsector creatieve industrie. De heer Van Dijk heeft ook gevraagd de opbrengsten daarvan ten goede te laten komen aan de cultuursector. Dat komen ze al. Het topteam creatieve industrie werkt aan het verbeteren van de randvoorwaarden van de hele creatieve industrie,

inclusief de cultuursector. In het kader van de agenda van de topsector creatieve industrie wordt bijvoorbeeld ook gewerkt aan het verbeteren van de toegang tot financiering en ontwikkeling van businessmodellen voor creatieve ondernemers. Het fonds creatieve industrie heeft ook een taak op het gebied van talentontwikkeling en innovatie.

Mevrouw Bergkamp vroeg of popmuziek en dance deel zouden moeten uitmaken van de creatieve industrie. Die horen binnen de definitie van de creatieve industrie. In het topteam zitten vertegenwoordigers van de sector onderwijs en overheid. Zij hebben ook contact met mensen uit de wereld van pop- en dancemuziek. Bijvoorbeeld ook het internationale aspect – denk aan het succes van een aantal Nederlandse deejays – is daar een belangrijk onderdeel van.

De heer Klein vroeg naar de toegankelijkheid van culturele instellingen met een museumkaart. Dit gebeurt al. We hebben de museumjaarkaart en de jongerenvariant daarvan. De CJP-kortingspas bestaat al 50 jaar. Ook op gemeentelijk niveau zijn er tal van passen en kortingsystemen, vaak voor bijzondere doelgroepen.

De heer Bosma vroeg naar de vervolging van Clemens K., de vroegere financieel bestuurder van het Fonds Beeldende Kunst. Hij is veroordeeld tot vijfenhalf jaar. Hij is in hoger beroep gegaan. De zaak ligt nu bij justitie. De auditdienst van OCW heeft onderzoek gedaan hoe dergelijke zaken kunnen worden voorkomen. Het is immers niet de bedoeling dat publiek geld ergens anders dan bij publieke instellingen terecht komt. Dit heeft geleid tot een nieuw toezichtkader voor de fondsen en andere instellingen. Die hebben waar nodig hun interne regels verder aangescherpt. Verschillende woordvoerders vroegen naar de samenhang met Buitenlandse Zaken. In het begin heb ik daar al iets over gezegd. Dit is een van de thema's die ik heel belangrijk vind en waarvan ik denk dat er mogelijkheden liggen, zonder dat er heel veel extra geld bij moet om cultuur en kunst internationaal veel meer te gebruiken als middel om Nederland te profileren. Dat gaan we samen met Buitenlandse Zaken doen.

De heer Bisschop vroeg naar het Ruslandjaar. OCW draagt daaraan 0,4 miljoen bij. De activiteiten die we ondernemen, liggen vooral op langere termijn. Buitenlandse Zaken doet er ook aan mee. SICA, het centrum voor internationale cultuurontwikkeling, coördineert alles. De bedoeling is vooral dat alles een sterk bottom-up karakter heeft, wat inhoudt dat we niet alleen mooie grote dingen voor de top van beide landen organiseren. Het Koninklijk Concertgebouworkest en het Nederlands Danstheater zullen optreden. Aernout Mik zal nieuw werk presenteren. In het Tretyakovmuseum wordt een Mondriaantentoonstelling georganiseerd.

De SGP vroeg naar de archiefopleidingen. Ik kan vertellen – mede op grond van mijn vorige functie – dat deze tegenwoordig zijn ondergebracht bij de Hogeschool van Amsterdam en de Universiteit van Amsterdam. Er zijn zeer goede afspraken gemaakt. Bij de fusie van de voormalige Stichting Archiefschool met de Hogeschool van Amsterdam is gegarandeerd dat onderzoek en onderwijs zullen worden gecontinueerd. De 20 miljoen die is bestemd voor tweede studies geldt ook voor deze groep, omdat het heel vaak studenten betreft die al een opleiding gedaan hebben. Dit is bij uitstek een studie die als tweede studie in aanmerking zou kunnen komen.

De heer Bisschop stelde een vraag over het belang van het kunst- en cultuurerfgoed. Korthedshalve zeg ik dat de lijn inzake bibliotheken wordt voortgezet. We willen een sterke basisinfrastructuur talentontwikkeling. Daar hoort dit erfgoed bij. Hetzelfde geldt voor bibliotheken. We zijn graag bereid om ook breder te kijken naar bibliotheken. We zijn bezig met de voorbereiding van de bibliotheekwetgeving. Daarbij wordt naar alle functies van het bibliotheekwerk gekeken, ook naar de ontmoetingsfunctie van bibliotheken. Media 2013 wordt het wetsvoorstel aan de Kamer gestuurd. Er ligt bovendien een belangrijke gemeentelijke verantwoorde-

lijkheid. Dit is ook een van de thema's die aan de orde is gekomen in het overleg dat ik heb gevoerd met de wethouders. Tot slot kom ik bij de vraag van de heer Van Dijk over monumenten. De Monumentenwet past prima in de kaders van waarborgen voor de zorg voor rijksmonumenten. Er is geen enkele bedoeling om aan monumenten minder aandacht te besteden. Integendeel, zou ik willen zeggen. Monumenten zijn van groot belang. De rijksoverheid, maar ook de gemeenten zijn van groot belang voor het onderhoud en soms ook voor verbetering van de situatie van monumenten. Die kunnen inderdaad een belangrijke rol spelen, ook in tijden van crisis, als mensen uit de bouw daar nog een aantal belangrijke publieke taken kunnen verrichten.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**: De heer Van Dijk moet eerder weg. Hij heeft gevraagd of hij als eerste het woord mag. Ik zie dat de collega's daar geen bezwaar tegen hebben. Het woord is aan de heer Van Dijk. Hij heeft nog drie minuten spreektijd.

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Excuses, maar ik moet om 16.00 uur bij een ander wetgevingsoverleg zijn. Ik dank de VVD en de PVV dat zij mij toestaan om als eerste het woord te voeren.

Voorzitter. De minister steunt niet de toon van het vorige kabinet, maar wel de bezuinigingen. Ik vraag mij af, of de sector hier blij mee is; misschien is het geen dode mus, maar dan toch wel een heel goedkope mus.

De minister vindt mijn amendement over talentontwikkeling sympathiek – dat is mooi – maar zij is het niet eens met de dekking. Zij is het dus wel eens met de insteek en dat vind ik al heel hoopgevend. Laten wij er alles aan doen om hiervoor een goede oplossing te vinden.

De Kamer moet steeds keuzes maken door de bezuinigingen die zijn ingezet onder Rutte I en worden voortgezet onder Rutte II. Die bezuinigingen komen voort uit een obsessie met het beleid uit Brussel, dat landen afknijpt terwijl alle economen zeggen dat dit te ver gaat. Daardoor moet de cultuursector nu zo bloeden. Ik zou zeggen: politiek is een keuze; het kan ook anders.

Ik dien twee moties in. De eerste gaat over de bibliotheken.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat bibliotheken van groot maatschappelijk belang zijn en verschillende kerntaken vervullen op maatschappelijk gebied;

overwegende dat bibliotheken als gevolg van de gemeentelijke bezuinigingen steeds moeilijker deze taken zullen kunnen vervullen en steeds vaker hun deuren moeten sluiten;

verzoekt de regering, onderzoek te doen naar de gevolgen van de bezuinigingen op het bibliotheekwezen en daarbij de mogelijkheden tot een goede taakvervulling alsmede de toegankelijkheid van bibliotheken in het land te betrekken,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Jasper van Dijk. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 82 (33 400 VIII).

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Mijn tweede motie gaat over cultuur en de creatieve industrie. De minister zei al dat cultuur deel uitmaakt van de creatieve industrie. Dat is mooi. Ik zou een stapje verder willen gaan om de cultuursector hierin concreet te ondersteunen. Mijn motie luidt als volgt.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat er middelen zijn vrijgemaakt ter ondersteuning van de creatieve industrie;

constaterende dat er op de cultuursector fors wordt bezuinigd;

overwegende dat dit de innovatie en culturele producties, ondanks de waarde die deze hebben voor de Nederlandse economie, benadeelt ten opzichte van andere sectoren van de creatieve industrie;

verzoekt de regering, te onderzoeken welk deel van het budget bestemd voor de creatieve industrie, aangewend kan worden om culturele producties te ondersteunen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Jasper van Dijk. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 83 (33 400 VIII).

De heer **Jasper van Dijk** (SP): Tot slot kom ik op het Metropole Orkest. Ik kan melden dat mijn fractie zojuist het «Metropolenmeldpunt» heeft geopend. Iedereen kan zijn steun betuigen op Facebook. Morgen speelt het orkest om 13.00 uur live in Nieuwspoort. Ik zou zeggen: komt allen, want dit orkest moet gered worden.

De heer **Bosma** (PVV): Voorzitter. De SP had eerder een Polenmeldpunt, maar dat had nauwelijks enig succes. Ik ben een fan van het Metropole Orkest, dus ik wens de SP meer succes met het huidige meldpunt. Ik dank de minister voor de antwoorden. Ik ben onder de indruk van de schwing en het zelfvertrouwen van de minister, die nu een kleine vijf weken minister is. Zij doet het alsof zij dit mooie ambt reeds jaren vervult. Dat is een felicitatie waard. Dat meen ik oprecht. Ik feliciteer haar er ook mee dat zij een populaire bezuiniging mag uitvoeren en ik feliciteer haar er zeker mee dat zij PVV-beleid mag uitvoeren. Dat is slechts weinigen gegeven. Wij zoeken nog een erelid. Ik heb al een balletje opgegooid. Ik zal de minister voordragen als erelid van de Partij voor de Vrijheid. Hoger kun je niet stijgen, volgens mij. Ik zie geen cesuur met de vorige bewindspersoon op deze post. Wat mij betreft, krijgt de minister op haar kerstrapport dan ook een voldoende. Dat ligt iets anders voor de Kamer. De PvdA-fractie trok een zeer grote broek aan toen wij voor het eerst spraken over de bezuinigingen. Zij gebruikte termen als: ten grave dragen van de kunst, de kunsten kapot, roofoverval,

kaalslag, kil et cetera. Daar blijft nu helemaal niets van over. De heer Monasch zegt dat het kabinet-Rutte I een naargeestig beleid voerde, een beleid van revanchisme. Volgens mij wordt het beleid gewoon voortgezet. Die 200 miljoen wordt gehandhaafd. Er komt nog een onderzoek naar een filmtopje of zoiets, anyway.

Ik ben erg gepikeerd over het feit dat de woordvoerder van D66 met allerlei verdachtmakingen en aantijgingen aankomt over dingen die mijn partij gezegd zou hebben. Als ik dan vraag hoe dit precies zit, krijg ik geen antwoord.

De ChristenUnie krijgt ook een dikke onvoldoende, want haar woordvoerder komt met een citaat van Churchill. Ik heb nog even met de oude Churchill gebeld. Hij heeft nooit gezegd dat de geallieerden vechten voor de kunstsubsidies. Er hebben mensen 15 miljoen documenten van Churchill doorzocht en er is niet een begin van een citaat dat erop lijkt. Kevin Spacey, een Amerikaanse acteur, heeft dit citaat ook al eens gebruikt om geld te fourneren. Churchill heeft dit echter niet gezegd. De Village Voice heeft dit citaat ook een aantal malen gebruikt. De geallieerden vochten echter niet voor de kunstsubsidie, maar juist tegen een ideologie die heel erg voorstander van kunstsubsidies was.

Wij hebben de kunstsubsidies namelijk te danken aan de nationaalsocialisten. De eerste partij die pleitte voor kunstsubsidies, was de NSB. Die zei: kunstenaars ontvangen slechts een fooi. Mussert zei in 1935 bij de verkiezingen van de Provinciale Staten: als wij gekozen worden, geven wij het geld dat wij als lid krijgen aan kunstenaars. Onder de nazibezetting explodeerde de som geld die naar de kunst ging. Toen werd het fundament voor de kunstsubsidies gelegd door de heer Goedewaagen, een echte kunstminnaar en lid van de NSB. Kom mij dus niet aan met een verhaal over Churchill, want dat klopt gewoon niet. Ik hoop dat mevrouw Dik-Faber goede ogen heeft, want ik laat haar nog even een krantenkop zien: «Kunstsubsidies erfenis naziebezetting». Zo is het, voorzitter, en anders niet. Laten wij de Tweede Wereldoorlog niet op een verkeerde manier gebruiken.

Mevrouw **Venrooy** (VVD): Voorzitter. Ik dank de minister voor de beantwoording van mijn vragen. Los daarvan ben ik onder de indruk van de wijze waarop zij voor het stelsel staat dat wij met elkaar hebben afgesproken. Ik moet heel eerlijk zeggen dat ik de discussie in de afgelopen weken met enige zorgen heb gevoerd. Dit is misschien een hartenkreet van mijn kant. Organisaties die heel erg hun best hadden gedaan om dingen anders te doen, keken namelijk ook naar de manier waarop het hier ging. De minister staat nu pal voor het stelsel en dit vind ik een compliment waard. Ik dank haar daarvoor. Dit geeft ons namelijk vertrouwen in toekomstige discussies.

Vandaag zijn er heel veel onderwerpen aan de orde geweest. Heel veel zaken zijn slechts aangestipt. Die verdienen nog uitwerking en zullen in de komende periode aan de orde komen. Ik had bijvoorbeeld vragen gesteld over de inkomstennorm, de Nederlandse Taalunie, de raden van advies en de aansluiting op de arbeidsmarkt. Al die onderwerpen zullen wij nog verder bespreken. Wat ons betreft hebben wij vandaag een startschot gegeven.

Ik heb nog een paar concrete vragen. Heb ik het goed verstaan dat de minister bezig is met een vernieuwingsslag bij de samenstelling van de commissies van de Raad voor Cultuur? Dit spreekt de VVD aan. Klopt het dat hier ook mensen bij zitten die juist niet uit de kunst- en cultuursector komen, maar bijvoorbeeld jurist of marketingdeskundige zijn? Ik bedoel dus mensen uit andere sectoren om de open luiken te garanderen.

Ik kom nu bij het museaal bestel. De minister heeft het advies van de Raad voor Cultuur nauwgezet gevolgd en kwam daardoor uit bij enkele vraagstukken die zij heeft behandeld en waarvoor zij pal is gaan staan. Ik vind het heel goed dat een aantal beelden is bijgesteld, namelijk dat er

geen zware kettingen rondom kastelen worden gelegd en dat er nieuwe mogelijkheden zijn voor andere zaken. Dit gaf de minister terecht aan bij een museum, waarover een specifieke opmerking is gemaakt. Daarmee blijven wij bij het stelsel. De VVD vindt dit heel belangrijk, om willekeur te voorkomen. De VVD heeft daarom haar handtekening onder een motie in dit verband gezet die de heer Monasch straks nader zal toelichten. Ik zal het kort houden, omdat wij weinig tijd hebben voor de tweede termijn. In mijn eerste termijn heb ik al gezegd dat de VVD het ontzettend belangrijk vindt om vandaag deze doorstart te maken. Ik zeg nogmaals dat erkenning zeker in de cultuursector niet samenhangt met het verkrijgen van geld van de overheid. Wij zien heel veel mogelijkheden binnen de culturele sector, niet alleen gezien vanuit economisch perspectief, maar ook gezien vanuit het perspectief van de intrinsieke waarde.

De heer **Monasch** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de minister voor haar uitgebreide en degelijke beantwoording van de gestelde vragen. Op vele punten was zij overtuigend.

Er is één inhoudelijk punt dat ik helaas in eerste termijn heb laten liggen. Er zijn veel organisaties die in het kader van de subsidieregeling voor de instandhouding van monumenten buiten de boot dreigen te vallen. Dat komt doordat zij een tweede hoofdtaak hebben, bijvoorbeeld voor natuurbehoud. Instellingen als Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en twaalf provinciale landschappen hebben honderden monumenten al decennialang in onderhoud. Nu dreigen zij echter niet meer te worden aangeduid als professionele organisaties voor monumentenbehoud, waardoor zij niet meer voor de subsidieregeling in aanmerking kunnen komen tenzij hun bezit nu opeens afscheiden in een bv of een aparte stichting.

Kortom, het zou heel veel rompslomp opleveren in tegenstelling tot wat zij decennialang al uitstekend doen. De eis is dat 40% van hun activiteiten eraan besteed moeten worden. Herkent de minister dit beeld? Is het echt nodig om groepen die in het verleden wel voor subsidie in aanmerking kwamen, er nu buiten te laten vallen? Graag krijg ik hierop een reactie van de minister.

Ik merk het volgende op over de filmtop. De minister zei dat het misschien goed is als de sector de filmtop organiseert. Nee, het verzoek is dat de minister daartoe samen met de minister van Economische Zaken het initiatief neemt. Daarover staat het nodige in de motie die straks wordt ingediend door mijn collega Bergkamp van D66.

Ik ga verder met het museum in Enschede en de andere musea. De argumentatie van de minister voor Slot Loevestein en Huis Doorn heeft ons overtuigd. Wij hebben ook goed gehoord wat de verschillende opties zijn, zowel voor Slot Loevestein als juist voor Huis Doorn. Huis Doorn houdt zelf nadrukkelijk het oog op de mogelijkheden in het kader van de herdenking van de Eerste Wereldoorlog. Over het museum in Enschede dien ik de volgende motie in, die is meeondertekend door mijn collega's van de VVD, D66, het CDA, de ChristenUnie en de ouderenpartij.

De heer **Klein** (50PLUS): Onze partij heet 50PLUS, mijnheer Monasch.

De heer **Monasch** (PvdA): Mijn excuses, 50PLUS.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het advies van de Raad voor Cultuur leidend is bij het vaststellen van de subsidiebeschikkingen;

constaterende dat de Raad voor Cultuur op korte termijn een advies presenteert over de toekomst van het museale stelsel;

overwegende dat de Raad voor Cultuur in Slagen in Cultuur bij de beoordeling van het Rijksmuseum Twenthe de mogelijkheid noemt van een positie binnen het toekomstige museumbestel;

verzoekt de regering, aansluitend bij het advies van de Raad voor Cultuur besluitvorming over dit museum op te schorten totdat de mogelijkheid van een positie binnen het toekomstig museumbestel is onderzocht, en in overleg met lokale overheden voor 2013 zorg te dragen voor tijdelijke financiering, waarvan het rijksdeel gevonden wordt binnen (het niet juridisch verplichte deel van) artikel 14 van de OCW-begroting,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Monasch, Venrooy, Bergkamp, Keijzer, Dik-Faber en Klein.

Zij krijgt nr. 84 (33 400 VIII).

Mijnheer Bisschop, ik zie dat u een vraag wilt stellen. Ik verzoek de leden om elkaar niet te interrumperen. Wij hebben namelijk tot 16.15 uur de tijd en ik wil de minister ook nog de gelegenheid geven om op de tweede termijn van de Kamer te reageren.

De heer **Bisschop** (SGP): Ik heb slechts een vraag ter verheldering. Waarom blijft de bekostiging van het Rijksmuseum Twenthe wel in stand, maar niet die van Huis Doorn en andere musea die ook een plek hebben in het museale bestel?

De **voorzitter**: Dit type vragen ter verheldering leidt echt tot discussie. Ik vraag de leden om de onderlinge interrupties te beperken. Bent u aan het einde van uw termijn, mijnheer Monasch?

De heer **Monasch** (PvdA): Ik wil nog één motie indienen, voorzitter. Verder pas ik mij aan uw orde aan.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat er veel discussie is over de verkoop van collectiestukken door bijvoorbeeld het Museum Gouda en het Wereldmuseum Rotterdam;

overwegende dat veel kunstwerken (vrijwel) permanent in depot zijn en dus niet voor het publiek zichtbaar zijn;

constaterende dat de Museumvereniging een werkgroep in het leven heeft geroepen voor verduidelijking van de huidige leidraad voor het afstoten van museale objecten;

constaterende dat de leidraad een vorm van zelfregulering voor musea is;

overwegende dat door een actief depotbeleid gewerkt kan worden aan betere integratie van collecties, er mogelijkheden ontstaan voor tijdelijke tentoonstellingen, er gewerkt kan worden aan elektronische ontsluiting en met gerichte verkopen nieuwe aanwinsten kunnen worden gefinancierd;

verzoekt de regering, actief deel te nemen aan de discussie over het voeren van een actiever depotbeleid, en hierbij te overwegen of zelfregulering de geëigende manier is om het publieke kunstbezit te borgen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Monasch. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 85 (33 400 VIII).

Het woord is aan mevrouw Keijzer van het CDA.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): Hoeveel minuten heb ik nog voorzitter?

De **voorzitter**: U hebt nog vier minuten, maar ik vraag u daarmee zuinig om te gaan.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): Om goed gebruik te maken van mijn democratisch recht, uiteraard.

De **voorzitter**: Natuurlijk, dat ga ik niet beperken.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): Voorzitter. Wij hebben hier een goede discussie gevoerd. Mijn complimenten aan de minister en de ambtenaren voor de uitgebreide beantwoording. Ik heb wel enige moeite met de wijze waarop met een advies wordt omgegaan. De Raad voor Cultuur heeft een uitgebreid advies geschreven, maar van een advies mag je vervolgens iets vinden. Gelukkig hebben wij dat hier gedaan.

Het amendement dat de CDA-fractie heeft ingediend om de drie musea, Huis Doorn, Slot Loevestein en Rijksmuseum Twenthe te redden, heeft in ieder geval geleid tot beweging bij de fracties van de PvdA en de VVD wat Rijksmuseum Twenthe betreft. Dat is fijn om vast te stellen. Ik weet nog niet wat dat betekent voor mijn amendement. Daarover zal ik even nadenken. De minister heeft de drie musea afgepeld. Ik zou het heel fijn vinden om die informatie via een mail te ontvangen, om te bekijken wat dit moet betekenen voor de andere twee.

Ik ben verder blij dat in de vorige periode een motie van de CDA-fractie is aangenomen waardoor de post voor de frictiekosten is veiliggesteld. Daardoor kunnen wij nu überhaupt spreken over oplossingen voor een aantal instellingen. Een daarvan is het Metropole Orkest, dat tussen de wal en het schip dreigt te raken als collateral damage bij de discussie over de media- en cultuurbegroting. Ik heb daarover een motie opgesteld. Ik heb gearzeld over het indienen omdat de SP-fractie zich daarvoor buitengewoon heeft ingezet. Ere wie ere toekomt. Omdat die motie wat algemeen is gesteld, dien ik die van mij toch in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat op 1 augustus 2013 de subsidie voor het Metropole Orkest beëindigd wordt in de mediabegroting;

overwegende dat het Metropole Orkest van grote kwaliteit is en internationale faam geniet;

overwegende dat voor 1 augustus zicht moet zijn op een eventuele onderbesteding van frictiekosten voor culturele instellingen;

verzoekt de regering, bij een onderbesteding van frictiekosten dit te besteden aan instandhouding van het Metropole Orkest,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Keijzer. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 86 (33 400 VIII).

Mevrouw **Keijzer** (CDA): Graag hoor ik van de minister wanneer zij de eerste uitspraken in rechtszaken over deze frictiekosten verwacht.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Voorzitter. Allereerst mijn complimenten aan de minister. Ik deel wat er gezegd is over het feit dat zij dit nog maar vijf weken is, of in ieder geval heel erg kort. Je zou het niet zeggen. Dat geeft veel vertrouwen voor de toekomst.

Ik ben blij met de toezegging dat er een visiedocument komt en dat uitgebreid aandacht zal worden besteed aan talentenontwikkeling. Helemaal prettig is het dat de toon anders is: dialoog met de sector, maatschappelijke betekenis, artistieke waarde. Er werd mij gevraagd naar voorbeelden van die toon in het verleden. Ik denk dat wij daarvan net een hele korte schets hebben gehoord. I rest my case wat dat betreft. Ik heb nog twee onbevredigende gevoelens. Het eerste betreft het Metropole Orkest. Ik stel daarover nog één vraag aan de minister. Ziet de minister nog wel heil in de fusie van het Metropole Orkest met een ander orkest? Fusie van orkesten leidt tot efficiency. Het Nederlands Philharmonisch Orkest en het Groot Omroepkoor moeten ook samengaan. Is dat een kans om te bekijken?

Over het tweede zal ik ook een motie indienen. Ik ben heel blij dat er een oplossing lijkt te komen voor het Rijksmuseum Twenthe. Het is interessant om te zien hoe iedereen een eigen voorstelling heeft van hoe dat is gekomen, maar ik ben blij dat er een oplossing is en dat partijen zich daarin weten te vinden. Ik kom met drie moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de mogelijkheid bestaat dat het budget frictie- en transitiekosten niet wordt uitgeput;

constaterende dat diverse culturele instellingen een positief advies hebben gekregen van het Mondriaanfonds, het Fonds Podiumkunsten of de Raad voor Cultuur, maar desalniettemin met sluiting bedreigd worden door de bezuinigingen;

constaterende dat voor drie musea sluiting dreigt;

overwegende dat deze instellingen gebaat zouden zijn bij uitstel van de bezuinigingen;

verzoekt de regering, een eventuele onderuitputting van het budget frictie- en transitiekosten te besteden aan het verlichten van het effect van deze bezuinigingen en de Kamer daarover te horen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Bergkamp en Jasper van Dijk. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 87 (33 400 VIII).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat verschillende EU-landen fiscale voordelen bieden voor de filmsector;

constaterende dat daardoor de Nederlandse filmindustrie, waaronder postproductiebedrijven voor beeld en geluid en ondernemers in film en media worden weggeconcurrereerd of dreigen te worden weggeconcurrereerd;

constaterende dat de Nederlandse filmindustrie, vanuit het topsectorenbeleid, ten aanzien van de creatieve industrie, een belangrijke bijdrage kan leveren;

verzoekt de regering, in het bijzonder de ministers van Cultuur en Economische Zaken, met betrokken instanties en organisaties zoals het Filmfonds, de exploitanten, distributeurs, producenten en anderen een nationale filmtop te organiseren met als doel om tot een oplossing te komen voor deze oneerlijke buitenlandse concurrentie en de Kamer het resultaat hiervan voor medio maart 2013 te zenden,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Bergkamp en Monasch. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 88 (33 400 VIII).

Mevrouw **Bergkamp** (D66): De minister heeft aangegeven dat muziek een onderdeel is van de creatieve industrie. Mijn informatie is anders, maar misschien ziet zij deze motie als een bevestiging van haar beleid.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat muziek, waaronder pop- en dancemuziek, op dit moment geen onderdeel uitmaakt van de topsector creatieve industrie;

overwegende dat Nederlandse deejays en muzikanten internationaal een sterk profiel hebben en een waardevolle toevoeging zijn, zowel aan de Nederlandse economie als aan het imago van Nederland in het buitenland;

overwegende dat het toevoegen van muziek aan de topsector creatieve industrie belangrijke voordelen voor deejays en muzikanten met zich meebrengt, waaronder het hebben van een rechtstreeks aanspreekpunt bij de overheid, zodat zij kunnen meepraten en adviseren over mogelijkheden om Nederland meer concurrerend te maken;

verzoekt de regering, te onderzoeken of muziek, waaronder pop- en dancemuziek, toegevoegd kan worden aan de topsector creatieve industrie,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door de leden Bergkamp en Verhoeven. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.
Zij krijgt nr. 89 (33 400 VIII).

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik wil nog even inzoomen op de drie rijksmuseumen. Ik heb warme woorden gehoord van de minister over de aard van de drie rijksmuseumen en de collecties die daar te zien zijn. Tegelijkertijd heb ik het gevoel toch ook met lege handen te staan. Zij heeft een beeld geschetst dat veel culturele instellingen voortvarend aan de slag zijn gegaan met het invullen van de bezuinigingen en dat de drie rijksmuseumen hierin minder zijn geslaagd. Het punt is nu dat het moeilijk voor de drie rijksmuseumen is om een omslag te maken in de bedrijfsvoering als zij hun deuren moeten sluiten. Ik ben dan ook blij met de motie over Rijksmuseum Twenthe waar ik mijn handtekening onder heb gezet. Dan blijven alleen nog over Huis Doorn en Slot Loevestein. Die worden ook in ons amendement genoemd en ik zal dat amendement ook zeker overeind houden. De minister is niet te spreken over de dekking, maar ik vraag haar welke mogelijkheden zij dan wel ziet. Ik ben het met haar eens dat ook de regio moet bijdragen – daarover zal ik een motie indienen – maar dan nog is een bijdrage van de rijksoverheid nodig. Het potje frictiekosten is daar wat mij betreft ook expliciet voor bedoeld. Ik herinner aan de brief van voormalig staatssecretaris Zijlstra, waarin hij aangaf dat er zeker nog ruimte was.
De motie over Rijksmuseum Twenthe die zojuist is ingediend, heeft het over het niet-juridisch verplichte deel van de cultuurbegroting. Ik zal er ook naar kijken of dat een mogelijke dekking is voor ons amendement. Ik heb twee moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat drie rijksmuseumen (Loevestein, Huis Doorn en RM Twenthe) als gevolg van bezuinigingen mogelijk per 1 januari hun deuren moeten sluiten;

constaterende dat deze rijksmuseumen ook geworteld zijn in de regionale cultuur;

constaterende dat deze rijksmusea bijdragen aan de lokale economie en het toerisme;

verzoekt de regering, in overleg te treden met de provincies Gelderland, Utrecht en Overijssel en de betrokken gemeenten teneinde een structurele oplossing te vinden voor openstelling van de drie rijksmusea,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Dik-Faber. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 90 (33 400 VIII).

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie): De tweede motie gaat over startende kunstenaars. Ik heb begrepen dat de behoefte in het veld erg groot is, dus daarom dien ik deze motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat vernieuwing van het culturele aanbod essentieel is voor het Nederlandse kunstklimaat;

constaterende dat het voor startende getalenteerde kunstenaars steeds moeilijker wordt om een beroepspraktijk op te bouwen;

constaterende dat financieringsvormen zoals garantieregelingen of leningen die na aflossing opnieuw aan anderen kunnen worden verstrekt, het opbouwen van een beroepspraktijk kunnen ondersteunen;

verzoekt de regering om in het overleg met het culturele veld de mogelijkheden van financieringsconstructies voor startende kunstenaars te onderzoeken en hierover te rapporteren voorafgaand aan de begroting 2014,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Dik-Faber. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 91 (33 400 VIII).

De heer **Bisschop** (SGP): Voorzitter. Ik zeg de minister hartelijk dank voor de open benadering en de plezierige wijze van beantwoorden van de vragen. Wij hadden twee moties in petto, maar gelet op de reactie van de minister zien wij ervan af.

Het laatste punt had ik even over het hoofd gezien in mijn eerste termijn. Het betreft het Nederland-Ruslandjaar. Studenten komen naar Nederland en lopen tegen problemen aan met de duur van de visa in relatie tot de duur van het project waarbij zij betrokken zijn. Ik vraag de minister om er even goed naar te kijken, zodat allerlei hobbels waar zij tegen aanlopen op voorhand uit de weg kunnen worden genomen.

De **voorzitter**: Dan is het woord aan de heer Klein van 55PLUS.

De heer **Klein** (50PLUS): 50!

De **voorzitter**: Pardon!

De heer **Klein** (50PLUS): Het is wennen, maar het betekent dat er nog een wereld te winnen is in de komende jaren, wat wellicht al heel snel tot resultaten leidt.

In haar antwoord over de bibliotheken geeft de minister terecht aan dat er een nieuwe Bibliotheekwet komt. De vraag is hoe zij omgaat met het aflopende bibliotheekcharter in het kader van bibliotheekinnovatie. Wij hadden zelf nog het idee dat bibliotheekvernieuwing veel verder gaat. Dan gaat het namelijk niet alleen om de traditionele bibliotheekfunctie, maar ook om de bibliotheek als informatievoorziening, als ontmoetingsplek voor ouderen en ook als plek voor culturele activiteiten. Daarom dien ik graag de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het kabinet momenteel wetgeving voorbereidt die erop gericht is de samenhang in het bibliotheekstelsel te verbeteren en een wettelijk kader te bieden voor de landelijke digitale bibliotheek;

overwegende dat de rijksoverheid een (mede)verantwoordelijkheid heeft voor respectievelijk bovenlokale ondersteuning en het stelsel als geheel;

constaterende dat bibliotheken naast hun primaire letterenfunctie, ook een belangrijk platform zijn voor informatievoorziening, digibetisering en culturele activiteiten, en tevens een sociale functie hebben als ontmoetingsplaats, onder meer voor ouderen;

verzoekt de regering, te komen tot een bibliotheekbeleid in samenhang met Cultuur, Onderwijs en Welzijn en in overleg met IPO, VNG en de VOB waarin naast de landelijke digitale bibliotheekvoorziening, fysieke bibliotheken zo veel mogelijk in stand worden gehouden,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**: Deze motie is voorgesteld door het lid Klein. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 92 (33 400 VIII).

De heer **Klein** (50PLUS): Voorzitter. Wat de musea betreft zullen wij de reactie van de minister afwegen tegen de reactie op de andere moties en amendementen. De fractie van 50PLUS zal zeer positief kijken naar het openhouden van deze zaak, net zoals zij eerder gepleit heeft voor de instandhouding van het Metropole Orkest.

De **voorzitter**: U moet afronden, want u bent al een minuut over uw tijd heen.

De heer **Klein** (50PLUS): Daarom rond ik nu ook af. Wij moeten uitkijken dat het frictiekostenpotje geen verzamelgrabbelton wordt. Ik zie de reactie van de minister graag tegemoet.

Minister **Bussemaker**: Voorzitter. Ik begin met de motie van de heer Van Dijk op stuk nr. 82 (33 400 VIII). Daarin wordt mij verzocht, onderzoek te

doen naar de gevolgen van de bezuinigingen op het bibliotheekwezen en daarbij de mogelijkheden tot goede taakvervulling mee te nemen, alsook de toegankelijkheid van bibliotheken. Volgend jaar doen wij onderzoek met de G35 naar de gevolgen van de bezuinigingen. De bezuiniging op de bibliotheken maakt daar een belangrijk onderdeel van uit. Ik zie de motie dan ook als ondersteuning van het beleid en ik laat het oordeel erover dus aan de Kamer.

Ook de andere motie van de heer Van Dijk, die op stuk nr. 83 (33 400 VIII), beschouw ik als ondersteuning van beleid. Blijkbaar zijn wij het meer met elkaar eens dan soms gedacht wordt. Met die motie wordt mij verzocht te onderzoeken welk deel van het budget voor creatieve industrie kan worden aangewend om culturele producties te ondersteunen. In het kader van de agenda van de topsector wordt al gewerkt aan verbetering van de toegang tot financiering en het ontwikkelen van businessmodellen voor creatieve ondernemers. Als ik de motie zo beschouw dat het niet specifiek om een bedrag gaat, maar om het toegankelijk maken van de creatieve industrie voor culturele producties, dan kan ik haar overbodig verklaren. Ik laat het oordeel aan de Kamer.

Ik kom op de motie van de heer Monasch c.s. op stuk nr. 84 (33 400 VIII). Daarin wordt mij gevraagd om ten aanzien van het Rijksmuseum Twenthe de besluitvorming op te schorten totdat de mogelijkheid van een positie binnen het toekomstig museumbestel is onderzocht, en in overleg met lokale overheden voor 2013 zorg te dragen voor tijdelijke financiering. Het rijksdeel moet dan worden gevonden binnen artikel 14 van de OCW-begroting. Ik snap de strekking van de motie, maar ik heb er in de huidige vorm wel moeite mee. Het is al bijna 1 januari. Ik zou dan nu nog moeten onderhandelen met gemeenten over hun aandeel op een onduidelijke termijn. Twente kan ook nu regionaal, provinciaal of gemeentelijk via Enschede meedoen om de problemen op te lossen. Zo algemeen als het nu wordt geformuleerd, kan het een precedentwerking hebben.

Als de Kamer dit wil, stel ik voor om na de vergadering te bekijken of wij de motie in een amendement kunnen omzetten waarin het rijksdeel benoemd wordt. Anders schiet het niet op en kunnen wij heen en weer blijven verwijzen, ook tussen Rijk, provincie en gemeenten. Ik ben bereid om in dit specifieke geval goed naar de Kamer te luisteren en een stap te zetten. Het Rijksmuseum Twenthe zegt jaarlijks € 570.000 nodig te hebben om open te blijven. Als ik de korting 25% in plaats van 50% maak, blijf ik in lijn met de systematiek. Dan komt er vanuit het Rijk € 432.000. De rest moet door de gemeenten, de provincie of de regio worden opgebracht. Als dit in een amendement wordt gegoten, kan ik ermee leven. Het rijksdeel moet dan gevonden worden binnen artikel 14 van de begroting.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Als de indieners van de motie daarmee kunnen leven, hoeft er toch geen amendement te worden ingediend, als de minister deze toezegging doet?

De **voorzitter**: Voor zover mijn kennis strekt, moet u de motie omzetten in een amendement, omdat in moties geen verschuivingen op de begroting worden geregeld. Dat doe je in een amendement.

De heer **Monasch** (PvdA): Als eerste ondertekenaar van de motie kan ik zeggen dat je de minister soms enige vrijheid wilt geven, maar te veel vrijheid is kennelijk ook te veel van het goede. Ik ga even in overleg met de mede-indieners. Dat is wel netjes, want er staan meerdere handtekeningen onder. De strekking is duidelijk. Ik zal kijken of wij de motie kunnen omzetten in een amendement, dat dan voor de stemming zal worden ingediend.

Minister **Bussemaker**: Laten we afspreken dat er geen precedentwerking uitgaat van mijn verzoek om deze motie om te zetten in een amendement. Ik denk dat het in dit geval wel het meest helder is om het zo te doen, ook voor de andere partijen. Zij weten dan ook wat wij van hen vragen. Anders wordt er eindeloos heen en weer gesteggeld en dan is dat museum straks alsnog dicht. Dan krijgen we iets wat wij allemaal willen voorkomen.

De **voorzitter**: Er is gesuggereerd dat na dit overleg verder wordt gepraat over deze motie en dat amendement. Als u specifiek op dit punt een vraag hebt, mag u die nu stellen, maar heel kort.

Mevrouw **Dik-Faber** (ChristenUnie): Er ligt al heel lang een amendement van de ChristenUnie. Ik ben van harte bereid om dat om te bouwen, zodat dat op een meerderheid in de Kamer kan rekenen.

De **voorzitter**: Dan gaat u zich vast aansluiten bij dat overleg.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): Er ligt zelfs nog langer een amendement van het CDA, dus dan geldt die uitnodiging ook daarvoor. Wat hier gebeurt, is wel bijzonder. Er wordt een motie ingediend voor uitstel van besluitvorming en in de vergadering, zonder dat er een schorsing nodig is, wordt deze omgebouwd in een amendement voor de helft van de kosten van dat ene museum. Tel je zegeningen, daar ben ik mee opgevoed, maar ik vraag mij af wat die andere musea hier uiteindelijk mee verliezen, dus ik hoop dat ik nog antwoord krijg op de vraag of ik het overzicht kan krijgen van de financiële consequenties die de minister net zo mooi afpelde. Dan kan ik mij even verdiepen in wat dit allemaal betekent.

De **voorzitter**: Daar wil ik nog wel even op reageren. Ministers sturen geen mailtjes naar Kamerleden. U vroeg om een mailtje met dat overzicht, maar een mailtje krijgt u niet. Er zijn twee mogelijkheden. Of de minister zegt dat zij dat voor morgen voor elkaar krijgt. Dan kan zij dat toezeggen. Of u leest gewoon het verslag van deze vergadering en daarin staat het netjes voor u op een rijtje. Als de ene optie niet lukt voor de minister, blijft de andere optie over, namelijk dat u gewoon het verslag leest.

Mevrouw **Keijzer** (CDA): Prima, dat maakt mij niet uit, als ik de informatie maar krijg.

Minister **Bussemaker**: Ik wil dat wel doen, maar dat hangt ervan af wanneer de stemming over de moties is. Dit luistert nauw en het moet precies. Als we donderdag kunnen stemmen, is er ook tijd voor die moties en amendementen. Dat heeft ook te maken met juridische verplichtingen. Het is meer techniek dan politieke inhoud, zoals ik net zei, om dat netjes te doen. Dan krijgt de Kamer nog een brief, waarin ik de redenering die ik net uiteen heb gezet, maar zonder nieuwe informatie, puntsgewijs voor die drie instellingen op papier zet. Omdat dat nauw luistert, wil ik het echt precies doen, dus het is goed om dat uiterlijk donderdag voor de middag af te spreken.

In de motie-Monasch op stuk nr. 85 wordt verzocht om een actiever depotbeleid en om hierbij te overwegen of zelfregulering de geëigende manier is om het publieke kunstbezit te borgen. Deze motie beschouw ik ook als ondersteuning van beleid. Daarmee laat ik het oordeel aan de Kamer.

De motie op stuk nr. 86 van mevrouw Keijzer vraagt om het Metropole Orkest uit de onderbesteding van de frictiekosten te betalen. Die motie moet ik ten stelligste ontraden. Ik weet nog steeds absoluut niet of ik iets van de frictiekosten overhoud. Er lopen nu enkele rechtszaken. Na een uitspraak die de Raad van State binnenkort moet doen, heb ik begin

volgend jaar een iets beter beeld, maar ook dan zijn er nog steeds individuele gevallen. Ik kan nu dus geen enkele inschatting maken van wat wij overhouden. De frictiekosten moeten ook voor andere zaken beschikbaar blijven, want ik heb begrepen dat de Kamer daaruit ook de resterende musea wil betalen. Ik heb aangegeven dat ik zelf zeer veel waarde hecht aan de Cultuurkaart. Het meest bezwaarlijke is eigenlijk dat met de motie geld van de cultuurbegroting feitelijk wordt overgeheveld naar de mediabegroting. Als we echt iets voor de cultuur willen betekenen, is dit volgens mij dus niet de weg die mij moeten volgen. Het is spijtig dat we eerdere beslissingen niet een, twee, drie kunnen repareren – want ik herhaal dat het om een groot bedrag gaat – hoezeer ook ik houd van de muziek van het Metropole Orkest.

Ik ontraad ook de motie op stuk nr. 87 van mevrouw Bergkamp over de onderuitputting. Daarvoor geldt hetzelfde als voor de andere moties en amendementen over de frictiekosten. De besluitvorming over de fondsen heeft plaatsgevonden binnen de gestelde inhoudelijke en financiële kaders. Het lijkt mij dus ongewenst om daar nu weer aan te sleutelen voor de fondsen.

De motie op stuk nr. 88 van de leden Bergkamp en Monasch gaat over de filmtop. Ik heb al gezegd dat ik bereid ben om zo'n filmtop te organiseren. Ik heb wel moeite met een deel van het dictum van de motie. Daarin staat namelijk dat we een nationale filmtop moeten organiseren, «met als doel om tot een oplossing te komen». Als ik de nadruk mag opleggen op «doel» en niet op «oplossing», kan ik het oordeel over de motie aan de Kamer laten. Ik heb al eerder aangegeven dat ik niets kan zeggen over de vraag of die top tot een oplossing leidt en tot welke oplossing. Er kan een conclusie uitkomen die meer of minder mogelijkheden op verschillende beleidsterreinen overlaat.

Mevrouw **Bergkamp** (D66): Ik hoop het natuurlijk niet, maar een oplossing kan dus ook «geen oplossing» zijn. Als u de motie zo interpreteert, steunt u de motie dus. Ik hoop natuurlijk wel dat er iets gebeurt.

Minister **Bussemaker**: Als ik de motie zo mag interpreteren, laat ik het oordeel aan de Kamer. Dan interpreteer ik de motie zo dat wij die top gaan organiseren, dat ik ervan uitga dat degenen die uitgenodigd worden, echt bereid zijn om enthousiast en constructief mee te doen aan het overleg en dat ik hoop dat daar een uitkomst, het liefst een positieve uitkomst, uit komt. Daar kan ik echter niet op vooruitlopen. Vanzelfsprekend zal ik de Kamer berichten over de uitkomst van dat overleg, maar dat is iets anders dan een oplossing. Met die woorden erbij laat ik het oordeel over de motie aan de Kamer.

In de motie op stuk nr. 89 van de leden Bergkamp en Verhoeven wordt gevraagd om pop- en dansmuziek onder te brengen bij de topsector creatieve industrie. Die motie beschouw ik als ondersteuning van het beleid, want die muziek is al onderdeel van de creatieve industrie en er zijn tal van mogelijkheden om dit verder te ontwikkelen.

In de motie op stuk nr. 90 wordt de regering verzocht om in overleg te treden met de provincies Gelderland, Utrecht en Overijssel om een structurele oplossing te vinden voor openstelling van de drie rijksmusea. Die motie ontraad ik, want ik heb net aangegeven waarom ik vind dat de rijksoverheid voor in ieder geval twee van die drie musea echt een afdoende bijdrage levert om te komen tot een opengesteld museum, zoals het Slot Loevestein, dan wel om op een andere manier zeer gericht bij te dragen aan herdenking van de Eerste Wereldoorlog, als er een goed voorstel komt. Voor het Rijksmuseum Twenthe moet er duidelijkheid zijn, niet een overleg tussen de provincie, de gemeente en de overheid. We zijn nu echt in het stadium van knopen doorhakken; daar hebben we het zojuist al over gehad.

In de motie-Dik-Faber op stuk nr. 91 wordt de regering verzocht om in het overleg met het culturele veld de mogelijkheden van financieringsconstructies voor kunstenaars te onderzoeken en de Kamer daarover te berichten. Dat loopt al bij cultuur en ondernemen. Dus ook deze motie beschouw ik als ondersteuning van beleid. Ik prijs mij gelukkig dat blijkbaar zo veel wensen van de Kamer aansluiten bij het al ingezette beleid.

Dan kom ik op de laatste motie van mevrouw Klein. Daarin wordt de regering verzocht om in overleg met IPO, VNG en de VOB naast de landelijke digitale ...

De **voorzitter**: Het is «mijnheer» Klein.

Minister **Bussemaker**: O sorry. Het wil maar niet lukken vandaag. Licht het aan ons of licht het aan u, mijnheer Klein? Het ligt aan ons. U hebt ons van alles te verwijten. De vraag is wie hier nu oud wordt.

In zijn motie verzoekt de heer Klein de regering te komen tot een bibliotheekbeleid in samenhang met Cultuur, Onderwijs en Welzijn en te streven naar een landelijke, digitale bibliotheekvoorziening. De motie is grotendeels ondersteuning van beleid, maar de keuze voor een aantal fysieke bibliotheken is primair de afweging van lokale overheden. Het streven is om te komen tot een goed evenwicht tussen beide: fysieke bibliotheken en een landelijke, digitale bibliotheekvoorziening. Mijn voorstel is om deze motie aan te houden omdat ik al heb toegezegd dat wij medio 2013 met wetgeving over bibliotheken komen. Dat lijkt het moment om dat te bespreken. Daarmee ben ik door de moties heen. De heer Bisschop had nog een vraag gesteld over het Ruslandjaar en Russische studenten. Ik heb begrepen dat er in het kader van het Nederland-Ruslandjaar aparte visumafspraken zijn gemaakt. Ik ga ervan uit dat het verder in orde is.

De heer Monasch had een vraag gesteld over het monumentenbehoud. Het ingewikkelde daarvan is dat wij een grens moeten trekken om het aantal organisaties dat in aanmerking komt voor monumentenzorg, te beperken. Als wij dat niet doen, komen bijvoorbeeld ook alle grote woningcorporaties in aanmerking. Dat willen wij juist niet. Maar ik heb de betrokken organisaties nog een brief beloofd. Ik zal ervoor zorgen dat de Kamer daar een afschrift van krijgt. Dan kan zij bezien of die aanleiding geeft tot nader overleg.

Verder dank ik de leden voor de complimenten. Het was een prettig en constructief debat. Ik hoop dat er nog vele op deze wijze volgen de komende tijd. Veel thema's en vragen komen overigens weer bij volgende debatten aan de orde.

De **voorzitter**: Dan zijn wij bijna aan het einde gekomen van dit overleg. Ik heb drie toezeggingen van de minister genoteerd, die ik u niet wil onthouden.

Ten eerste, in het voorjaar ontvangt de Kamer een brief met een algemene cultuurvisie. Daarin wordt ook ingegaan op de cultuureducatie, de talentontwikkeling en de relatie met de internationale ontwikkelingen. De minister zegt bovendien toe daarin ook in te gaan op de mogelijke effecten van mediamaatregelen op de cultuursector. Tevens gaat zij in op het subsidie criterium maatschappelijke waarde en op de samenhang met de historische lijn in de Kamer.

Ten tweede heeft de minister toegezegd dat de Kamer een gezamenlijke brief ontvangt van de minister en de staatssecretaris over de positie van CKV als examenvak in relatie tot het nog te ontvangen wetsvoorstel over bovenbouw havo en vwo.

Ten derde ontvangt de Kamer voor de stemmingen van aanstaande donderdag een brief met informatie over de huidige bekostiging van het Rijksmuseum Twente, Huis Doorn en Slot Loevestein.

Als iedereen hiermee akkoord is, zijn wij echt aan het einde gekomen van deze vergadering. Ik dank de minister en haar medewerkers voor de antwoorden en het prima overleg, de leden voor hun inbreng en de mensen op de publieke tribune voor hun aandacht. Wel thuis.

Sluiting 16.32 uur.